

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

OLLERUP HØJSKOLE.

ELEVFORENINGENS ÅRSSKRIFT.

1923.

Statens pædagogiske Studiesamling
København

A A R S S K R I F T
F O R
O L L E R U P H Ø J S K O L E S
E L E V F O R E N I N G
1 9 2 3

A N D E L S B O G T R Y K K E R I E T I O D E N S E
M C M X X I I I

Statens pædagogiske Studiesamling
København

H

DEN GODE DANSKE MAND MORTEN ESKESEN

ET FOREDRAG VED OLLERUP HØJSKOLES ELEVMODE 1921.

AF J. P. KTISTENSEN-RANDERS.

•Hil Dig, Du gamle Barde!
Du skal ej smaaligt granskes:
er Leret end fra Varde
Din Aand er Holger Danskes. •

I.

DET er Morten Eskesen, vore Tanker skal samles om i denne Time. Af to Grunde ønsker jeg at stille hans Skikkelse frem for mine Tilhørere. Den første er den, at han var saa ejendommeligt et dansk Menneske, og at han udførte saa stor og smuk en Gerning i vort Folk, at hans Eftermæle bør lyde for mange unge Danske. Og dernæst er der en Retning i Nutiden, som gør det nødvendigt, at Mindet om Mennesker af hans Støbning bliver levendegjort for den opvoksende Slægt.

Man taler om akute Sygdomme, f. Eks. en akut Lungebetændelse. En akut Sygdom opstaar pludselig, forløber i mindre end 3—4 Uger og ledsages af Feber. Saa ender den med Helbredelse eller Død eller med at blive kronisk, langsomt forløbende.

For nylig har en aandfuld og skarptseende Nordmand, Eivind Berggrav, undersøgt vor Tids aandelige Sundhedstilstand og fundet, at Tiden lider af akut Materialisme, en ualmindelig stærk Verdslighed og Mangel paa Sans for det aandelige og evige. Sygdomstegnene er: Overvurdering af Penge, Hang til Luksus og Nydelse og Ulyst til vedholdende legemligt Arbejde og som Følge af dette en Række Snyderier.

Et Ord af Henrik Ibsen nævner et af Midlerne mod den akute Materialisme, skønt det ikke var rettet imod denne, men mod et andet Onde. — Den svenske Forfatter Gustaf

af Geijerstam har fortalt: Jeg sad engang i et Selskab, hvor Henrik Ibsen var Midtpunktet. Det saa et Øjeblik ud, som Samtalen skulde komme paa Afveje. Da bøjede Ibsen sig stiltfærdig frem, som det var hans Vane, og sagde med den Stemme, som alle maatte lytte til, nogle Ord, og han indledede dem saaledes: »Lad os huske de store Skikkelser!«

Morten Eskesen kan ikke regnes blandt de store Aander, men han hører til de store Hjertemennesker. Han var i en sjælden Grad fri for Materialisme; han fandt sine største Glæder i det, der hører Aandens Verden til; han havde sin Plads blandt dem, der siger til Helligaanden:

»Vi føler dybt, at uden dig
tomt er alt paa Jorderig,
Avner kun at høste.«

Morten Eskesen paa Ollerup Højskole
(indrammet af Peder R. Møller og Jens Skytte).

II.

Først nogle Oplysninger om hans Levnedsløb. Han blev født i Lyne Sogn ved Varde den 5. Januar 1826 og døde i Aarhus den 8. Februar 1913, altsaa i sit 88. Aar. Hans Forældre var Gaardmandsfolk i smaa Kaar. Tidlig maatte han ud at tjene som Hyrdedreng. Men ogsaa meget tidlig kom han ind i den Gerning, som var hans Livskald; han blev Lærer. Det lyder jo helt underligt, at han, da han var 54 Aar gl. kun, kunde udsende den udmærkede Selvskildring, som hedder: *Minder og Udsigter fra 40 Aars Skoleliv*. Han var en velbegavet, livlig og god Dreng, og han var, som en Lærer bør være det, meget klarøjet og lydhør for sine Medmenneskers gode Sider. Hans Omtale af den gamle Lærer og Kromand Søren Degn er rørende køn. Ved 10 Aars Alderen kom Morten op til Kroen for at vogte Faar. Med sin Husbond, som Flasken stundom fristede stærkt, stod Drengen paa den allerbedste Fod og ikke mindst, naar Degnen havde sig en »Letter«; thi da var han munter og saa noget morsom, medens han ellers tit gik og grublede og saa noget mørk ud. »Fuld Mund taler af Hjertens Grund,« siger det gamle Ord, og naar Degnen havde drukket en Del, gjorde han ingen Røverkule af sit Hjerte, men talte rent ud af Posen, og da han iøvrigt var en ædel Sjæl, lærte jeg ikke saa lidt af ham, naar han var i den Tilstand; da kom han gerne frem med, hvad han havde oplevet, og han havde en skønne Del Ordsprog til sin Tjeneste. Jeg hørte ogsaa først af ham om Balles Blad: »Biblen forsvarer sig selv.« En Dag blev han ved at gentage:

»Verdens Ære, Gods og Magt,
Verdens Lykke, Fryd og Pragt,
alt er Ubestandighed,
hjælper ej til Salighed.«

Engang var han oppe i Skolen, og da talte han saa yndig barnligt for os om Guds Værk i Græs og Urter, Korn og Blomster, Træer og Buske, Dyr, Fugle og Fiske og alle Haande Kryb, om Sol og Skyer. — Men til sidst gik desværre Drikken ham helt paa. Da han laa paa sit sidste Sygeleje, vilde han have mig til at vaage over sig hver Nat. Jeg var dengang 12 Aar og var lykkelig over, at jeg kunde tjene ham i hans Svaghed, lette ham lidt og række ham en Læskedrik, mens han laa der og talte saa venligt til mig og

varslede mig en god Fremtid. En Dag, da jeg var gaaet ind til Davrebordet, kommer Datteren Sidsel ind og siger grædende: »Nu er Fader død; han vendte sig om mod Væggen, strakte sig ud ud og sagde: »Gud vær mig Synder naadig!« Jeg blev saa glad ved dette sidste, at jeg ilede over i Karlekammeret med denne Tidende som et Glædesbudskab.

Efter sin Konfirmation fik Morten Eskesen forskellige Lærerpladser ude i Vardeegnen, og fra 1846 til 1848 gik han paa Snedsted Seminarium, hvor den udmærkede Skolemand, Historiefortæller og Historieskriver Ludvig Chr. Müller var Forstander. Her blev han stærkt optaget baade af Müllers alvorlige evangeliske Kristendomsforkyndelse, hans Greb paa levende Undervisning og hans Sans for Menneskelivets Historie. Selv viste Eskesen sig under Opholdet i Snedsted som en livlig og dygtig Fortæller. Ved Afgangsprøven sagde en af Eksamensherrerne til ham, efter at han (Eskesen) havde talt særdeles godt med Børnene om Guds frygt: »Det var godt! Kan De saa tale lidt med Børnene om Abrahams Historie.« »Ja,» sagde jeg øjeblikkelig til Børnene, »der har vi en gudfrygtig Mand! Abraham troede, hvad Gud sagde til ham, og gjorde, som han sagde, idet han troede om ham, at han nok holdt, hvad han lovede ham, til Velsignelse for alle Folk paa Jorden.« »Det er godt!« lød det saa, og der blev skrevet »Udmærket godt«. Da jeg kom ind i Gangen, kom den kære Ludvig Müller, min faderlige Ven, og udbroder saa glad som et Barn, idet han slog mig paa Skulderen: »Det var ret, Eskesen! Du sætter Liv i hele Seminariet!« 1848 fik han — for at bruge hans danske Navn paa en Dimissionsattest — sit Lærerbrev i Lommen. »Vi ses igen!« sagde Müller, da de skiltes, og et Par Aar efter skrev Eskesen til ham:

»Vi ses igen! det var dit sidste Ord,
da Hedens Søn vemodigt gav dig Haanden,
og saas vi ej med Øjnene af Jord,
saa saas vi da saa mangen Gang i Aanden.
Samdrægtig pønser vi paa Danmarks Held
og bygger paa det nye Dannevirke
i Pagt med Brødrene ved Elv og Fjeld,
Gud følge os i Skole, Hjem og Kirke.«

I sin herlige Bog »Ludvig Müllers Saga« rejste Morten Eskesen 1907 sin beundrede og elskede Lærer et varigt Mindesmærke.

Inden Eskesen drog fra Snedsted, var han bleven konstitueret som Kirkesanger og Førstelærer i Ovtrup ved Varde. Paa Vejen derved gæstede han Præsten Vilhelm Birke-dal i Sønder Omme. Da han fik hans Farvel, fulgte det Ord med: »Tag Vorherre med ind i Skolen, saa gaar det nok godt!«

Fra Ovtrup, hvor Eskesen var i Aarene 1848 og 49, sendte han Müller et Brev, hvori han lod ham vide, hvorledes han gik frem i Skolen. Müller svarede: »Det glæder mig, at Du bruger Din Mund til Sang og Fortælling. Bliv kun ved dermed; thi uden det kan der ikke gives nogen sand Oplysning!«

Morten Eskesen var den største Del af sin Levetid en farende Svend. Nogle korte Oplysninger om hans forskellige Hjemsteder vil vise det.

Fra Ovtrup kom han til Hyllerslev, øst for Varde 1849—51.

Derfra fik han Embede i Hyrup (Bevtoft Sogn) og kom derved i Forbindelse med Hans Krüger. 1851—1853.

Et Afsnit i »Minder og Udsigter« har Overskriften: »Høj-skoleliv i Rødding, Uth og Hindholm (1853—55). Her læser vi, at Morten Eskesen en Tid var Elev paa Rød-ding Højskole, derefter Forstander for Uth Højskole paa Horsenseggen og endelig Lærer hos Anders Stephansen paa Hindholm. I de samme Aar fik han endda Tid til at se sig om mange Steder i det hele Land og fik Lejlighed til at tale med mange mærkelige Mennesker.

Derefter var han Huslærer hos Hans Krüger (1855—56), hvem han giver det Skudsmaal: En danskere Mand end ham har jeg aldrig fundet; men just, fordi han er saa kærnedansk, taaler han ikke, at der gøres Tyskerne Uret, og smaalig Hævn vendte han sig fra med Afsky. Jeg glædede mig i mit stille Sind, naar uskadelige Slesvigholstenere søgte og fandt Hjælp hos Krüger, naar man havde hævnnet sig paa dem ved at tage Næringen fra dem. »Hvorfor skal vi gøre en Ulykke paa os selv,« sagde han, »ved at afskære dem fra at lade deres Arbejde komme vort Samfund til gode.« — I »Hans Krügers Saga« har Eskesen givet os et indholdsrigt Kildeskrift.

I Aarene 1856 til 1858 var Morten Eskesen Lærer, særlig Sanglærer, paa Grundtvigs Højskole.

Fra 1858 til 1864 var han Friskolelærer i Rudme paa Fyn, og derefter havde han i 20 Aar den samme Stilling i Odense. Her udgav han Friskolebladet »Fylla« (1869—76).

Da han rejste der fra, tog han Ophold i Kolding, og fra nu af til sin Død, altsaa i henved 30 Aar, rejste han fra Hjem til Hjem i Sønderjylland for at styrke Modet hos de danske der, eller han talte i Kongeriget, mest paa Højskolerne, for at holde Sindene vaagne og offervillige for den sønderjydske Sag.

III.

Efter denne noget tørre Oversigt vil jeg fremhæve noget af det meget ejendommelige, som vi, der har kendt Morten Eskesen, aldrig kan glemme. Han var ikke synderlig høj, ikke heller synderlig fyldig; hans Fremtræden gjorde Indtryk af Rankhed og Smidighed, Egenskaber, som blev fremhævede af den tæt tilknappede Jakke og Støvleskafterne over Benklæderne. Gangen var let, Hovedet højt baaret som paa en, der er ved at sende en Tak til Himlen. Han havde meget smukke Øjne, især naar han sang, og — ligesom Søren Kierkegaard — naar han talte med Børn. Der var et lysende Solskin over hele Skikkelsen, der kunde minde om det Vers, han har skrevet under sit Billede:

»Den gyldneste Glædeskilde jeg ved,
det er den gode Samvittighed,
det er Guds Aasyns flammende Lue,
naar Fjenderne ler, og Fjenderne true.«

Langt vigtigere Kendetegn end et Menneskes Ydre er dog dets Stemme. Menneskestemmer kan være repræsentative, ligesom Dyrelyde kan være repræsentative. Svinets Grynten repræsenterer Graadighed, Nattergalens Sang Skønhedsglæde. Man kan slet ikke tænke sig Svinet slaa Nattergaletriller eller Nattergalen grynte.

Kort efter Morten Eskesens Død skrev Jakob Knudsen: »— ingen Stemme har jeg hørt, der var saa repræsentativ som hans, eller maaske rettere: der var det saa uafbrudt, til enhver Tid. Og det skal siges til Ære for de Magter, han repræsenterede, og for ham selv, at hans Stemme aldrig skæmmedes derved — trods dette uafsladelige, hvorved dog ellers det menneskelige gerne falmer. Baggrunden eller Sangbunden for hans Stemme var meget dyb og gik uden Afgrænsning i eet med det største, den gav hans Gammelmands-Stemme en Klang af Evighed. Om ham kan man ikke undgaa at bruge det Ord, som misbruges saa meget: A a n d.

Hans Stemme klang af Aand. Og da den gjorde det altid, blev der saa meget ganske almindeligt, ordinært menneskeligt, som han egentlig ikke kunde sige, eller som man slet ikke kan høre ham sige. Det er mig ganske umuligt at høre hans Stemme brugt til et betænksomt: »Det er en meget vanskelig Sag,« — eller til et overlegent opgivende: »hvad kan det nytte!« — Det kan ikke siges med den Stemme, han havde; thi den vilde i samme Øjeblik miste sin Baggrund, sin Sangbund.

Hans Stemme var altid repræsentativ; men han repræsenterede kendeligt paa to Maader, eftersom det var Danmarks eller Guds Riges Sag, han talte. Paa Danmarks Vegne var han altid kry og mægtig, Holger Danskes Vaabenherold, og kunde ofte ledsage sine Ord med et sejrrikt: »hvad siger du saa til det!« Naar han derimod talte om det kristelige, lød hans Stemme lavmælt og inderligt; han var hverken Præst eller Profet, kun det fortrøstningsfulde Guds barn, der sagtens kunde haabe, da han havde oplevet saa megen Glæde.

Til disse Jakob Knudsens Ord kan jeg føje en Bekræftelse af dem. Kort før Morten Eskesen døde, var Fru Jutt'a Møller sammen med ham i Aarhus. Hun tog Afsked med ham ved at sige: »Mon vi skal ses mere, Morten Eskesen?« »Ja, det skal vi sikkert,« lød hans Svar. Der er Klang af Evighed i denne Oldingerøst.

IV.

Tre store aandelige Krav har fra de ældste Tider af kaldt paa Menneskeslægtens dybeste Alvor og bedste Kræfter. Det forekommer mig, at de præger Morten Eskesens Livsførelse saa stærkt, at denne Træk for Træk lader sig samle ind under dem.

1. KEND DIG SELV!

Først maa det da siges, at han fandt en rig Kilde til Selvførstaelse i Minderne om sin Slægt. Derom er der meget at fortælle:

Den 7. November 1909 blev hans Barnebarns Barn, lille Ellen, døbt, og om Aftenen talte Oldefar til og om hende. Da følte vi, siger Valgmenighedspræst Asger Højmark, gennem hans Ord om Daaben og Guds Gerning der, Klang af det bedste hos Morten Eskesen, det, der holdt ham oppe

og gav hans Liv den lyse Farve: hans historiske Slægtfølelse og hans sikre barnlige Kristentro.

Om sin Fader har han fortalt:

»Han sang lifligt og hjerteligt, han havde en god Stemme, og han mente, hvad han sang, mens han sang.«

»Som Skik de waar fræ gammel Daw',
sjæll læhr mi Faar hans Søn aa staw',
aa sinn aa løhs aa rejn aa skryw';
men aaller læhr han wos aa lyw'.«

En Dag, da Morten var omved de 11, talte han om, hvad han havde læst i Birchs Læsebog om Fr. VI. Faderen nikkede glad til Fortællingen, indtil den kom til at dreje sig om Skolen. Men da fo'r han op, slog i Bordet, saa det knagede, og sagde: »Jh, hans Skole maatte han gerne have beholdt for sig selv, den har han ingen Tjeneste gjort os med; thi her er vi nu nødt til at holde jer i Skole hele Aaret, og saa lærer I ikke nær saa godt, som vi lærte før.«

Da Morten var bleven konfirmeret, sagde Faderen til ham:

»Nu har jeg holdt dig i Ære og i Lære, nu gælder det om, at du vil skikke dig efter det!«

Af Moderens Mundheld har han meddelt os dette:

»Vadmel og Læder
skal være mine Klæder,
Klæde og Kallemanke
kommer aldrig i min Tanke.«

Hun var tit tungsindig, ja sindssyg. Hendes Søn mindes, at en Mand i hans Hjemegn, Hans Præst, engang sagde til hende: »Nøjes med det, I har; thi Herren har selv sagt: Jeg vil ikke slaa Haanden af dig og ingenlunde forlade dig, saa vi kan sige med frit Mod: Herren er min Hjælper, jeg vil ikke frygte.«

Har Morten Eskesen haft en stor Hjælp til Selvkundskab i sine Barndomsoplevelser og -Minder, saa har hans historiske Sans ledet ham til andre Lys, der kom til at skinne klart ind i hans Sind.

Ti Aar gl. læste han den gamle Folkebog »Holger Danske«, og tidlig fik han Kærlighed til vore Folkeviser, som han lige til sine sidste Dage sang med Liv og Lyst, og som laa saa godt for hans ikke store, men overmaade kønne Stemme. Han var gennemmusikalsk og har skrevet mange smukke Melodier.

Han sang gerne, og han kunde lange Folkeviser udenad. Med naturlig Inderlighed har han til Fryd for mange trindt i det hele Land sunget Sangen: »Olaf Konning og Broder hans.« Han mente, hvad han sang. Med særlig Glæde mindes jeg Verset:

»Olaf mælte, før løs vi slaa,
lader os kønt til Kirke gaa!
Dejligt over den Kirkegaard
skinned som Guld hans fagre Haar.«

De to første af disse Linier blev der nok mindet om i Kongens Raad, før det den 9. Juli 1920 efter Underskriften paa Indlemmelsesloven gik til Gudstjeneste i Frue Kirke. Det var ogsaa hans Hjertens Mening, hvad der stod i de følgende Linier:

»Først ej altid er bedst om Bord,
Messen hun er vor Herres Ord.«

Og der var Klang af et varmt Minde i de Ord, han havde sunget til egen Opmuntring, før han rejste hen for at bejle til den Kvinde, der blev hans første Hustru:

»Er du den rette Svegder,
gak du kun trøstig frem
til Løver og til Bjørne ind,
du ræddes ej for dem,
du føje dine Ord vel.«

Kendskab til sig selv søgte han ogsaa i Sagaerne, Sakse og de ypperste danske Digtere. Ligeledes var han velbevandret i den kristne Menigheds Helligdomme; han søgte for Eksempel tit Raad i det nye Testamente.

I Samtaler med gode Mennesker har Morten Eskesen haft et fortrinligt Hjælpemiddel til at faa sine egne Kræfter i Grøde og til at lære, hvad der var nedlagt i hans egen Sjæl. Det er sagt til Overflødighed, at han altfor gerne talte om sig selv. Men kender man hans Bøger, og har man lyttet velvilligt til hans Bidrag til Samtaler, da forbavses man over alt det udmærkede, der gennem ham er kommet til os fra andres Munde. Tre Eksempler er følgende:

Under en Vandring sammen med Kold paa Landevejen fra Hyllerslev til Varde 1849 spurgte han ham: »Kan De gøre mig Rede for det, at somme Tider er alt saa lyst og glædeligt for mig, som om jeg havde fuldendt mit Liv i det klare

Himmerig, og jeg glemmer da rent, at der er andet til i Verden, medens det til andre Tider kan være bælgmørkt for mig, såm jeg var sat ud i Mørket, saa jeg har saa ondt ved at mindes Herlighederne fra de lyse Timer!»

»Hvor gammel er De?« spurgte Kold. — »Godt 23 Aar.« — »Og jeg er godt 33. Ja, ja, i 10 Aar kan man opleve meget. Bliver Adskillelsen mellem det lyse og det mørke ved at være lige stærkt; jeg mener, om Mørket bliver lige tykt, og Lyset lige klart?« Nej, det var netop det, der ængstede mig, at det kom mig for, at det lysere blev mattere og mattere for hver Gang. »Ja, men varer det lyse da ikke længere for hver Gang?« Jo, det traf han. »Ja,« sagde han saa, »saadan vil det blive ved at gaa; Lyset vil nok efterhaanden blive stadigere, men saa heller ikke saa stærkt; som De i de lyseste Timer har det, kan vi Mennesker, som vi er, ikke taale det til Stadighed, og det er dog, hvad det gælder om, at det kan blive stadigt hos os, saa gaar det nok op til den Klarhed, De har set og følt, naar det var allerklarest for Dem.«

Denne Samtale var Guld værd for mig, siger Eskesen.

Som Ord af Grundtvig, der særlig har bidt sig fast hos ham, kan nævnes:

»Menneskehjertet er det vidunderligste, Gud har skabt; thi det er saa lidet, at det kan rummes i et Menneskebryst, og dog saa stort, at det kan rumme hele Himlen, hele Helvede og sædvanlig noget af begge.«

»Dannet er den, der kan tænke, hvad han føler, sige hvad han tænker, og véd, hvad hans Mund siger.«

Og hvor mange Steder Landet over har Eskesen ikke med Begejstring gengivet de trosstærke Ord, som Hans Krüger udtalte paa sit Dødsleje, da man vilde have ham til at udpege sin Afløser, Ord, som i »Krügers Saga« er trykt med store Typer:

»Jeg skal ikke udpege ham. Den samme, som har sendt mig, vil ogsaa sende min Eftermand. Gud har udrustet mig, han udruster ogsaa ham. Aanden, som bærer Sagen, er mægtig. Den Aand er det, som har baaret mig og vist mig Vej. Jeg kan ikke forklare det. Hvad jeg har gjort, har jeg gjort, fordi det maatte saa være. Aanden har lyst for mine Fjed. Det præjsiske Tyskland menes at være stærkt; men jeg ved, at det er svagt, og just det, der synes at være dets Styrke, er dets Svaghed, en Kraft, der æder sig selv op. Det

er ikke denne Magt, der har vor Fremtid i sin Haand. Vi har kun at staa paa vor Ret, og vor Ret er klar, vor Sag kan ikke tabes.«

2. VÆR DIG SELV.

En bekendt Sætning lyder saaledes: »Vi fødes alle som Originaler og dør som Kopier.« Heldigvis er dette ikke helt sandt, og til Undtagelserne hørte Morten Eskesen.

Den Maade, hvorpaa han gav sig sin Sangerbegavelse og sin Samtaletrang og -Evne i Vold, var ejendommelig lige til Særhed.

Under vanskelige Isforhold tog han engang med Færgen fra Fredericia til Strib. Overfarten varede vist et Par Timer. Der var mange Passagerer; de kedede sig, og en Del af dem frøs. Da gav han sig til at synge for dem, Sang efter Sang, og blev belønnet med vældige Klapsalver og et mangestemmig Tak, da Turen endte.

Ved Indvielsen af »Fyns Forsamlingshus« kom Eskesen i Samtale med Stiftamtmanden i Odense. Hvordan det gik til, ved jeg ikke, men saa meget er vist, at han gav sig til at synge en lang Folkevise, husker jeg ret, den om Aksel og Valborg, for den højtstaaende Embedsmand.

Selv har jeg hørt ham fortælle, at da han engang besøgte Frederik VIII., sagde Kongen ved Afskeden til Prins Gustav: »Hjælp Hr. Eskesen Overfrakken paa!« Da de kom ud i Forværelset, gav den gamle Sanger sig til at synge en af sine Yndlingsviser for Prinsen. Han var altid usvigelig sikker paa, at hvad der glædede ham selv, ogsaa vilde glæde andre.

Under et Besøg hos en sønderjydsk Gaardmand oplevede han noget meget hyggeligt. Da han vilde rejse derfra, sagde Manden til sin Karl: »Spænd Hestene for og kør Morten Eskesen til --,« her nævnte han en By. Eskesen gik ud til Vognen, mens Karlen endnu var i Færd med at faa Hestene i Selerne og for Hamlen, og nu gav han sig til at synge for ham. Sangen var lang, Kusken glemte helt sig selv og uden at vide, hvad han tog sig for, gav han sig til at spænde fra. »Hov, hov!« udbrød den nidkære Sanger, »du skulde jo spænde for!« Da kom Karlen til sig selv og vendte tilbage til sin afbrudte Forretning.

Morten Eskesen var sin Overbevisning tro.

Da han ved Afgangsprøven paa Snedsted Seminarium skrev en Stil om »Undervisning i Bibelhistorie i Børnesko-

len«, gjorde han et skarpt Indhug imod Ramseriet. Ludvig Müller fik ham til at stryge en Del af Stilen, da han sagde, at hvis den blev sendt til Biskop Fogtmann, som den var, vilde den ødelægge Morten Eskesens Eksamen. Men den modige Seminarist var ikke til at formaa til at stryge alt det farlige. Biskoppen undte ham med Nød og næppe »Godt« for Stilen. Andre Censorer fandt sig dog beføjede til at hæve Karakteren, saa den kom til at lyde paa »Meget godt«. Men den Udmærkelse, han ellers kunde have naaet, gik han Glip af.

Forstanderpladsen ved Uth Højskole maatte han forlade, fordi han ikke vilde indlade sig paa at holde Eksamen med Eleverne.

Bjørnstjerne Bjørnson har kaldt Morten Eskesen sin bedste Ven. Om deres Venskab er der i Bogen: »Mit Samliv med Bjørnstjerne Bjørnson og andre Oplevelser«, gengivet en Samtale, som viser, hvor smukt han var sig selv over for denne Stormand.

Under et Besøg hos ham den 15. August 1886 kom han til at fremdrage et Ord af ham fra de unge Dage. »Han jog et Par hvasse Øjne i mig og sagde med skarp Røst: »Saa-dan sagde jeg, dengang jeg var Kristen; men det er jeg ikke nu, og det vil jeg heller ikke være!« Jeg tog det med Ro. »Naa, det vil du ikke«, sagde jeg, »tror du, du har været mer Kristen før, end du er nu? Jeg tror det ikke, og med Hensyn til det, at du ikke vil være det, som du siger, saa skal du være fri, saa længe du kan undvære det; thi Kristendommen er hverken et Aag, der er givet os Mennesker til at plage hinanden med, heller ikke et Tvistens Æble, kastet ind mellem os, for at vi skal have noget at kives om; men den er Frelsen ud af den værste Nød, vi Mennesker er bleven stedte i. Tror du, du kan blive ved at undvære den, og hvor længe tror du, du kan?« — Bjørnson faldt i dybe Tanker og sad længe hensunken . . ., omsider rettede han sig op og sagde med smeltet Blik og smeltet Røst: »Ja, men det er dette snævre, skumle, livsfjendske, man har her, der har drevet mig bort fra det!« — »Dette snævre, skumle og livsfjendske Væsen, siger du, har drevet dig bort fra Kristendommen; men jeg siger nej, min Ven, det driver ingen bort fra Kristendommen, som ved, hvad Kristendom er; thi i Kristendommen er der hverken noget snævert eller skummelt eller livsfjendsk; men det er netop dette Djævelskab,

Kristendommen vil frigøre os fra. Hvad kan Kristendommen gøre for, at Løgnen giver sig ud for Sandhed, som den altid gør, derfor bliver Løgnen da ikke Sandhed og Sandheden Løgn. Jeg kan ikke undvære min Kristentro; slap jeg min Kristentro, vilde jeg blive det ulykkeligste Menneſke.« — »Ja, ja, Vennen min,« udbrød Bjørnson og rejste sig med aaben Favn imod mig. I det samme mødte jeg gamle Fru Elises lyse velsignede Blik, og Fru Caroline rejste sig glad og bød os ind til Middagsbordet.«

Som Morten Eskesen vilde have Lov til fuldt ud at være sig selv, undte han andre Ret til at have deres Overbevisning og tog det selv ikke ilde op, at gode Venner udfra en Anskuelse modsat hans gjorde lidt Løjer med ham. Han skrev, vistnok 1890, et lille Digt, hvori det hedder:

»Mørkets Fyrste, naar det kniber,
klæder sig i Lysets Skrud
og med hæse Skrig — som Viber —
raaber Verdensfreden ud.
At der Sandhed være maa,
agter han kun lidet paa.«

Morten Eskesen var i Virkeligheden Fredsven, men troede ikke som adskillige Fredsvenner dengang, at den evige Fred holdt lige uden for Døren. Det anførte Vers blev af Præsten Uffe Birkedal opfattet, som om det var særlig møntet paa ham, og han svarede da saalunde:

»Gamle Morten, naar det kniber,
lister sig i Skjaldeskrud,
om vi hyler eller piber,
kommer straks et Kvad der ud.
At der Mening være maa,
agter han kun lidet paa.«

Morten Eskesen har med Henblik paa dette Vers indrømmet paa Tryk, at Uffe Birkedal ikke er uden Evne i Retning af at kunne gøre Løjer, »medens«, tilføjer han, »jeg er en stor Klodrian og helst maa holde mit jævne jydſke Lune.« Han omtalte baade kort efter og langt senere Uffe Birkedal meget venligt.

3. GIV DIG SELV.

Morten Eskesen var alle Dage en fattig Mand; men han var ogsaa gennem sine mange Aar en offervillig Mand.

Palmesøndag 1848 indledede Ludvig Müller sin Prædiken med de Ord: »Sidste Søndag, mens vi var samlede her, tordnede Kanonerne, og Bøsserne knaldede over den blodige Mark (Slaget ved Bov), hvor mangan Ungersvend gav sit Liv for Fædrelandet . . .« »Saaledes omtrent var det«, fortæller Morten Eskesen; »saa optagne var vi af Fædrelandets Ve og Vel, at en from Præst som Ludvig Müller ikke kunde prædike Palmesøndag uden at tale, som han gjorde. Jeg vidste godt, at hvis jeg spurgte mine gamle Forældre om Tilladelse til at gaa med som frivillig, vilde de have afslaaet mig det og sagt: Lad dem gaa i Krigen, som Kongen kalder paa; bliv du i dit Kald og gør du der din Skyldighed. Imidlertid lod jeg mig indskrive som den 22., da 21 andre unge Mænd paa Skolen enedes om at melde sig hos Krigsministeren som frivillige.« Svaret var et Tilhold om at blive, hvor de var, indtil de fik Tilsigelse, og en saadan fik de ikke. Derimod fik Eskesen Lejlighed til at yde et efter hans Forhold stort Pengeoffer. Han fik samme Aar Stipendium af Seminariefondet, og det lod han gaa i Krigskassen, skønt det sved til ham at undvære det. Da han derfor skrev til en Ven om et Laan, kunde denne ikke give ham anden Trøst end den: »Du er jo vant til at døje Savn.«

Morten Eskesen kunde med sin gode Eksamen let have faaet et godt Lærerembede i den offentlige Skole. Men han valgte at tjene i den fattige Friskole gennem en lang Arrække.

Derefter gik han over i en Stilling, hvor han blev endda mindre betrygget. I tæt op mod 30 Aar var han de danske Sønderjyders uafsladeligt vandrende Sanger og Ordfører. Det er denne hans Virksomhed, som Bjørnson beskrev i Verset:

»Hvor Danmarks Jord blev revet over,
saa Hjerterødderne hang ved,
did Morten Eskesen sig vover
med trofast Trøst fra Sted til Sted.
Han vil med sine tusind Fjed
sy sammen, hvad de søndersled.«

Jeg har ingen kendt, der brugte sig selv med saadan en Utrættelighed som han; var han i et Skolehjem, kunde han danse »Skrædderdansen« for at more Husets Børn, synge Folkeviser, Fædrelandssange og Salmer, tale timevis om Mennesker, han holdt af og saa op til, og som Afslutning paa Dagen fylde den sene Aften med det ene Bidrag til Samtalerne efter det andet.

Holger Begtrup fortæller: Da Morten Eskesen en Dag i Maj Maaned sidste Aar (1912) kom vandrende som sædvanlig her til Højskolen for at synge og tale om den danske Sag til vore Piger, syntes han mig mere mat, end han plejede. Han sagde ogsaa selv, at han var træt. Men han vilde alligevel straks samles med os i Foredragssalen, og der talte han, kort men godt, om sit første Møde med Hans Krüger og sang klart og kraftigt Christian Richardts Sang til Krügers Minde.

Bagefter var der ingen Træthed at spore, hans Øjne luede, hans Kinder glødede, og han talte ivrigt og længe i vor Stue, mens han nu og da sang en Vise med sin kønne Røst, der altid mindede mig om en fin gammel Strængeleg.

Da vi gik fra Foredragssalen, sagde jeg til ham: »Det er dog mærkeligt! Du var jo slet ikke mat. Du har aldrig talt og sunget bedre her paa Skolen.« — »Ja!« sagde han og stødte til min Arm, saa jeg maatte vende mig lige imod ham, mens han løftede sin Haand: »Det er Aanden! — Aanden bliver aldrig træt!«

Dette blev sagt med ydmyg Glæde.

Og H. P. Hanssen har fortalt: Fra Angel kom Morten Eskesen mellem Jul og Nytaar (1912) efter et Krydstogt til Egnene vest for Flensborg og ind over Sundeved en Aften sent til Aabenraa, opsøgte mit Hus, men fandt alt lukket og slukket og gik videre i Stedet for at banke paa. Paa »Folkeshjem« traf han sammen med et Par unge sønderjydske Studenter, var snart inde i en livlig Samtale, glemte sig selv og gik først til Sengs Kl. 2 om Natten. Næste Formiddag kom han til os, var træt, men vilde ikke slaa sig til Ro. Han sov et Par Timer, men saa vilde han absolut videre. Tiden hastede, og han havde meget at gøre. Kl. 7 Aften tog den gamle 87-aarige Mand saa trods alle Forestillinger afsted i Slud, Mulm og Mørke til Bovlund, hvor han først vilde kunne ankomme ved Midnatstid, efter at have tilbagelagt den sidste Del af Rejsen til Fods.

En god Maanedstid efter laa han paa sit Dødsleje. Her gjorde han engang en truende Bevægelse med Haanden og udtalte kraftigt: »Kom kun, du stærke Død, jeg frygter dig ikke!«

Saaledes gik da dette underlige, gode og store Barn med mandigt Mod bort fra det Liv, som han elskede og tjente med al sin Styrke.

To og tredive Aar tidligere havde han sluttet Selvbiografien »Minder og Udsigter« med disse glade Ord:

»Inderlig Tak til udholdende og opofrende Venner, Mænd og Kvinder, ude og hjemme, ikke mindst til dem, hvis Navn ikke findes i denne Bog; men det sidste Navn skal være Navnet over alle Navne: Jesus Kristus!

Men hvor vi end færdes i Øst eller Vest,
i Syd eller Nord, bliver Hjemmet dog bedst.
Ja, selv naar vi rejser, vi Hjemmet har med,
det spreder sit Lys over ukendte Sted.
Hvor Kvinden i Hjemmet paa Arnen har Ild,
hun Guldtraaden spinder, er lys og saa mild;
og Traaden os drager til Hjemmet med Flid,
med den selv i Mulmet os Lykken er blid.
Paa Guldtraaden Minder, som Perler i Rad,
os Tanken opklarer, og Sindet gør glad.
Først er det vor Moder og siden vor Viv,
som Guldtraaden spinder til Fryd for vort Liv;
og hjemme hos hende der trives de smaa,
mens hende de ligner i Livets Attraa.
Men som hun er ydmyg for Gud, er hun prud,
ham Ydmyghed dog er det fineste Skrud.
Da fosterer hun Børn, som i kommende Slægt
har Guld, som kan veje paa Sandhedens Vægt.
Saa glæde Gud eder, som hygger mit Liv
i Hjemmet: min Datter, min Søn og min Viv!

Mine Tilhørere har, haaber jeg, lagt Mærke til, at alt, hvad jeg her har fortalt om en Mand, der levede meget længe, kun har været godt. En saadan Levnedsskildring tager sig ud som meget ukritisk. Men jeg er lovlig undskyldt. Jeg ved nemlig ikke noget ondt om Morten Eskesen. Og vidste jeg noget, vilde jeg ikke fortælle det. Hvorfor ikke?

Maa jeg svare med en Del af den Omtale, jeg i Kolding Kirke gav ham ved hans Kiste:

»Det er let at takke den gamle Vandringsmand, der nys har nedlagt sin Stav. Finere Gæst end Morten Eskesen husede de danske Ungdomsskoler vist sjældnen. Han rejste »frem gennem Straalefryd«, ja han var klædt i Solskin fra inderst til yderst. Der var noget vidunderlig lyst og rent

over al hans Færd: Han gjorde sig aldrig interessant ved at tale ilde om Folk. Han havde den gode Hukommelse, som fastholder, hvad der er godt og frugtbart at mindes. Og han havde den gode Glemksomhed, som faar Sindet til at slippe, hvad der ikke er værd at føre med.»

Morten Eskesens Mindesten i Rødding.

Af Billederne er det store venligst laant os af »Højskolebladet«, Mindestenen af »Hejmdal« i Aabenraa.

Nærværende Foredrag har været trykt i Dansk Skoleforenings Tidsskrift »Hjem og Skole«.

LIDT OM EN REJSE

Vi Højskolefolk plejer jo at bruge de 3 Mdr.s Efteraarsferie til 3 Ting: 1) Til at hvile i. 2) Til at søge videre Uddannelse ved Kursus, Rejser og Studier. 3) Til at holde Foredrag i. For 3 Aar siden besluttede jeg at anvende Efteraarsferien 1923 til en Rejse til Argentina. Jeg har alle mine Søskende og mange Venner fra mine Ophold der. Dampskibsrejsen var jo den bedst tænkelige Hviletid. Besøget paa de fremmede Kyster kunde vel gaa for Studier osv. Og Foredragene kunde jeg holde for de Danske i Argentina. Det er fra denne Rejse, jeg her gerne vil meddele nogle Oplevelser, Billeder og Tanker.

GRUNDTVIG synger om Kolumbus: »For ham var Havet ej mer end Dam, han knap sig ønsked en Fjederham.« Hverken Kolumbus eller Grundtvig havde dog maaske tænkt sig, at Menneskene skulde komme saa vidt i at overvinde Afstande, som de nu er kommet. En Rejse selv til Syd-Amerika er i vore Dage ikke stort vanskeligere, end en Rejse fra København til Langeland var paa Grundtvigs og Øhlenschlägers Tid. — Og naar man har sejlet over Atlanterhavet 6 Gange, føler man ikke noget særligt afskrækkende ved at skulle gøre det 7. og 8. Gang. Og nu, da jeg sidder og skriver i Rygesalonen paa Hamborgdamperen »Cap Polonio«, kan jeg gribe mig selv i, at jeg har glemmt, at jeg ikke er i min Stue hjemme i Ollerup, saa hyggeligt og bekvemt er her, saa stiltfærdigt glider det vældige, svømmende Hus hen over Bølgerne her i Passatvindenens rolige Bælte.

Rejsen skulde gaa over England paa Udvejen og over Tyskland paa Hjemvejen. Den 7. August sejlede jeg fra Esbjerg med Damperen H. P. Bernstorff. Det smaaregnede, men Vesterhavet var blankt og stille, snart forsvandt Jyllands lave Kyster i Synskredsen, og vi gik til Ro. Min Sovekammerat i Kahytten var en Mand paa godt 60 Aar, meget mørk i Huden, med svære Guldringe paa Fingrene og en tung Kæde paa Vesten. Han stod tidligt op næste Morgen; og da jeg kikkede ud af Køjen, hilste han »god Morgen«;

han talte Engelsk; og jeg svarede saa godt, jeg kunde. Han var i trist Humør og vilde gerne give sine Følelser Luft; i Løbet af en halv Times Tid, mens han klædte sig paa og vaskede sig, fortalte han mig om sine Skuffelser.

Han var dansk, men kunde virkelig ikke mere forstaa Dansk og kun sige enkelte danske Ord. Som ung var han faret til Søs, var kommen vidt om i Verden; men var til sidst havnet i Australien. Der var han blevet gift med en engelsktalende Kvinde, de havde nu flere voksne Børn. Han ejede nogle Huse i Udkanten af en af de store Byer; og ved at udleje dem havde han et rigeligt Udkomme. Hans eget Hjem laa ud mod Havet, omgivet af en dejlig Have, som han og hans Kone og Børnene selv havde plantet. Men da han nu havde siddet der ude i de sidste Aar, var han kommen til at længes efter Danmark og en Broder, som levede der. Det var over 40 Aar siden, han rejste hjemme fra. Han havde kun en enkelt Gang skrevet, og han havde næsten heller ingen Breve faaet. Og saa var han da draget af Sted og var naaet København midt i Juli. Han fandt ogsaa Broderen. Han var gift, var Arbejder i København og boede helt godt. Men Broderen kunde jo ikke Engelsk; og den hjemvendte kunde ikke komme paa det danske. Kun et enkelt Ord hist og her vilde komme frem i Hukommelsen. Han talte saa det Sprog, han kunde; han gav Manden Finger-ring af Guld og Konen et Armbaad. Han indbød dem til en Fornøjelsestur; de ønskede at komme hen at spise i en Restaurant og siden komme i Biografteater. Da der var gaaet en Dags Tid, bad han Svigerinden om at gøre hans Vasketøj i Stand. »Ok, ja«, hun skulde nok sende det til en Vaskekone og faa det ordnet. Og i de godt 14 Dage, han var hos dem, mærkede han kun en Bestræbelse hos dem: at faa udnyttet hans Penge til Spisen og Drikken, Fjas og Gøgl. Han havde tænkt at hjælpe Broderen i Gang med et eller andet eller faa ham med til Australien. Efter hvad han nu havde set, ønskede han bare at komme af Sted igen, over til Kone og Børn og det Hjem, de i Fællesskab havde bygget i Flid og Stræbsomhed. I Lys af Broderens og Svigerindens Liv saa han hele Livet i Danmark. Dovenskab, Drik og Gøgl, det var, hvad han havde set. Nu havde han brugt mellem 5000 og 6000 Kroner til denne Rejse, og saa skulde han se saadan en Broder og saadan et Land. I am wery disappointed (jeg er meget skuffet), gentog han den ene Gang efter den

anden. Jeg bemærkede, at 14 Dage var en kort Tid, kanske om han var blevet længere, at han havde faaet noget bedre at se. »Nej«, han havde set nok. Han vilde hjem; og saa talte han igen i varme Ord om sit Hjem derude. — Han gik med sin Sorg og sin Skuffelse, og jeg sad tilbage og tænkte: Hvilken underlig Magt har dog ikke Hjemlandet over Mennesker. Denne Mand var jo altsaa bogstavelig draget

». . . fra det yderste Hav
for bøjet og rynket at staa
og høre de Kluk,
de Mindernes Suk
fra Bækken, vi kyssed som smaa.«

Men da han saa kom hjem, saa kendte han ikke »Bækken« og fik derfor intet Mindernes Suk at høre. Dersom han havde bevaret en levende Forbindelse med Danmark — men han var maaske ikke god til at læse og skrive — saa kunde vel alt have været anderledes. Nu gik han der med Skuffelsen og Smerten over det tabte. Hvor mangen Udvandrerens Skæbne spejler sig ikke i hans.

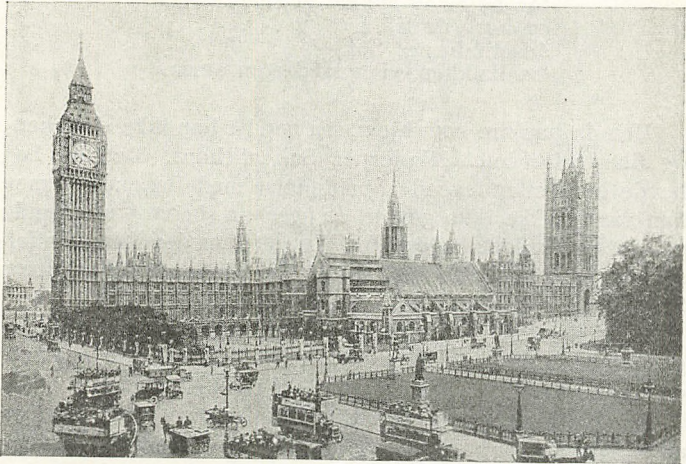
Da vi kom paa Dækket, laa Vesterhavet for os; blankt og glat i glitrende Solskin, som vilde det give Løfte om Sejr og Lykke for dem, der nu drog ud mod Eventyret.

Jeg havde aldrig været i England før og var spændt paa at se, hvorledes Forholdene saa ud i det Land, der raader over en Fjerdedel af Verden. Paa Jernbanerejsen fra Parkestone til London og fra London til Southampton fik jeg det Indtryk, at Landet mere var en Herregaardspark end et veldrevet Landbrug. Overalt i det bakkede Landskab stod høje Træer i Hegnene, og tit stod Grupper af Træer midt inde i Markerne; det var saare smukt; mange Steder mindede Egnen om Sydbyn, blot at Linierne var større. Men Bøndergaarde og Husmandsbrug saa man forgæves efter. Det saa i det hele taget ikke ud til, at man tog det nøje med Jorden. Men saadan maa det vel være, saa længe England bevarer sit Verdensherredømme. Et Folk af Gaardmænd og Husmænd vilde vel aldrig have Storsyn nok til, at de kunde regere en Fjerdedel af Verden. De Mænd, der skal opdrages til det, maa vokse op under store Forhold. De maa lære at være Herrer i Ordets egentlige Betydning, lære at føle Ansvar, at lyde opad og befale retfærdigt nedad, men først og sidst ikke at lade sig binde af Smaating. Og naar man

har sine Kornmarker i Canada, sine Kvæghjorder og Faareflokke i Australien og Sydafrika, sine Ris- og Bomuldsmarker i Indien, saa gaar det vel an at lade Hjemmemarken ligge hen som det skønne Parklandskab, det er, hvor den unge Herre kan vokse op, og den gamle Herre finde Hvile.

Eller var det bedre, om Herrerne blev stilkfærdige Gaardmænd og Husmænd?

I London søgte jeg hen til Parlamentsbygningen, Midt-

Parlamentsbygningen i London.

punktet i Verdensriget. Mægtigt og roligt hæver dets Mure sig langs den langsomt glidende Themsslod. Hvor mange Millioner Menneskers Skæbner er ikke afgjort inden for dens Mure?

Paa en lille Plads mellem Parlamentsbygningen og Westminster Abbedi staar en Række Broncestatuer af engelske Statsmænd: Georg Canning, Robert Peel, Palmerstone, Lord Beaconsfield, især de to første er der en Højhed og Adel over, saa man uvilkaarligt bøjer sig for dem. Saadan ser Herrer ud, som lever for en Idé og har Godhed for Mennesker.

I Westminster Abbedi, hvor en Mængde af Englands kongelige Personer og Stormænd er begravet, finder man nede i Midtergangen i Gulvet en stor flad Sten med Metalbogstaver, der danner følgende Indskrift:

»Baaret hid af trofaste Hænder over Land og Sø hviler her David Livingstone, Missionær, rejsende, Menneskeven, født 19. Marts 1813 i Blantyre, død 3. Maj 1873 i Chitombos By, Ulala. Gennem tredive Aar viede han sit Liv til en utrættelig Bestræbelse for at kristne de indfødte, at gennemforske de ukendte Egne og afskaffe den ulykkelige Slavehandel i Central-Afrika, hvor de sidste Ord, han skrev, lød saaledes: »Alt, hvad jeg i min Ensomhed kan tilføje, er, maa Himlens rige Velsignelse komme over hver den Amerikaner, Englænder eller Tyrk, som vil hjælpe til at hele dette Verdens aabne Saar.« — Det er nok saadanne ydmyge og trofaste Tjenere, mere end det er Kanoner og Bajonetter, der er Grundlaget for Englands Verdensmagt.

Livet i London syntes at have et ret roligt, men hastigt Præg; Biler og Omnibusser før gennem de tæt befærdede Gader med en Fart, som vilde jage alle gamle Koner af Gaderne i Danmark. Politibetjentene, der stod i Gadekrydsene, gav rolig og kort Besked; og det forekom mig, at man alle Vegne mødte en egen stilfærdig Elskværdighed. Der var ikke noget ved Folk, der mindede en om, at de var Borgere i Verdens største og betydeligste By.

En Aften var vi i Theater og saa et ejendommeligt Skuespil af en Czekoslovak, Karel Capek. Det gik ud paa, at en lærd Doktor havde fundet paa at lave Maskinmennesker, som kunde udføre alle Slags grovere Arbejde. Og der blev nu fabrikeret i millionvis af dem; men til sidst kom disse Maskinmennesker i Tanker om, at de selv vilde raade i Verden, og gennem et forfærdeligt Oprør dræber de alle Mennesker. Det var af en voldsom Virkning, da en af Maskinmenneskene traadte op og raabte under Kanonsalut og sære Lysfænomener, at Menneskeslægten var udryddet; nu var der kun Maskinmenneskene tilbage. Det viste sig siden, at en enkelt var blevet tilbage; og Stykket ender med at udtrykke Haab om en ny Menneskeslægt, der vil ære Gud og arbejde med sine Hænder. Dette Stykke var gaact mange Gange over Scenen og gik fremdeles for fuldt Hus og under stor Opmærksomhed, en Ting, der viser, at i Maskinernes Hjemland har man godt nok Øje for den Fare, der lurder i den moderne Teknik, at den i Stedet for at tjene Mennesker, bliver deres Herrer. — Ja, var det ikke noget af det, der skete under Verdenskrigen, at de Forhold, Menneskene selv havde skabt, tog Magten fra dem og trampede Menneskeliv

ned i millionvis? — Eller hvor megen Plads er der for menneskeligt Liv mellem Storindustriens snurrende Hjul?

Den 10. August holdt der et mægtigt Ekstratog paa Waterloo Banegaard. Det skulde udelukkende køre med Passagerer til Damperen »Almanzora«. Da Passagererne var kommen ind, gled Toget under megen Viften og tagen Afsked af Sted, og næsten uden Ophold kørte det med ret voldsom Fart lige til Southampton. Det kørte lige ned til Damperen, og i Løbet af godt en halv Time var Passagererne om Bord. Den vældige Dampfløjte lød. Musikkorpset spillede, og saa begyndte Skibet at glide ud af Havnen. Atter her var alt gaaet stilfærdigt og roligt; uden Kommanderen og Raaben var hver bragt paa Plads, og Skibet kunde sejle paa Klokkeslet. — Det var atter straalende Solskin, og Havet laa blankt som et Spejl.

Samme Dags Eftermiddag var vi i Cherburg i Frankrig og fik en Del Passagerer om Bord; men allerede inden Mørkets Frembrud var vi paa Vej ud af Kanalen. Turen over den berygtede Biscayiske Bugt foregik i pragtfuldt Solskin og i blankt Hav. Allerede næste Dag, Søndag Morgen, gled vi ind i Coruñas Havn. Byen ligger rundt om en lille Bugt omgivet af lave Klipper. Den tog sig smukt ud i Søndag Morgenens Solskin med sine Kirker, Klostre, Banker, Hoteller og Fæstningsværker. Kirken og Klostret fortæller om Middelalderen, Banken og Hotellet om Nutiden.

Skibet har neppe kastet Anker, før det er omringet af en Mængde Baade, hvorfra der falbydes Rejsestole, Frugt, Tobak, Broderier, brogede Sjaler osv. — For mig er det sært hjemligt igen at høre det spanske Sprog, barnligt og troskyldigt med en Understrøm af Skælmeri og Lune, der somme Tider bliver til et rent Fyrværkeri af Vittigheder og Løjer. Handelen foregaar paa den Maade, at de fra Baaden kaster et Reb op til os paa Skibet. Det bindes fast i en eller anden Genstand. I den modsatte Ende af Rebet er en Kurv; der i lægges Varerne, og vi lægger saa Penge i Kurven og firer den ned; skal der saa gives tilbage, maa Kurven hejses op igen. Saaledes købslaas og forhandles der Formiddagen igennem langs Skibets Sider. En Del Passagerer kommer om Bord, mest til tredje Klasse. De er alle tarveligt klædte, og deres Bagage er sjældent end en Sæk eller Bylt eller en lille Kuffert af Træ eller Blik, som de kan bære selv. Som Myrer kommer de kravlende op

ad Falderebstrappen langs den høje Skibsside. Ved Toppen staar den engelske Officer, høj, rolig og alvorlig. Han tager med venlig Ro mod deres Papirer og lader dem slippe forbi med deres Bylter og Kasser. Den samme Scene gentager sig senere i Vigo og Lissabon.

Tiderne skifter. Disse Spanieres og Portugiseres Forfædre var jo en Gang Verdens Herrer. Stoltere Herrer og dygtigere Sømænd end Bartolemeo Diaz, Vasco da Gama, Fernando Magellanes, Sebastian el Cano og Heznando Cortez har Verden vel aldrig set. Naar vi nu sejler hen over Havet i vort flydende Hotel paa 15,000 eller 20,000 Tons, saa er det underligt at tænke paa, at de Fartøjer, som Kolumbus og de ovennævnte spanske og portugisiske Sømænd pløjede Verdenshavene med, de var paa 80—100—120 Tons. — Nu er Solen gaaet paa Held for Spaniere og Portugisere. Efterkommerne af de stolte Verdenserobrere kommer nu her kravlende op ad den høje Falderebstrappe med deres Pakker og Bylter og tinger sig for deres beskedne Sparepenge en Plads — den allerdaarligste — paa den stolte Englænders Skib. Tiderne skifter! Nu er det ham, der har Plads paa Kommandobroen. Og mens hans staar der oppe og uddeler sine Befalinger, sidder Spaniere forude og smaasludrer, synger Viser, spiller og danser i sorgløs Hengivelse i Øjeblikket. Han der oppe paa Broen sørger jo for os alle. Lad ham have Ansvaret, lad ham vaage og — bede. Kanske hver af os alligevel har den Plads, som vi evner at fylde i Guds store Passagerskib — Verden.

Ved Middagstid forlod vi Coruña, og allerede Kl. 5 ankrede vi uden for Vigo, en anden spansk By ved Atlanterhavet med lignende Beliggenhed som Coruña. Her gentog Scenen sig fra om Formiddagen med Handel og med Modtagelse af Passagerer. Kl. 8 sejlede vi i den stille Sommeraften ud af Havnen, mens de tusinde Lys straaledede ud imod os fra Byen. — Næste Dags Formiddag kom vi ind i en tæt Taage og kunde i flere Timer ingen Vegne komme. Først Kl. 4 om Eftermiddagen ankrede vi uden for Lissabon. Denne By ligger ligesom Coruña og Vigo op ad en Skraaning; men der er ikke Bjerger bagved. Fra Søen tager Byen sig ualmindelig smuk ud; men gaar man i Land, finder man ret snavsede Gader og daarligt vedligeholdte Huse. Der er ellers smukke Anlæg med Statuer og sjældne Træer og mange skønne Bygninger; men det er altsammen smukke set paa Afstand. De hvide og

gule Huse er bredt ud over Skraaningen, saa man hele Tiden ser den ene Husrække over den anden; der er mange grønne Træer og knejsende Kirketaarne. Kongeslottet ligger lidt uden for Byen; alt er omgivet af grønne Marker, Haver og Smaaskove; forbi glider den blanke Tajo-Flod med de talrige Skibe for Anker.

Da jeg sidst var der i 1911, var alle Baade smykkede med det nye Flag, der betegnede Republikkens Indførelse. Man haabede da paa en ny Guldalder. Nu havde man holdt op at haabe. — Lissabon var vor sidste Havn i Europa; men inden vi rigtig stak i Søen, skulde vi besøge den lille skønne Ø Madeira. Denne Ø var allerede godt kendt paa Kolumbus' Tid; Befolkningen taler Portugisisk og har udviklet sine egne Sæder og Skikke. Øen er meget bjergfuld; men i Kløfterne og paa Skraaningerne er der de dejligste Vinmarker og Frugthaver. Byen Funchal ligger paa den sydvestlige Side. Den ligger overmaade smukt; og den taaler at ses nærvæd. Gaderne er ualmindelig rene, og Husene velholdte. Brolægningen er ejendommelig, idet den er lavet med ganske smaa bitte Strandsten, de fleste er ikke større end Hønsæg; de er i Reglen af en blaagraa Farve. Mange Steder var der med megen Kunst lavet Mønstre i Brolægningen, især i Fortovene, snart ved, at Stenene i Smaapletter var vendt i forskellig Retning, og snart ved, at der var anvendt forskelligt farvede Sten. Paa denne Brolægning kørte man i Slæder med Stude for. Slæderne var til Personbefordring, og der var Plads til 4 i hver; de kunde sidde med Ansigterne mod hinanden 2 og 2. Der var Tag over og Gardiner til at trække for ved Siderne. Slædemederne var bøjede op i en smuk Bue for og bag, og de var beslaaede med Jern nedenunder. Studene, der trak Slæden, var vel ikke større end en $1\frac{1}{2}$ Aars Kalv hos os; men de havde svære Horn. Naar vi skulde køre, gik en Dreng foran og viste Vej, og naar det var stærkt nedad, saa Studene skulde holde paa Slæden, klappede han dem paa Panden. Ved Siden af Slæden gik Manden og talte skiftevis til Studene og til dem, der sad inde i Slæden. Farten var ganske langsom, saa man fik god Tid til at se sig om; og for de fleste fremmede var det alt for varmt til, at de vilde kunne holde ud at gaa. For dem, der vilde raskere af Sted, var der Automobiler; der var ogsaa en Tandhjulsjernbane, der førte op ad Bjergsiden.

I Haverne stod Banantræer, Figentræer, Vinranker, Fer-

sken-, Aprikos-, Æble- og Pæretræer og til Pryd Palmer af mange Slags.

Befolkningen var ivrig for at drage Nytte af os fremmede, de falbød ret paatrængende broderede Lommetørklæder, Lyseduge, Kurvefletninger, alle Slags Frugt og Vin; mange tiggede ogsaa ligefrem, selv om de ikke saa fattige ud.

Ude ved Skibet var samlet en hel lille Flaade af Smaa- baade, bemandede med Dreng og unge Mennesker, der tilbød at springe i Vandet efter blanke Skillinger. Vandet her ved Madeira er ualmindeligt klart, saa at man kan se en Skilling flere Meter nede i Vandet, selv om man staar ved Skibsrælingen 8—10 Meter over Vandfladen. Da en Skilling, der kastes ud, straks vender sig om paa Fladen og derfor synker langsomt, er det en let Sag for Drengene, der svømmer som Fisk, at dykke ned og gribe Skillingen.

Hele Eftermiddagen var der nu en uendelig Raaben og Larmen for at faa Passagererne til at kaste Shillinger i Vandet. Og snart fløj en Sixpence og snart en Shilling ned over Vandfladen. Nogle kastedes nærvæd, andre saa langt bort, som Kasteren kunde drive dem. Med spændte Miner fulgte de ca. 30 Dreng og unge Skillingernes Flugt, og saa snart de var naaet Vandet, plumpede en fem—seks Stykker paa Hovedet i Vandet. En Stund saa man de brune Kroppe og de gullige Fodflader arbejde nede i det blaa Vand, saa var der en, der greb Mønten, og straks vendte de alle tilbage til Overfladen, spyttede, snød Næsen og krøb op i Baaden for straks at raabe paa nye Skillinger; den, der fik den, holdt den triumferende i Vejret.

Det var Sport og Pengefortjeneste i et, der var smaa magre Dreng paa en halv Snes Aar, som søgte at vække Medlidenhed, der var smukke, kraftige unge Mænd, der med forvovne Spring og straalende Munterhed henledte Opmærksomheden paa sig. En ualmindelig kraftig og smuk ung Mand paa ca. 20 Aar var utrættelig; selv om Skillingen gik ned langt fra hans Baad, sprang han dog i Vandet, og tit kom han først. Han klatrede som en Kat op ad et Tov langs Skibssiden, indtil han stod paa det øverste Dæk, vel ca. 20 Meter over Vandet. Herfra sprang han i en vældig Bue ud i Vandet efter Skillingen og fik den. Han var som en Konge at se til, naar han stod der paa Toften af sin Baad med korslagte Arme, med Vandet drivende af det lange Haar og de korte Svømmebenklæder. Han var den første

i Laget, ubestridt, og det vidste han. — Ved Solnedgang sejlede vi bort fra den skønne Ø med dens flittige og raske Befolkning. Og Skibet satte Kursen mod Pernambuco paa Sydamerikas Kyst.

En Amerikadamper som »Almanzora« indeslutter et helt lille Samfund med tilhørende Klassesdeling og Rangforordning. 1. Klasse bor midtskibs og højst over Vandet. Her er ikke alene luftige og velmøblerede Værelser, men ogsaa Selskabssale, Rygesaloner, Vinterhave, Gymnastiksal, Tennisbane, Svømmebassin og store aabne Dækafdelinger med Solsejl over og møbleret med Kurvestole og smaa Borde, hvor Passagererne kan sidde mageligt henslængt og læse, spille Skak eller se ud over Vandet. 2. Klasse er bag ved 1. Her er Bekvemmeligheder som paa et godt Hotel i Europa. Her er ogsaa luftige og gode Kahytter med elektriske Ventilatorer. Her er en festlig Spisesal med Blomster paa Bordet, mange Retter Mad og mange høflige Opvartere. Elektriske Ventilatorer blæser Kølighed paa de hede Pander. Under Smørret paa Assietten ligger et stort Stykke Is, saa at dette kan holde sig stift under hele Maaltidet. Drikkevandet er isafkølet, saa der sidder et tæt Lag Dugg uden paa Vandkaraffen. Der bliver holdt Øje med, at man er rigtig paa-klædt, saa at ingen kommer uden Flip eller i Skjortearmer. Der er Vaskerum nok med Sæbe, rene Haandklæder og Spejle. Her er Baderum med varme Saltvands-Karbade og kolde Brusebade. Her er Barberstue, Vaskeri, saa at enhver kan fremtræde renvasket, stivet, krøllet og parfumeret, alt som hans eller hendes Lyst er. Her er ogsaa en bekvem Rygesalon og en Selskabssal med Klaver, begge Rum med behagelige Stole og Sofaer og med Restauration, hvorfra alle Slags Drikkevarer kan faas; der er en lille Bogsamling til Udlaan, der er Skriveborde med gratis Papir og Konvolutter med Damskibsselskabets Mærke paa. Her er Fotograf om Bord, hvor de fotograferende Passagerer kan faa deres tagne Billeder behandlede. Et helt godt Musikkorps spiller Formiddag og Aften for 1. og 2. Klasse; og paa 2. Klasse er der Lejlighed til Dans et Par Gange om Ugen, hvor nogle faa Par saa vrikker og vader og storker Aftenen igennem.

Passagererne her er Folk af Middelklassen: Handlende, Præster, Lærere, Agerbrugere fra Amerika, der har besøgt Europa, unge fra Amerika, der har studeret i Europa, og en Del unge af bedre Folks Børn, som nu skal prøve Lyk-

ken i det nye Land. Her er Englændere, Franskmænd, Ty-skere, Syriere, Spaniere, Portugisere. Min Sovekammerat var en østrigsk Professor, der skulde til Brasilien at holde Foredrag. Mine Bordfæller var til venstre en ung Chilener og nogle unge fra Syrien; lige overfor sad to Spaniere og to irske Præster. De fleste er stiltfærdige og elskværdige Mennesker. Mange af dem kunde foruden deres eget Sprog noget Engelsk eller Fransk. Min Sidekammerat talte Spansk, Engelsk og Fransk tilsyneladende med lige stor Lethed.

3. Klasse er delt i to Afdelinger en bedre Afdeling, hvor man sover i særlige Kahytter til 4 eller 6, og en ringere Afdeling, hvor man sover i store Rum med to Lag Senge over hinanden. Man har ret gode Spiserum med ordentlige Borde og Stole; men her er ingen Rygesalon eller lign., og Dækspladsen er meget indskrænket. Naar alle Passagererne er paa Dækket, som de jo oftest er her i den varme Del af Rejsen, saa er der knap en Plet, hvor man kan sætte en Fod.

Her udfolder sig et broget og ejendommeligt Folkeliv. Her er en dansk, en norsk, nogle faa tyske og en Del engelske Passagerer; men den langt overvejende Del er Syriere, Jøder, Svejtsere, Spaniere og Portugisere.

Her er alle Høflighedsregler ophævet, man ligger, staar eller sidder paa Dæk, Tovruller, Ankrene, Dampspil, eller i Kurve- eller Klapstole, som man selv har medbragt. Paa-klædningen er broget. Lappet eller laset er manges Tøj; barbenede med eller uden Sko er mange baade af Kvinder og Mænd. Her spilles Harmonika, Guitar og Blikfløjte, nogen synger, andre spiller Kort, andre fortæller Historier. Man ryger, gnasker Appelsiner og Bananer og smider Skallerne lige ved Siden af sig; man snyder Næsen, spytter, og nogen, mest Jøderne, piller Lus af sig og smider Kadaverne paa Dækket. Og alt dette sker med en gemytlig Ligefremhed, som virker saare tiltalende midt i al Griseriet. Her lever man lige ud af Trang og Tilbøjelighed. Kommer en til at spytte paa en lidt finere Herre henne fra 2. Klasse, saa smiler han elskværdigt og uskyldigt, som vilde han sige: »Ja, der kan du se, saadan kan det gaa her. Naturen maa jo have sin Gang.« Og han sludrer videre med sine Kammerater.

De halvfjerde Hundrede 3. Klasses Passagerer har vel ikke stort større Plads til deres Raadighed end en 3—4 Familier henne paa 1. Klasse. Her er hverken Svømmebassiner eller Tennisbaner. Men her er — Fremtiden. Her staar de

ved Rælingen og stirrer ud over Havet Amerikas fremtidige Millionærer. Som en dunkel Drøm har de i Hjerterne, i Legemets Kraft og Hjernens Friskhed en Rigdom, der er mere værd end den, de strør om sig med deroppe paa 1. Klasse. — Spørg Argentinas nuværende Foregangsmænd i Jorddyrkning, Kvægavl og Handel, og du skal se, de eller deres Fader kom første Gang til Landet paa 3. Klasse mellem Spyt og Utøj og Appelsinskaller, og de gik i Land med kun nogle faa Skillinger i Lommen. Hvor var da den Gang al den Rigdom, som de nu kan omgive sig med? Den boede i dem, i Legemets og Sjælens Styrke og Friskhed, i den Sum af Erfaringer og Kundskab, som deres Fædre og Hjemlandet havde udrustet dem med. Og naar vi nu ser dem midt i en frugtbar Virksomhed, ja, saa betyder det blot, at nu er det bleven aabenbaret, hvad der boede i dem. Nu har de realiseret sig selv, som Henrik Ibsen siger. — Ingen kan mere end realisere sig selv; ingen kan mere end udfolde de Evner, der bor i ham. »Den, som er slaaet til en Øre, bliver aldrig til en Krone«, siger et gammelt Ord. Derfor bliver jo heller ikke alle disse Mænd dygtige Folk. Nogen vil, naar de faar realiseret sig selv, vise sig som Stympere og vil blive funden en Gang paa Banedæmningen ihjælkørte af Toget eller med en Revolver i Haanden og en Kugle gennem Hovedet, fordi deres Inderste var fyldt med Tvivl og Svaghed og Løgn. — Men foreløbig, da lever de alle i Haabet. Og mens Vandet skummer om Skibets Stævn i den stille, stjerneklare Tropenat, saa drømmer de om Fremtiden hver paa sin Maade, men alle drømmer vel som Aage i Hostrups »Mester og Lærling«: »Om Liv og Daad og Solens Skin og alle de Roser røde.«

»Almanzora« sejler ca. 350 Sømil i Døgnet, et enkelt Døgn er vi oppe paa 370, men somme Tider nede paa 330. Hver Middag bliver der sat et lille Stykke Papir op med Længde- og Breddeangivelser, med det i det sidste Døgn tilbagelagte Antal Sømil og Afstanden til næste Havn. Et lille Flag flyttes hver Dag paa et Kort frem til Skibets nuværende Sted. Vejret og Havet er roligt. Solen skinner om Dagen, Maanen om Natten. Der er knap saa megen Søgang, da Flyvefiskene rigtig kan vise sig. For Flyvefisk har det ligesom visse Mennesker, at de kun kan virke, naar der er Uro. Flyvefiskene svømmer i stor Fart op ad Siden paa en Bølge, og fra Kammen styrter de saa ud paa Vingerne eller de brede Finner,

og de kan saa sejle paa Luften nogle Hundrede Meter. Det er Forbilledet for Flyvemaskinerne. — Men naar Søen er rolig, kan de smaa Flyvere vanskeligt komme paa Vingerne. De flyver gerne i store Flokke paa 20—50 og er til megen Glæde for Passagererne. Ogsaa Delfinerne, Springerne, giver somme Tider Forestilling. De kommer ogsaa helst flere i Følge, og med muntre Spring sætter de op over Vandfladen i en Bue, saa de ofte har den 1—1½ Meter lange Krop helt over Vandet, saadan følger Spring efter Spring, stundom kan de i lang Tid lege saaledes omkring Skibets Forstavn eller langs dets Sider, indtil de pludselig bliver borte.

Skibet glider Nat og Dag roligt af Sted. Det bliver varmere og varmere, Passagererne bliver mere og mere rolige om Dagen og har saa lidt Tøj paa som muligt; men Formen maa jo bevares med Flipper og samt. Man klager over Mangel paa Appetit og over Søvnløshed. Meget naturligt, da man ikke rører sig; og da Legemet ikke behøver at fabrikere Varme, er der ikke meget at bruge Næringen til. Nætterne er de bedste, og de er heldigvis lange, da Solen gaar ned allerede Klokken seks og ikke viser sig før seks Morgen. Stjernerne funkler her med en stor Glans, som dog i dette Tilfælde fordunkles af Maanen. Karlsvognen og Nordstjernen synker dybere og dybere ned paa den nordlige Himmelfor endelig nær ved Ækvator helt at forsvinde. Vi begynder saa at spejde efter Sydkorset; og nogle Nætter efter, at Karlsvognen er gaet under, viser Sydkorset sig paa den sydlige Himmelfor, og for hver Nat staar det nu højere og højere, indtil det staar omtrent i samme Højde som Karlsvognen hos os.

Solen staar op og gaar ned. Mennesker passer deres Mad og Søvn og Fornøjelser. Og Skibet sejler, duver langsomt i Dønningerne snart forover, snart til Siderne; men regelmæssigt retter det sig igen, tegner trofast og ufortrødent sin Skumstriben i Vandet og sin Røgstriben i Luften, glider med sine ca. 1000 Indbyggere, det er som et lille Sogns Befolkning i Danmark, hen over det store Hav. — Der er noget betagende ved denne Gliden hen over det blaagraa Dyb. Det er, som om man her mere end andre Steder er omgivet af det uendelige. Hvor man ser den Himmel og Hav, aldrig hvilende Bølger, og om Nætterne tindrende, trofaste Stjerner, Bølgerne i evig Forandring, Stjernerne tilsyneladende i evig Ro. Det minder en om Verdens bølgende, urolige Liv og Himlens Hvile og Fred. Ski-

bet glider, duver og rejser sig; og mens den ene Dag synes at gaa som den anden, saa nærmer vi os dog stadig vort Maal — Solskinslandet, hvor Slægt og Venner venter os. — Det er vel denne Følelse af, at et Skibs Sejlen er som et Billede paa Livets Gang, der har ført til, at man i saa mange Kirker i Danmark har ophængt et Skib over Midtergangen med Forstavnen mod Øst, mod »den favre Kyst, hvor først Guds Lys oprandt«.

Om Søndagen — hvis vi ikke er i Havn — er der Gudstjeneste. Den holdes i 1. Klasses Selskabshal, et mægtigt højthvælvet Rum i gammel nordisk Stil med udskaarne Egetræssøjler og -bjælkehoveder. Der er samlet et halvt Hundrede Mennesker. Musikkorpset har Plads i Midten. Der er stille og højtideligt. Kaptajnen, en velvoksen, støt og rolig Mand paa vistnok noget over 60, holder Bøn og læser Evangeliet, vi synger nogle Salmer, som ledes af Orkestret; det lyder kønt; en af Officererne læser et Stykke af en Prædiken- eller Andagtsbog, igen Sang og Bøn. Vi synger alle staaende den engelske Kongesang: »God save the king«; Kaptajnen og Officererne marcherer ud, det hele har vareet en god halv Time, kønt, men noget stift og soldatermæssigt, og dog meget bedre end ingen Gudstjeneste.

Den 22. August passerede vi den lille Øgruppe Fernando Noronho. Paa Hovedøen er et mærkeligt spidst, taarnagtigt Fjeld, der kan ses langvejs fra. Tæt ved ligger en lille Samling Bygninger; der er en Del dyrkede Marker; og de fleste af Fjeldene er bevoksede med Krat, hvoriblandt Palmer tydeligt kan skelnes. Øen siges at være brasiliansk Forvisningssted for Forbrydere. De skal heller ikke let slippe her fra, der er ca. 300 Sømil ind til Kysten.

Den 23. ved Solopgang saa vi Sydamerikas Kyst ved Pernambuco. Det er en lav bakket Kyst med frodigt, grønt Krat saa langt Øjet naar. Paa en Bakketop lidt Nord for Pernambuco ligger en lille venlig By. En smuk hvid Kirke træder straalende frem i det stærke Sollys. Kl. 8 er vi i Havnen. Vi lægger ikke ind til Bolværket. Det mærkes straks, at vi er kommen til Amerika. Her kommer vel Folk ud, som vil sælge Frugt, Aber, Papegøjer, forarbejdede Skjolde af Bæltedyr og lignende; men der er ikke den paagaende Hidsighed som paa den østlige Side af Atlanten. Man falbyder sine Varer; og vil Folk ikke købe, er det deres Sag. Hver holder paa sin Værdighed lige fra Negeren til Abekatten. I

en Baad er en Papegøje tøjret til Toften ved det ene Ben, en Abe sidder i et Bur tæt ved. Papegøjen skræver hen og vil slibe sit Næb paa Abeburets Stænger; men Aben giver den en Ørefigen, saa den triller om i Baaden.

Alle Arbejdsfolk her, saavel dem i Baadene som dem, der arbejder med Losning og Ladning, er Negere. Alle, der har med Overledelse at gøre, er hvide. Her er en Mængde smaa pæne Motorbaade, som farer frem og tilbage i Havnen. De er alle styret af hvide, og næsten alle dem, de sejler med, er hvide, men foran paa næsten hver Baad staar en Neger med bare Ben. Han har en Baadshage til at tage Stød af med, naar der skal lægges til Broen, eller naar det lille Fartøj kommer ind i Trængselen. Naar saa Baaden er fri og skummer frem gennem Havnen, staar Negeren der med korslagte Arme og skræver, som om det var ham, der ejede alle Skibene i Havnen. — I Bahia fik vi to Familier om Bord. De havde begge Negere til Barnepiger; og det var med en rørende Hengivenhed, de høje, lyshaarede og fintklædte Børn hang ved de sorte Kvinder. De mødte i pæne Kjoler og højhælede Laksko; men om Morgenen snød den ene af dem sig stadig til at gaa lidt med bare Ben paa Dækket, indtil Herskabet kom op. De sorte, enten det er Kvinder eller Mænd, synes at tage deres Underklassestilling som en Selvfølge. Her var mange hvide Mænd, hvis Ansigter var prægede af Dygtighed og Villiekraft; og de hvide Damer, jeg fik Lejlighed til at se, saa alle ud til at føre en unyttig ked-sommelig Tilværelse som Pryd og Nipsgenstande.

Pernambuco ligger paa flad Jord, saa man næsten kun ser den forreste Række Huse; de er tre-fire Etager høje og ser meget moderne ud. En Del høje Skorstene indhyller Byen i en let Taage af Kulrøg, der gør et underligt fremmed Indtryk her i det blanke Solskin, hvor Øjet ellers alle Vegne ser Palme- og Banantræer og stedsegrønt Krat.

Allerede næste Dag naaede vi Bahia. Her er Bakkerne omkring Byen højere, og Byens Beliggenhed op ad Skraaningerne gør et overmaade tiltalende Indtryk. Husene er hvide og der er mange Kirker med smukke Taarne og Kupler. Folkelivspræget er nærmest som i Pernambuco, en hvid Overklasse og en sort Underklasse.

Søndag Aften den 26. sejlede vi ind til Rio Janeiro, efter mange kyndiges Mening Verdens skønnest beliggende By. Landet er her højt. Nøgne Klippeøer møder os ude foran

Kysten, og længere tilbage rager høje Bjerge op mod Skyerne. Men alle Højder er bevokset med Skov og Krat. Byen ligger et Stykke inde i en bred og dyb Bugt omgivet af kratbevoksede Bjerge. Paa en Pynt, der springer frem i Sejlløbet, rager en kegleformet Klippe næsten 500 Meter op over Vandet, det er »Sukkertoppen«. Byen er ved Klippepartier delt i flere Afdelinger; snart breder den sig ud langs Stranden, snart kravler den op ad Skraaningerne for at faa Plads til sin Million Indbyggere. Et Sted er man for Tiden i Færd med at sprænge et Bjerg væk og køre det ud i Havet, saaledes faar man Plads til Huse, baade hvor Bjerget var, og hvor man fylder op.

Det er Søndag Aften. Vejret er stille, og vi glider langsomt ind gennem den ikke brede Indsejling. Lysene er tændte overalt, og en Verden af en betagende Skønhed udbreder sig for vore Øjne. Perlerader af Lys langs Bilvejene ved Stranden, en hel Buket af Lys fra Sukkertoppens Spids. Tusinder af Lys straalere os i Møde fra Byens forskellige Dele, langs Stranden, ind i Lavningerne op ad Skraaningerne. Lys ved Lys i en Uendelighed, som var alt indrettet paa at give os en festlig Modtagelse. Og dog var det kun en almindelig Søndag Aften. Ogsaa ved Dagen er Rio en smuk By med rene Gader, smukke Boulevarder, prægtige Anlæg med stolte Mindesmærker. Her har nylig været Hundredaarsfest for Brasiliens Frihed. Smukke Palmealler er der og festlige Bilveje langs Stranden. Op til Spidsen af »Sukkertoppen« fører en Luftbane, en Kasse af Form som en Sporvogn trækkes op og ned ad tykke Jerntove. Paa Hjemvejen fra Buenos Aires var jeg deroppe. Der var en storslaet Udsigt. Jeg tænkte paa Udsigten fra Bregninge Kirketaarn. Dette var stoltere og finere, men det var jo ikke Danmark.

Vi sejlede fra Rio Mandag Aften og var saa i Santos Tirsdag Morgen. Santos er smuk; men naar man kommer fra Rio, gør den et stilfærdigt Indtryk. Alt minder ellers om Rio, baade de kratbevoksede Bjerge, der omgiver Byen, de smukke Boulevarder med de elektriske Sporvogne og de hyggelige Pladser med de mange Slags Palmer og stedsegrønne Buske.

Da jeg var i Santos for 26 Aar siden, var det en lille musket By, hvor der næsten ikke var Beboelseshuse, men kun Pakhuse, Kontorer og Værtshuse. Da maatte man altid frygte for gul Feber. Da saa man næsten kun Negere. Nu

Parti of Rio Janeiro.

er dette ganske forandret. Saavel i Santos som i Rio kan man gaa et langt Stykke hen ad en tætbefærdet Gade uden at møde en Neger. Havnearbejdere, Vognkuske o. lign., som den Gang kun var Negere, er nu næsten udelukkende hvide, d. v. s. Spaniere, Italienerne, Portugisere. Gaderne er nu rene. Pragfulde Privathuse ligger langs Boulevardeerne, og fine Badehoteller breder sig langs Stranden ud mod Havet. Det er ikke mere en Feberhule, men en rigt opblomstrende By. Pernambuco, Bahia, Rio Janeiro og Santos er ikke alene smukt beliggende og omgivne af en overdaadig frodig Natur, men de synes ogsaa at være beboet af en Befolkning, som vil noget, og som man vil komme til at høre mere om i Fremtiden end hidtil.

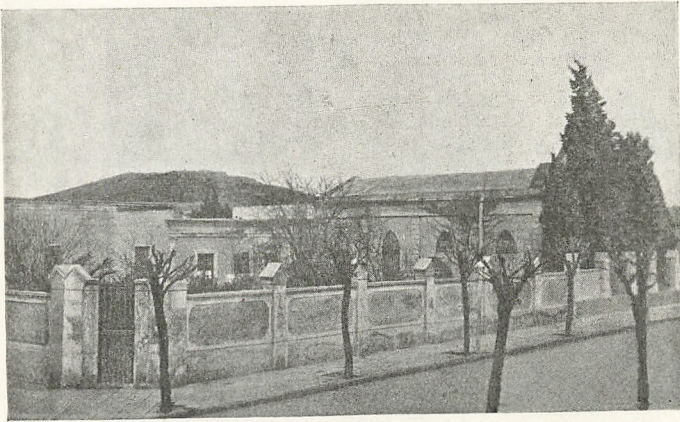
Den 31. om Morgenen laa vi uden for Montevideo. Mens vi i Santos var nær ved at smelte af Hede, var det her en bidende Kulde, og den fulgte med, da vi ved Middagstid sejlede videre op ad Floden til Buenos Aires. Vi kom ind saa sent om Aftenen, at vi først kom i Land den 1. September om Morgenen. — Her var de to af mine Søstre, der er mig nærmest i Alder, samt en Svoger, for at tage imod mig. Det var næsten 13 Aar, siden vi havde set hinanden sidst.

Der var blevet ordnet en Del Møder blandt de Danske, som jeg skulde tale ved. — Det Omraade, hvor de fleste Danske bor samlet, begynder omtrent et halvt Hundrede Mil Syd for Buenos Aires ved Byen Tandil, som ligger ualmindelig smukt omgivet af lave Granithjerge, derfra breder Omraadet sig mod Syd og Sydvest ned mod Havnebyen Bahia Blanca, og det er vel omtrent af Størrelse som Danmark. Her bor nu spredte — tænker jeg — 8000*) dansk-talende Mennesker.

8000 Mennesker over et Omraade af Danmarks Størrelse gør Afstandene store. Den Driftsform, som de danske Landbrugere anvender, hidrager yderligere til at forøge Afstandene. Afsætningen og andre Forhold gør det mest fordelagtigt at føre Bedriften i Bredden og ikke i Dybden. Man er endnu slet ikke begyndt at gøde Jorden, og den giver da heller ikke store Afgroeder. Naar man gennemsnitlig kan høste 13—14 Tdr. Hvede paa en Hektar, er man vældig godt

*) Der bliver for Tiden af Konsulatet foretaget en Optælling, som kanske vil give et andet Resultat.

tilfreds. Skal det derfor blive til noget, maa man have store Arealer, selv om man driver Vekseldrift med Kreaturavl. En Mand med kun 200 ha Jord føler sig som en Husmand. For at faa Gaardmandsfølelsen frem, maa han have 6—800 ha, og skæl det give noget i Retning af Storbondedefornemmelser, maa der flere Tusinde ha til. Og mange af de danske Landbrugere har flere Tusinde ha, dels Ejendom, men oftest lejet

Den danske Kirke i Tandil.

Jord. Men naar hver Mand skal have 800 ha, bliver der langt til Naboer.

Naar dertil kommer, at Vejene i den regnfulde Vintertid tit er overmaade slette, og at der ad de eksisterende Jernbaner i Reglen ikke gaar Tog hver Dag, saa forstaar man, at Samkvemmet er vanskeligt. Ulemperne ved de store Afstande modvirkes dog paa en meget kraftig Maade af de meget talrige Automobiler. Næsten hver Landbruger har en Bil, og mange har 2 eller 3. Det er ikke Luksuskøretøjer; mange af dem ligner, naar de kommer hjem fra en Køretur, mere en Leræltmaskine end et Stadskøretøj paa Grund af Vejenes Tilstand.

Tandil er den ældste af de danske Nybygder. Her begyndte Danske i større Tal allerede at samle sig for en 60 Aar siden. En meget stor Del af de her bosiddende Danske er fødte i Argentina og er jo derfor rettere Dansk-Argenti

ner. Her i Tandil byggedes en lille Kirke for snart 50 Aar siden, og dansk Skole har der været holdt i lige saa lang Tid. De Mænd, der for Tiden har Ledelsen i Kirkens og Skolens Sager, er for en overvejende Del fødte i Argentina, og en meget stor Del af de Børn, der nu gaar i den danske Skole — den er i Aar besøgt af ca. 70 Børn, men har haft over 100 — er Børn af Dansk-Argentinere. Og disse Børn,

Lærerne ved den danske Skole i Tandil.
Fra venstre: Lærer Nielsen, Fru Sosa, Frk. Boisen, L. B., Lærer Sigvard,
og Lærer Ougård.

som altsaa er Børnebørn af Indvandrerne, taler, synger og hører Dansk med en Friskhed og Glæde, som ikke synes at staa tilbage for den, man finder hos Børn i Danmark.

Det er derfor en stor og rig Oplevelse at føle den Lydhørhed og Modtagelighed, der ligesaa meget vidner om dansk Aandslivs Styrke, som den vidner om Børn og unges Trofasthed imod det fjerde Bud: »Du skal ære din Fader og din Moder, at det maa gaa dig vel, og du maa leve længe i det Land, som Herren din Gud vil give dig.«

Møderne i Tandil blev afholdte i Kirken. Jeg talte ialt 6 Gange i Kirken, og dog var den næsten fyldt hver Gang. Det var underligt højtidstfuldt for mig at tale her. Her var jeg konfirmeret. Her havde jeg siddet saa mangen Søndag og lyttet og blandet min Stemme med deres, som nu ogsaa var her til Stede. Her sad mange af dem, der i min Ungdom

aabnede deres Hjem for mig. Her sad mange af mine Ungdomskammerater, der nu som jeg var graa ved Ørene; og her sad mange af mine tidligere Skolebørn, som nu var voksne. Nu kunde vi alle samles i det, at synge Gud en Lovsang paa vort gamle Modersmaal.

Fra Tandil gik Rejsen Syd paa. Jeg skulde tale nogle Steder, hvor der var større Samlinger af Danske. Uheldigvis

havde Slutningen af Vinteren været meget regnfuld, det var vedblevet med at regne meget hyppigt nu i Foraars-tiden. Det var derfor endnu meget koldt, og hvad der var værre, Vejene var næsten ufremkommelige. — Jorden har paa disse Egne øverst et sort Muldrag, som, naar det

Fordbil i Mudder.

bliver gennemblødt af Regn, er meget fedtet. Da der ikke er lagt Grus eller Skærver paa Vejene, men, hvor der et enkelt Sted er gjort noget ved dem, er det kun den samme sorte Jord, der er højnet lidt op med, hvor der vil staa Vand, saa bliver disse Veje snart paa lange Strækninger til Mudderpøle paa indtil $\frac{1}{2}$ eller 1 Meters Dybde. Jeg skulde gerne hurtigt af Sted, da Afstandene var store og Tiden kort, og saa skulde det gaa i Bil.

I Førstningen var det mig lidt fremmed; men snart fandt jeg det overmaade fornøjeligt. Med en overlegen Ro og aldrig svigtende Snarraadighed kørtes Bilerne gennem Mudder og Vand, saa Pløret stod i lystige Buer ud til Siderne. Og nu og da slog et Sprøjt ind i Vognen til os, saa det var ret nødvendigt at holde Stovvask, naar vi kom til Vejs Ende. Det var en Kørsel fuld af megen Spænding; thi enten kunde

det ske, at Motoren ikke kunde drive Bilen gennem Mud-
deret, eller vi kunde plumpe ud, hvor Vandet var saa dybt,
at det gik ind i Tændingsmekanismen: og i begge Tilfælde
maatte vi blive siddende, indtil en barmhjertig Samaritan
kom og trak os op. Kun een Gang var jeg med til at køre
fast, og da vi saa fik et Reb om Bilens Foraksel og halede,
hvad vi kunde, samtidig med at Motoren arbejdede kom vi
snart op. Nogle Steder var Vejene saadan, at man ikke turde
tage ud i Bil, saa kom der fire Heste for en højhjulet, let

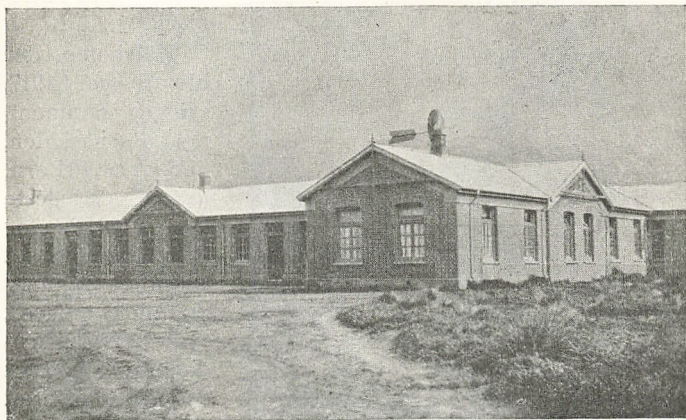

«8 Dage paa Højskole».

Fjedervogn; den gaar langsommere end Bilen, men den bli-
ver ikke siddende. Jeg tænker, at jeg ialt kørte en 600
Kilometer i Bil og Vogn i Løbet af et Par Uger. I den sid-
ste Tid var Vejene bleven mere tørre, og naar disse Veje
er tørre, er de langt behageligere at høre paa end de haarde
Veje i Danmark. Ganske vist er der jo tit en Grøft midt ad
Vejen, som Regnvandet har lavet, og somme Steder maa
Bilen gaa saa skraat, at man i Førstningen frygter for at
vælde, men det vænner man sig hurtigt til. Og man fyldes
med Forundring over, hvad især Fordbilen kan udrette. Den
maser sig igennem Mudder, den gaar over Staaltraadshegn,
den klatrer op ad Brinker og glider sidelæns ned ad vaade
Skrænter, altsammen under en Del Pusten og Stønnen; men
oftest gaar det godt. De lange Afstande overvindes, og
Menneskene kommer hinanden nærmere.

En Del af Møderne holdtes i Hjemmene. Et Sted i en
Zinklade, et andet i en rummelig Vestibule i en velbygget

Estancia, ellers i et Rum i et af de almindelige Huse, der er klinet op af Jord. Der var god Tilslutning alle Vegne, gennemsnitlig 80 voksne, et enkelt Sted ca. 150. De kom langvejs fra i Biler, paa Fjedervogne og til Hest. Saa blev der talt og sunget og drukket Kaffe, saa dukkede af og til en gammel Ollerupelev frem, og Samtalen gik snart saa godt, at jeg rent glemte, at jeg var i Amerika.

Børneskolen i Cascallares.

Paa Ungdomsskolen ved Cascallares var der ordnet »8 Dage paa Højskole«. Mødet begyndte den 20. og varede til den 26. September. Der blev holdt 2—3 Foredrag om Dagen og saa en Oplæsning eller anden Underholdning om Aftenen. Foruden mig talte Pastor Sunesen, Redaktør Johs. Bennike, Handelsmand Carl Christensen og en engelsk Præst Cook. Omkring 40 Deltagere boede paa Skolen, og hver Formiddag kørte godt en Snes Biler op foran Skolen. Enkelte Hverdage steg Tilhørerskaren til over 100, og der var vist ikke under 70 til noget Foredrag. Om Søndagen var der Gudstjeneste og Foredrag. Da var der samlet henved 400 Mennesker.

Da der for Tiden ikke er nogen Forstander paa Skolen, lededes Mødet af Pastor Sunesen. Min Søsterdatter Margrethe Rasmussen, som har været Elev paa Ollerup, og Frida Frederiksen fra Ollerup, som var rejst sammen med mig derover, ledede den huslige Side af Sagen med megen Dygtighed og

Takt, og der kom et saa festligt og hjemligt Præg over Mødet, at jeg mange Gange syntes, at jeg var hjemme i Olle-rup. — Men det var ikke alene i Spisestuen og i Frikvartererne, at der var hjemligt. Der var et Liv over Sangen og

Den norske Sjømandskirke i Buenos Aires.

en Lydhørhed under Foredragene, som jeg ikke har mødt større i Danmark.

Højskolen, der blev bygget i 1917, udgør sammen med Børneskolen, der har ca. 70 Børn, hvoraf de fleste bor paa Skolen, og Præsteboligen, et anseeligt Bygningskompleks omgivet af et stort og frodigt Haveanlæg. Alt dette er indrettet ved store økonomiske Ofre fra Befolkningens Side.

Saaledes har da baade det ydre og det indre her et stærkt Vidnesbyrd

om, at det er Befolkningens inderlige Trang og Ønske at bevare dansk Aandsliv dernede i det fremmede. De 8 Dage paa Højskole i Cascallares vil blive staaende for mig som en af mine bedste Oplevelser i mange Aar.

Mit Ophold i Argentina kunde strække sig over 40 Dage. Jeg kom i Land den 1. September og skulde rejse igen den 11. Oktober. Paa Gennemrejsen talte jeg 2 Gange i Buenos Aires. Der menes af nogle, at der er et Par Tusinde Danske i Hovedstaden; men det har ikke hidtil ført til Dannelsen af nogen selvstændig Menighed. Der er imidlertid en norsk Sjømandskirke, hvor ud fra Pastor Nielsen udfører et godt og selvopofrende Arbejde. Her slutter en lille Gruppe af Danske sig til og samles med stor Glæde om Pastor Nielsens

Forkyndelse. Endvidere er der en dansk Afdeling af K. F. U. M., ledet med megen Iver og Dygtighed af Sekretær Johs. Sørensen. Her samles en Del af de unge Danske.

Jeg holdt da Foredrag i den norske Sømandskirke Mandag den 8. Oktober og i K. F. U. M.s Lokaler Onsdag den 10. Efter Foredraget var der en festlig Sammenkomst med Tale og Sang. — Dermed var saa mit Ophold i Argentina afsluttet.

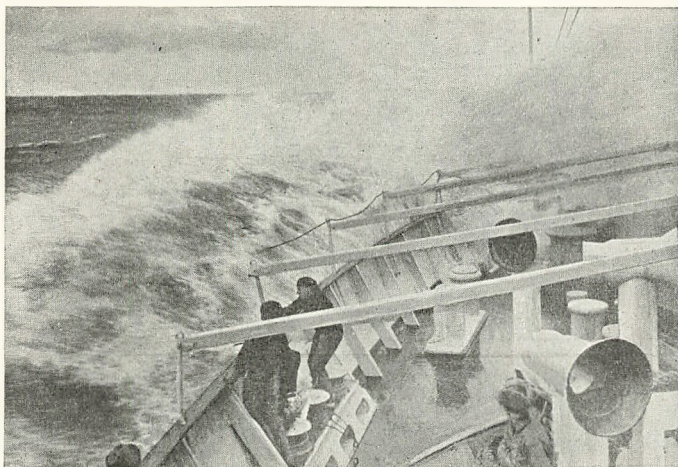
Fra Tenerife paa de canariske Øer.

Dagen efter gik jeg om Bord i den tyske Damper »Cap Polonio«, som skulde føre mig til Hamborg i Løbet af 20 Dage.

Og naar jeg nu sidder her ude paa Atlanterhavet og forsøger at samle mine Indtryk fra Besøget hos mine Landsmænd og Venner i Argentina, saa er det første, der træder frem i min Bevidsthed, Erindringer om en overstrømmende Venlighed, som blev vist mig alle Vegne fra første til sidste Øjeblik; dernæst en Følelse af, at der for Tiden er en stærk Længsel efter aandeligt Liv og ikke mindst efter et kristeligt Vidnesbyrd hos vore danske Landsmænd; og for det tredje, at der er en stor Trofasthed mod alt godt og ædelt i dansk Folkeliv og Kultur. Og endelig, at der vel gøres et stort og godt Arbejde af Lærere og Præster der ude; men der trænges til flere Arbejdere, dersom den Trang, der er til Stede, skal tilfredsstilles.

Snart rejser Lærer Reinhold Rasmussen fra Galtrup Høj-

skole derover for at være Forstander for Skolerne ved Cascallares. Forhaabentlig bliver det til Alvor, at Foreningen »Dansk Kirke i Udlandet« sender en Præst til Buenos Aires. Og kanske, at der ved Menighedernes egne Bestræbelser kan blive ansat en Præst til i den sydlige Del af Buenos Aires Provinsen. Gud give, der maatte være Mænd, der var villige til at rejse ud, som har et godt Budskab at føre.

Søgang udfor Cap Finisterre.

»Cap Polonio« arbejdede sig støt og roligt hver Dag nærmere til Europas Kyster. Den 25. Oktober var vi ved de canariske Øer. Jeg var i Land og saa lidt paa Folk og Fæ og Forhold. Der kom en lille Dreng ridende paa et dejligt Æsel, ham tog jeg med, de saa begge saa rare og troskyldige ud. Vi var atter i Lissabon og Vigo. Ud for Cap Finisterre kom vi ind i Dønningerne efter en Storm, og i Løbet af nogle Timer gyngede det vældige Skib voldsomt op og ned og begravede nu og da Forstavnen i Bølgerne, saa Vandet væltede ind over Fordækket. Dog, det var snart forbi, og den 31. Oktober Kl. 10 Form. laa vi fortøjet i Hamborgs Havn. 24 Timer efter var jeg hjemme. — Og det er dejligt at komme hjem.

LARS BÆKHØJ.

ADEL FORPLIGTER

DER er et lille Ord, der mere end noget andet har været Drivkraft i Menneskehedens Udvikling, og det er Ordet Frihed. For Friheden har Evropa staaet i Kamp fra Italiens Sydspids og til Nordkap, fra Atlanterhavet og til Uralkæden. Til Frihedens Ære er der skrevet ildnende Sange og holdt glødende Taler. Mangen en ædel Daad er øvet for dens Skyld, og mangen en grusom Gerning er den Aarsag til.

Det er intet Under, at Mennesker elsker Friheden; thi den er et af Livets største Goder: Hvad Vandet er for Fisker, Luften for Fuglen, er lovbunden Frihed for al god menneskelig Udvikling; thi Frihed opdrager selvstændige Mennesker; men Tvang skaber Trælle.

»Frihed er det bedste Guld,
som Sol bestråler over Muld,
lad den Dit Smykke være,
ja dersom Du Dig selv har kær,
da hold den mer end Livet værd,
thi Frihed følger Ære.«

(Bisp Thomas af Strengæs.)

Med dette som Indledning vil jeg nu prøve paa at give en Skildring af Frihedens Udvikling i Danmark i Tidernes Løb, og derigennem vise en af de Love, som den følger.

I den ældste Tid deltes vort Folk i to Klasser, fri Mænd og Trælle. Paa Valdemarstiden forsvinder Trællene, og de Stænder dannes, som vi fra den Tid har kendt. Som privilegerede Stænder fremtræder nu den gejstlige Stand og Herremændene, og eftersom deres Magt vokser, daler Bondens.

Selvejrbonden bliver Fæster, og paa Hovmarken maa han trælle for sin Herre. Flere Gange prøver Bonden paa at afkaste Aaget; men stadig taber han, og efter hvert Nederlag bliver Trykket haardere. Det er de to Overklasser, særlig Gejstligheden, der vælger Kongen og styrer Land og Rige.

Saa kom imidlertid Reformationen, og Gejstligheden mistede sin verdslige Magt. Dens store Rigdomme gik til Kronen og Adelen, og i Kristian 3. og Frederik 2.s Dage har den danske Adel sin sidste og skønneste Glansperiode.

Grevefejden er en af de frygteligste Krige, der har hærget vort Land. Landet var ødelagt som efter den kullede Greves Tid, der trængtes til Opbygning paa alle Omraader, og en Del af de gamle Stridsspørgsmaal var nu løst, saa man nu kunde samle sig om Genrejningsarbejdet.

Med Gustav Vasas Tronbestigelse har de evindelige Unionskrige faaet en Afslutning. Alt det Blod, alle de Penge og al den Energi, der før blev brugt i disse Krige, kan nu tages i bedre Sagers Tjeneste.

Lybæk og dermed den tyske Indflydelse i Danmark blev knust i Grevefejden. Danmark er Herre i sit eget Hus og paa sine egne Have. Fr. 2. kaldes Østersøens Herre, og fremmede Skibe maa paa Østersøen sænke Topsejlet til Ære for Herren paa Østersøen.

Reformationen er ikke alene en kirkelig Fornyelse; men den kommer ogsaa med en stærk Oplysningstrang og en vaagen, bevidst dansk Følelse. Et stort og mangeartet Arbejde bliver der i den følgende Tid gjort baade i Haandens og Aandens Verden. Den danske Adel er i første Række med i dette Arbejde. Det er danske Adelsmænd, der sammen med Kongen styrer vort Land, Johan Friis til Hesselagergaard, Peder Oxe til Gisselfeld, Niels Kaas til Vallø, Christoffer Valkendorf til Glorup og mange flere kan nævnes.

Det er danske Adelsmænd, der fører vor Flaade og Hær: Herluf Trolle og Otto Rud, Daniel Rantzau og Frands Brokøkenhus.

Det er danske Adelsmænd, der baner ny Veje for vor Handel: Peder Munk til Grønland, Ove Gedde til Trankebar.

I Aandens Verden gør den ligesaa et godt Arbejde; dels ved af sine rige Midler at understøtte begavede borgerlige Mænd, Niels Hemmingsen og Anders Vedel, dels ved personligt Arbejde.

Holger Rosenkrantz til Rosenholm gør et stort Arbejde i Theologiens Verden, Rigens Kansler, Arrild Huitfeldt til Oddersberg, skrev paa dansk en Danmarks Historie, og Thyge Brahe sad paa Hveen og studerede Stjernernes Gang og er ved sit Arbejde én af den moderne Astronomis Grundlæggere. Skulde den Dag komme — Gud forbyde, at det

skulde ske — da Danmark skulde slettes af Staternes Tal, og det danske Sprog skulde dø, da vil Danmarks Navn dog leve; thi det vil sammen med Thyge Brahes Navn leve lige saa længe, der er Øjne, vendt mod Himmelhvælvingen, og Mennesker, der studerer Stjærnernes Gang. En Dag Herluf Trolle gik paa Holmen for at tilse sine Skibe, mødte han sin gode Ven, Prof. Niels Hemmingsen. Denne sagde da til ham, at han forstod ikke, at Herluf saaledes Gang efter Gang vilde sætte Livet paa Spil. Herluf Trolle gav da sit stolte Svar:

»Hvorfor ere vi Herremænd? Hvorfor bære vi Guldkæder og eje Jordegods og ville være ypperligere og højere agtede end andre? Jo derfor, at naar Konge og Land haver det behov, da skulle vi Rigens Fjender afværge. Ville vi have det søde, maa vi have det sure med; ville vi nyde Landets Goder, maa vi heller ikke krympe os for Faren, naar det gælder, og mister jeg Livet, faar jeg det vel igen.«

Denne ædle Tankegang, at de ejede alle disse Friheder og Herligheder for dermed at tjene Fædrelandet, var stærk, ikke hos de fleste — thi man faar aldrig de fleste, endnu mindre alle med — men de bedste af Standen, og saa længe den var levende, gik alt godt; men da det Tidspunkt kom, da Adelen, svækket gennem Vellevned og Overdaadighed, kun vilde eje Magten for egenkærligt derved at nyde de med den forbundne Fordele, faldt den og maatte falde; thi nu var den en Hindring for Fremskridt og Udvikling.

Dens store Rigdomme blev dens Ulykke; thi de førte til et Æderi og Drikkeri, der nedbrød Standens Kraft. Fra 1559 til 1648 uddøde ikke mindre end 91 Adelslægter, og Resten var en udlevet, aandsfattig, karakterløs, egenkærlig, hovmodig Slægt, der nu kun søgte sit eget. Da denne Adel ved Freden i Roskilde 1658 foretrak Danmarks Lemlæstelse fremfor at vove sin Pels og sine Rigdomme, skrev den i Virkeligheden den Dødsdom, som blev fuldbyrdet paa den, politisk talt, 2 Aar senere paa Rigsdagen i København 1660.

Adelen ejede Magten, saalænge den brugte den til hele Landets Vel; men da det Tidspunkt kom, da den kun vilde eje den for egenkærligt at nyde de med den forbundne Fordele, mistede den den; thi »Adel forpligter.« Nobles oblige! Enhver god Gave, Gud giver Mennesker, er ikke alene en Gave, men ogsaa en Opgave, og i samme Grad som Opgaven løses godt, bliver Gaven til Velsignelse.

Efter Adelen's Fald bliver det den enevældige Konge og Borgerstanden, som nu maa tage Arbejdet op og føre Udviklingen videre. Borgerne havde ved Krigen lært at kende deres Kraft, de følte, hvad de var værd, og saa med Overlegenhed og Foragt paa Adelen, der som Stand kun havde vist sin Uduelighed. Borgerstanden havde paa denne Tid en Række dygtige Mænd. Borgermanden Cort Adeler skaber for en Del den Flaade, som Niels Juell vandt sine Sejre med. Det er Borgermændene Gabel og Griffenfeld, der former den ny Statsskik. Det er Borgermanden Niels Stensen, som i Videnskabens Verden baner ny Veje. Borgermanden Holberg fører dansk Aandsliv ind paa ny Baner. Borgermændene Kingo og Brorson giver ved deres Salmer den danske Kirke en herlig Gave.

Ligesom Adelen efter Grevefejden har Førerskabet i Genrejsningsarbejdet, saaledes Borgerne efter Karl Gustav Krigen. Vel fik Borgerne under Enevælden ikke Frihed; men de fik Lighed og dermed Betingelser for at kunne gøre sig gældende.

Det kan ikke nægtes, at Enevælden i sin Begyndelse er en Vinding fra den degenererede Adelsvælde; men i Længden bliver den til Skade baade for Konge og Folk.

I sin Ide er Enevælden en Meningsløshed, og da den franske Revolution rejste Frihedskravet, naaede dette ogsaa til Danmark, og i Begyndelsen af forrige Aarhundrede krævede den akademiske Verden Frihed. I første Halvdel af forrige Aarhundrede er det Borgernes Mænd, der har Førerskabet. Øhlenslæger, Grundtvig, Ingemann, Thorvaldsen og mange flere baner ny Veje i Digtningens og Kunstens Verden, Rask og Ørsted i Videnskabens, og i Tyverne og Trediverne er det i første Række Borgerne, som rejser Kravet om og gør Arbejdet for at skaffe os en fri Forfatning. Monrad og Lehmann former 5. Juni Grundloven, og det borgerlige, nationalliberale Parti er det styrende i Danmark til efter 64; men efter den Tid gik det hurtigt tilbage for de Nationalliberale.

At Krigen fik et saa ulykkeligt Udfald, er de ikke uden Skyld i, og da vi saa efter Krigen skulde have vore Forfatningsforhold ordnede, benyttede de Lejligheden til at beskære den Frihed, som de selv havde skabt i 48—49.

Deres største Fejl er deres Halvhed; de var kun halvt nationale og halvt liberale. De kunde sikkert paa London-

konferencen faaet den Del af Sønderjylland, som var dansk; men det vilde de ikke nøjes med, og derfor mistede vi alt.

Deres Frisind var ogsaa Halvhed. De tænkte sig nærmest det brede Lag som et Spejl, hvori deres Storhed kunde spejle sig.

Ved en Fest i Vejle den 29. Marts 1860 udtalte Orla Lehmann:

»Da Danmark i 1849 udførte det dristige Vovestykke at overdrage Magten til hele det danske Folk, da var det ikke for at lægge Statsstyrelsen i Almuens Haand og endnu mindre for at overdrage den til en Haandfuld snedige Demagoger, men for at paalægge alle de begavede, de dannede og de rige den Forpligtelse og den Nødvendighed at vinde Almuen ved agtelsesfuld og kærlig Omhu for dens Vel. For den Pris — men ogsaa kun for den — vil Aand, Dannelse og Formue endnu kunne hævde den Overvægt, der tilkommer dem i de offentlige Anliggenders Bestyrelse, og Rigsdagen kunne blive, hvad den bør være: En Samling af Danmarks bedste Mænd.«

(H. Begtrup's Bog om C. Berg.)

Da Bønderne vilde repræsenteres af deres egne Mænd, fordi de bedst forstod at varetage deres Interesse, blev de Nationalliberale bange for et Bonderegimente, og derfor gennemførte de den reviderede Grundlov af 66. Fra den Tid var de i stadig Glidning mod de konservative, og Forbindelsen fandt Sted i 1870, da de nationalliberale Førere Hall og Krieger blev optaget i det konservative Ministerium Holstein Holsteinborg. De to sammensmeltede Partier kaldte sig nu Højre.

Det gik det nationalliberale Parti som Adelen: De havde Magten, saalænge de brugte den til hele Folkets Vel; da det Tidspunkt kom, da de først og fremst vilde bruge den til at tjene egne Formaal, mistede de den; thi »Adel forpligter.« Trods deres Fejlgreb og Svagheder har de Nationalliberale givet et godt Bidrag til Frihedens Udvikling i Danmark. 5. Juni Grundloven er først og fremst deres Værk.

Deres Mangel paa ægte Frisind deler de med de fleste andre Partier; thi naar et Parti har naaet de Maal, det satte sig, er det tilbøjelig til at slaa sig til Taals med det. De ny Krav, som nu melder sig, mangler det i Reglen Interesse for og Forstaaelse af, og ny Kræfter maa da træde til for at føre Udviklingen videre.

Og nu Tiden efter 1870! Ja det kunde aldrig falde mig ind at sige, at ligesom vi har haft en Adelstid og en Borger-tid, saaledes har vi nu en Bondetid; thi ved Grundloven fik vi alle Frihed; men jeg har Lov til at sige, at i det Arbejde, der er gjort siden 70, har Bonden paa mange Maader haft en Førerstilling.

Ligesom Adelen efter Grevefejden, Borgeren efter Karl Gustavs Krigen, saaledes har Bonden efter 64 haft en Førerstilling i det store Genrejsningsarbejde, der er gjort siden.

Baade i Haandens og Aandens Verden har han taget fat. Jeg nævner Hedesagen, Landbruget, Mejerivæsenet og meget mere.

Paa Oplysningens Omraade ligesaa. Uden at gaa nogen anden Stand for nær tør man sikkert sige, at det i første Række er Bonden, og da særlig den danske Gaardmands-stand, der har fyldt vore fri Skoler, Højskoler, Landbrugs-skoler, Mejeriskoler og der hentet sig de Interesser og den Dygtighed, der skulde til for at løse de mange Opgaver. Og i den politiske Verden førte han fra 1870 til 1901 Kampen for Frihed og Folkestyre mod Konservatisme og Reaktion.

I 1901 naaedes Maalet, og Bonden overtog det politiske Førerskab. Siden da er Friheden øget paa mange Maader, og ved den ny Grundlov er der givet virkelig Frihed til enhver hæderlig, selvhjulpne Kvinde og Mand. Nu har Bonden naaet de Maal, som han stiledede efter i 70 og 80erne. Vil han nu slaa sig til Taals med det, eller vil han forstaa de ny Krav, som naturligt vokser frem af hans Arbejde, og yde sit Bidrag til, at de kan faa en god Løsning, eller vil han modarbejde dem, hævðende, at nu har vi nok?

Hans politiske Indflydelse i de kommende Tider vil bero paa, hvorledes han besvarer dette Spørgsmaal; thi Udviklingen staar ikke stille, den gaar stadig videre, og den tager de Kræfter i sin Tjeneste, der bedst fremmer den. Møder man de ny Krav med Forstaaelse og Velvilje, har man Betingelser for at kunne komme til at præge dem, hvis ikke, skubbes man uhjælpelig til Side; thi »Adel forpligter.«

I vore Dage rykker det store Arbejderparti frem, krævende deres Del af Livets Goder.

Det gamle Frihedsbegreb hviler paa den nationale og den liberale Ide. Det ny Frihedsbegreb, som særlig Socialdemokratiet er Talsmand for, bygger paa den internationale og den sociale Sammenslutnings Tanke. Her er de store

Modsatninger mellem det gamle og det ny. Kan de forenes?

En Mængde Mennesker hævder i vore Dage, at Nationalfølelse er kun gammel, dum Fordom, som nu skal afløses af det internationale, det verdensborgerlige. Nægtes kan det ikke, at Nationalfølelsen kan udarte til den hæsligste Nationalisme og Selvforgudelse, saaledes som vi har lært den at kende hos det tyske Folk. Denne Nationalisme var én af Aarsagerne til Krigen. Fordi det tyske Folk troede, at det var et særligt udvalgt Folk — »Ved tysk Aand og tysk Kultur skal Verden frelses endnu en Gang« — mente de at have Ret til at paatvinge alle andre Folk den samme Kultur, som de selv var saa glade for og stolte af. En saadan Selvforgudelse er ond og skal slaas ned, fordi den er til Ulykke baade for det Folk, som er besat af den, og for de Folk, den undertrykker; men skønt Nationalfølelsen saaledes kan gaa paa Afveje, er den dog ikke ond i og for sig, tværtimod, den er en Værdi af aller højeste Rang. Et Folk har selvfølgelig Ret til at glæde sig over sit eget, og det kan det gøre uden at overse eller ringeagte de andres. Der er Værdier i at føle sig hørende til et Folk, delende med det Sprog og Minder, Værdier af den allerstørste Betydning baade for den enkelte og for hele Folket.

Endelig kan jeg heller ikke se rettere, end at kun den nationale Borger har Betingelser for at blive en god Verdensborger.

Først naar et Folk udvikler det, der er det ejendommeligt, har det noget af Værdi at tilføre det verdensborgerlige.

Vi danske bør derfor som hidtil arbejde for, tale og synge om alt det, der er os ejendommeligt; gør vi det, da har vi Betingelser for at yde vort gode Bidrag til Verdensstaten.

Der behøver altsaa ikke at være en uoverstigelig Grænse mellem det nationale og det internationale.

Værre synes det mig at bygge Bro mellem det gamle og det ny Frihedsbegreb, og dog maa en saadan findes, skal Udviklingen være evolutionær og ikke revolutionær.

Det gamle Frihedsbegreb, Nationalliberalismens, hævdede det enkelte Menneskes Ret til under en fri Forfatning, ved frit Arbejde at naa det for dette Menneske højest mulige pengelige Udbytte af sit Arbejde. Med denne Frihed fulgte Frikonkurrencen, og med den førtes Menneskene ind paa

en Væddeløbsbane, hvor den stærke besejrede den svage, den rige udnyttede den fattige paa en saadan Maade, at en socialistisk Sammenslutning blev nødvendig for at hæmme den hensynsløse Egoisme, som er i Følge med Frikonkurrencen.

At der i Liberalismens Tidsalder er gjort et dygtigt Arbejde, kan ikke nægtes. Der kaldtes paa den personlige Dygtighed, og der var Plads til, at den kunde gøre sig gældende. Store Værdier skabtes; men de blev daarlig fordelt. En enkelt Fabriksherre samler store Rigdomme, mens Hundreder af fattige Arbejdere lever af Haanden og i Munden.

Det ny Frihedsbegreb bygger paa den sociale Sammenslutning. Derfor rykker Arbejderne frem i vore Dage i taktfast Marsch, krævende højere Løn, kortere Arbejdstid, bedre Levevilkaar. Forstaaet paa ret Maade er alt dette i sin gode Orden. Det ene Menneske er ikke skabt til at være Træl for det andet. I Guds Øjne har vi samme Værdi, enten vi er født paa Greveborgen eller i Husmandshuset, og det er baade rimeligt og retfærdigt, at enhver saa vidt muligt nyder det fulde pengelige Udbytte af sit Arbejde. Det er meningsløst, at en fattig Mand skaber de Værdier, som en rig Driverter høster Frugten af.

Men den sociale Sammenslutning rummer sine Farer. Den behøver maaske ikke at være det, men kan let blive en Hemske paa Virkestrangen; thi det maa virke sløvende, naar den dygtige og den udygtige, den flittige og den dovne skal have samme Løn for samme Tid, uanset hvad Arbejde de har gjort. Ligesom det da er aldeles meningsløst, at rene Driverter kan uden Arbejde leve højt paa Samfundets Bekostning. Endnu gælder vel Ordet, at den, der ikke vil arbejde, bør heller ikke have Føde.

Man maa under den ny Sammenslutning finde en Plads for den særlig dygtige, saa han kan komme til at gøre sig gældende; thi i det private Initiativ er der store Værdier gemt, og Livet bliver fattigt, skal vi alle støbes i den samme Form.

Det er en Brydningstid, vi gennemlever, og ny Samfundsformer skabes. Gid hele det danske Folk maatte forstaa det og eje den rette Samfundsfølelse, der kan bringe personlige Ofre for det heles Vel.

Overklasserne maa da yde deres Hjælp til, at Arbejderstanden kan vinde den sociale Velstillethed, som den med Rette kan gøre Fordring paa.

Omvendt maa Arbejderstanden lære at føle sig, ikke som en international Klasse, men som en Del af det danske Folk. De Rettigheder og den Magt, som den nu vinder eller allerede sidder inde med, maa den ikke bruge magtskygt og kun til egen Fordel; men med den skal den tjene det hele Folk; thi for den gælder ogsaa Ordet: »Adel forpligter,« og kun den ejer det rette Frisind, der under andre de samme Rettigheder under de samme Forhold, som man kræver for sig selv.

P. BAK.

DEN FØRSTE HØJSKOLE I GALIZIEN

AF DR. FRITZ SEEFELDT.

Ved efteraarsmødet i september holdt den tyske, protestantiske præst og højskoleforstander dr. Seefeldt nedenstaaende foredrag om grundlæggelsen af folkehøjskoletanken blandt tyske protestanter i Galizien. Foredraget gjorde et stærkt og gribende indtryk paa os tilhørere, derfor har vi bedt dr. Seefeldt om at overlade os manuskriptet.

JEG kommer fra et fjærnt land: fra Polen, men mit modersmaal er tysk, og vi Tyskere lever dernede som en minoritet, som Deres landsmænd nu i Slesvig sydfor grænsen.

At jeg som Tysker kommer for at fortælle Dem om højskolebevægelsens begyndelse i Polen, det kommer deraf, at vi Tyskere er dernede de eneste protestanter. Og deraf kommer det ogsaa, at den første højskole i Polen var en tysk højskole.

Men før jeg fortæller om højskolens oprindelse i Polen, vil jeg berette lidt om land og folk dernede.

Polen var jo sønderreven i tre store dele igennem omtrent 150 aar: den preussiske del, kaldet Storpolen, den russiske Kongrespolen, og den østerrigske (Galizien), nu kaldet: Lillepolen.

I de sidste 150 aar havde disse dele en meget forskellig udvikling. Jeg kan slet ikke tale om hele historien, men noget maa jeg sige herom for at gøre forholdene dernede forstaaelige for Dem.

I den russiske del kunde kulturen ikke udvikle sig. Polakkerne stod under den czaristiske despotisme, og befolkningen blev uciviliseret som overalt i Rusland. Embedsmændene var næsten alle Russere.

Helt anderledes var det i det tyske Posen. Polakkerne kunde vel heller ikke der udvikle deres folkelige liv, men den polske del af provinsen Posen blev et helt nyt land

igennem den tyske kultur. Men for Polakkerne var det vistnok utaaeligt, at det var tysk kultur, som bares frem. Den polske nationalitet og modersmaalet blev undertrykt i mange henseender.

Og igen paa en helt anden maade udviklede sig historien i den østerrigske del: Galizien eller, som vi nu kalder det: Lillepolen. Østerrig-Ungarn var en stat bestaaende af mange nationaliteter, som maatte leve sammen med hinanden. Da Tyskerne ikke havde flertal overalt, maatte de gaa med den ene eller anden fremmede nationalitet. Og deraf kom det, at Tyskerne indrømmede Polakkerne fri haand i Galizien. Derigennem opvoxede og holdt der sig en polsk kultur; i Galizien stod polske statsmænd og polske embedsmænd i spidsen. Det var jo i henseende til en genoprettelse af Polen umaadelig vigtigt. Og deraf kommer det, at mange polske førere i nutiden er kommen fra Galizien, det eneste land, hvor Polakkerne kunde leve helt frit.

Nu forstaar De vel ogsaa, hvorfor vi Tyskere i Galizien lever i et andet forhold til Polakkerne end Tyskerne i Posen.

Og vi haaber bestemt, at det nationale had i sin uhorst forstyrrende virkning ikke skal komme over os Tyskere i Galizien; thi had er der allerede for meget af i vort arme Galizien imellem de to hovednationer: Polakkerne og Ruthenerne (eller med et politisk navn: Ukrainerne). I Vestgalizien bor mest Polakker og i Østgalizien paa landet Ukrainere. Polakkerne er romersk-katholske, Ukrainerne er græsk-katholske, men de sidste staar alligevel under paven og er ikke forbundne med de græsk-orthodoxe Russere.

Dertil bor i alle købstæder og storbyer mange, mange Jøder — hist og her vel indtil 80 pCt. Der er mange rigtige Østjøder med lange kaftaner, tit meget snavsede — oftest med langt sort skæg og med ringlede krøller foran ørene.

Og imellem disse forskellige slags folk bor nu 100 000 Tyskere; i omtrent 150 landsbyer er de spredte over hele landet. Og i mange, mange polske og ruthenske landsbyer lever enkelte tysk-protestantiske familier, mest dygtige haandværkere.

For 150 aar siden har kejseren Joseph II indkaldt alle disse Tyskere til Galizien for at opdyrke landet og bringe kultur i det helt forsømte land.

Slavernes, Jødernes og katolikernes indflydelse paa disse faa protestanter var naturligvis meget stor. Men alligevel

har de vidunderlig stærkt bevaret deres tro og folkeliv. Mange af disse protestanter, som bor enkeltvis i ruthenske landsbyer, kan ikke sende børn i evangeliske skoler — de maa gaa i skole, hvor de ikke hører et eneste ord paa deres modersmaal, og hvor de aldrig faar evangelisk religionsundervisning. Nogle, som har lidt mere indkomst, sender børnene til en tysk landsby i en evangelisk privatskole, men de fleste kan det ikke for pengenes skyld.

Hvis nu fader eller moder dør, eller saadanne stakkels børn bliver helt forældreløse, saa taber de nationaliteten og troen; thi de har jo ingen mennesker, som hjælper dem. De maatte f. ex. optages i et katholsk kloster, hvis vi ikke havde præsten dr. Zöcklers børnehjem og diakonissestiftelse i Stanislau. Dette arbejde hører vel ikke nøjagtigt til mit foredrag, men man kan alligevel ikke tale om de protestantiske forhold dernede uden at nævne navnet Zöckler. Han er det protestantiske arbejdes sjæl i Galizien.

Det var ogsaa ham, der for 8 aar siden raabte ud over Tyskland, om der ingen mennesker var, som vilde hjælpe ved hjælpeexpeditioner i den store nød for de tysk-protestantiske tros- og folkefæller, hvis Russerne sloges tilbage i Galizien. Dengang var jeg præst i Slesvig og fik tilladelse af min menighed til at rejse til Galizien i 4 maaneder. — Men jeg kunde ikke mere løsrive mig: nøden var saa stor, og der var saa faa førende og hjælpende mennesker. Af 25 protestantiske sogne var 18 uden præster!

Jeg selv blev dengang — og jeg er det endnu idag — præst for 7 tysk-protestantiske kolonier midt i det slavisk-katholske og jødiske land. Der er mange sogne, som spænder over et saa stort geografisk omraade, at en præst kun med stor møjle paa de meget daarlige veje kan betjene alle sine menighedsmedlemmer. Men medlemmernes tal er saa lille, at de næsten ikke kan holde en præst ved egne midler. Mit menighedsomraade er langt fra det største, men det omfatter alligevel omtrent 1200—1500 km²), og der imellem ligger 90 polske og ruthenske landsbyer, hvor der bor enkelte protestanter hist og her.

Mange har sagt: Vi skal udvandre under saadanne vanskelige forhold og flytte over til tysk-protestantiske egne. Men derpaa svarer vi altid: Gives der en mere ideal Beliggenhed for evangeliets forkyndelse end vor i Galizien.

*) Svendborg amt er 1666,7 km² ?

Jeg mener ikke, det skal ske saa meget igennem præster og missionærer, men som det var i urchristendommen! Hele menigheden maa lyse over landet, over de mennesker, de bor iblandt.

Hvem kan saa ret opfylde, hvad Jesus siger, hvis ikke disse protestantiske forposter: »I er verdens lys! Ikke kan en stad skjules, som ligger paa hjertet!«

Vi er overbevist om, at Gud gør intet uden maal; han har heller ikke sendt disse protestanter for 150 aar siden til Galizien — i det helt katholske land —, hvis han ikke havde en bestemt hensigt med dem. De skulde ikke blot opdyrke landet, ikke alene bringe kulturen, men de skulde bære Guds rige gennem mørke og overtro!

Men De ved alle, at det er en stor og svær opgave — og især dernede — og ganske særlig i de sidste 10 aar.

I denne tid rasede vældige storme over os — og de gjorde stor skade i materiel og aandelig henseende. Egoismen og ligegyldigheden blev stor, men den skal kaste den første sten paa disse mennesker, som selv har oplevet, hvad de maatte udholde og udstaa under krigen og bagefter. Hvordan de dernede lever — hvor fattigt og møjsommeligt, det ser jeg nu igen meget tydeligere, efter at jeg er kommen herop i Deres velsignede land.

Det er ikke min opgave, at fortælle Dem om krigsnøden og krigssavnene; men De kan erfare og høre lidt om vore oplevelser, naar jeg nu beretter, hvordan højskoletanken under saadanne vanskelige forhold og nødstilstande opstod i Polen og særlig i Galizien.

Vor protestantiske ungdom, som næsten alle bor paa landet, faar ingen oplysning, efter at de er kommen ud af folkeskolen, og mange kan ikke engang besøge folkeskolen i ret lang tid.

Men hvis protestanterne lever midt iblandt andre confessionsner, og hvis der kommer store, fremmede indflydelser fra katolikkerne og jøderne, da maa maa de have en indre kraft for at opretholde nationaliteten og troen. De unge gaar ud i verden, i livets svære arbejds- og daadstid, uden at de har aandelige kræfter til at staa fast i folke- og confessionsblandingen.

Folkeskolens undervisning i barnealderen kan ikke være tilstrækkelig for hele livet, f. ex. i Danmark, hvor meget mindre under saadanne forhold.

Saa begyndte jeg 1919 en efterskole dernede i Dornfeld, fordi jeg slet ikke kendte højskoletanken. Men jeg mærkede snart — næsten som Kristen Kold —, at de fjortenaarige til sekstenaarige kan man ikke bringe oplysning i livsspørgsmaalene!

Dengang fik jeg en bog i hænde, som har titlen: »Zur Sozialisierung des Geistes« *) af Eduard Weitsch — og denne bog viste mig som en lynstraale, hvad mit livsarbejde skulde blive. Og paa vidunderlig maade opfyldtes snart mit ønske om at komme i personlig forbindelse med den danske folkehøjskole. Jeg kom til Vallekilde og senere paa flere andre højskoler og oplevede der et saa usædvanligt familie- og fællesliv, at jeg vilde intet andet mere end at hjælpe vore unge dernede igennem højskoletanken.

Saa studerede jeg højskoletanken helt nøjagtigt, og jeg tænkte med stor glæde paa fremtiden, hvor jeg vilde forsøge at virkeliggøre højskoletanken i vort arme Galizien.

Men midt i denne glæde kom efterretningen til Vallekilde om, at Lemberg og dermed vort hjem var bleven erobret af bolschewikerne. Det store fremtidshaab var bristet.

Men lidt senere talte man om, at bolschewikerne vel var i nærheden af Lemberg, men at de endnu ikke havde erobret hovedstaden selv.

Nu vil jeg gerne have lov at fortælle nogle selvoplevelser for at give Dem et indtryk af, hvor vanskeligt det var med højskolens begyndelse i Galizien.

Vi vilde dengang ialfald forsøge at rejse ned til Galizien. Og det blev en eventyrlig og farlig, men ogsaa vidunderlig rejse, vi aldrig glemmer.

Først maatte vi igennem hele det oprørske Øvreschlesien. Med vort nathurtigtog kørte vi som en lysende neutral slange igennem forskellige stater og republikker; thi hver eneste storby havde sin egen regering.

Engang kom pludselig bevæbnede Franskmænd ind i vognen og raabte: »Hænderne i vejret!« Og snart derefter — Franskmændene var allerede ude af toget -- stod for os det polske arbejderraads politimænd med deres røde bind om armene for at kontrollere os, og før den næste storby klatrede preussiske soldater op paa toget og visiterede os, og saadan gik det videre. Alle tog før os var bleven be-

*) Oversættes bedst ved: Aand og fællesskab.

skudte, og togpersonalet besvor os ikke at rejse videre for vore tre smaabørns skyld. Men hvor skulde vi være i saadan en oprørsk by? Saa vi maatte fremad.

Jeg kan ikke fortælle alt om denne eventyrlige rejse. I selskab med raa soldater, med frække unge arbejdsmænd, med farlige plattenslagere kom vi endelig rigtig over grænsen til Polen.

I den første polske avis, vi fik i haanden, læste vi i den officielle hærberetning, at bolschewikernes front gik midt igennem mit sogn. Men uden pasvisum kunde vi ikke komme tilbage. Saa rejste vi — med højskoletanker i hjertet — i frygtelig overfyldte tog. Mange Jøder vilde endnu hente varer eller deres ejendele i sidste øjeblik fra Lemberg, og soldaterne laa tæt ved hverandre paa gulvet i vognene, saa at man maatte trampe paa dem, hvis man vilde ind eller ud.

Vi maatte paa denne frygtelige tur naturligvis høre de vildeste rygter om bolschewikernes grusomhed og mordlyst.

Alligevel kom vi omsider til Lemberg. — Men byen var allerede afskaaret fra omverdenen paa næsten alle sider, og der gik intet tog videre for os. Lemberg — saadan troede man — stod umiddelbart foran belejringen, der var kun lidt mad, og alle maatte spare, og vi med 6 personer kunde ikke blive hos nogen familie i Lemberg.

Saa maatte vi gaa til fods — henved 30 km — til vor menighed i Dornfeld, lige imod bolschewikernes front, og vi vidste ikke, om Dornfeld var i bolschewikernes magt eller ej.

Med en passerseddel gik vi som de eneste civilister med barnevognen og vore tre smaa igennem de stærke soldaterkæder. Og vi vandrede dengang med vidunderlig indre glæde i strømmende regn, ned igennem skove op over marker, og vi sang højt over bjergene og dalene vore tyske folkesange.

Og det maa jeg udtale som en hjertets tak til Vallekilde højskole — og især til Povl Hansen og fru Sigrid — denne glæde, vi følte, endskønt vi gik med børnene imod bolschewikernes front; denne store indre glæde fik vi igennem det vidunderlig stærke fællesliv i Vallekilde — og igennem det faste haab, at vi skulde opbygge ungdommens sjæls- og aandsliv imellem disse spredte og nødlidende protestanter.

Og da vi endelig kom hjem, hvad var der for en jubel og glæde. Børnene toges straks paa armene og barnevog-

nen kørtes af flere unge samtidig, — saadan førtes vi i et stort jubeltog til præstegaarden.

Nu var vi hjemme, og der kom mange tvivl: Skulde det kunne gaa at begynde med højskolen »i korsenes og grave-nes land«, som en digter kalder Galizien? Skulde det kunne gaa i et land med saa mange ruiner og ødelæggelser, i et land med saa store nationale kampe?

Alligevel gik vi til værket, og i den følgende vinter havde vi det første skolehold. Bolig til alle eleverne maatte være i præstegaarden, saa vi kunde ikke optage mere end 10 — men alle 10 pladser blev optaget! Og i det følgende aar maatte vi rykke endnu mere sammen, for at gøre plads til til 14. Der blev brugt saa mange rum, at vor familie med 7 personer kun havde 2 smaa værelser til at bo, sove og leve i. Min hustru var før lærerinde, og hun og jeg havde saa ved siden af det store præsteembede hele lærergerningen, og vi maatte ogsaa selv betale understøttelserne, vi havde tilsagt fattige elever.

Senere blev det meget lettere. I det kommende 6. Kursus er vi nu allerede 7, som holder foredrag og giver undervisningstimer; men alle hjælper uden at faa betaling!

Men hvorledes skulde det gaa med bolignøden? Bygge kunde vi jo ikke for pengenes skyld. Da kom 2 store gaver til højskolen i Galizien: 1 fra Tyskland og 1 fra Sverige. Det var for os et tegn til, at vi skulde begynde med bygningen. Og trods alle de mange uhyre vanskeligheder har vi, netop nu da jeg for 10 uger siden rejste bort fra Galizien, skolebygningen færdigbygget i det store og hele. Endnu mangler malingen og den indvendige indretning næsten helt, og gæld trykker os endnu meget; men vi er saa taknemmelige over, at vi er kommen saa vidt, at vi igennem højskolen kan drive oplysningsarbejde imellem de unge og hjælpe til at bygge Guds rige op: thi Guds rige er vort maal i alt højskolearbejde fra begyndelsen af — og med Ps. 90 har vi lagt grundstenen: »Og vore hænders gerning fremme du for os, ja, vore hænders gerning den fremme du!«

Jeg ønskede nu af inderste hjerte, at højskoletanken skulde udvide sig og komme ogsaa til de andre nationer og confessioner; thi jeg var overbevist om, at meget nationalt had og intolerance vilde forsvinde, hvis højskoletanken trængte igennem. Thi jeg mener, at højskolen lærer os at elske vor egen nationalitet, saa at et men-

neske, som virkelig kommer ind i højskoletanken, ikke kan andet end agte og ære andre menneskers folke- og troesfølelser.

Og ikke blot tror jeg det, men jeg har oplevet det; thi Polakkerne og Ukrainerne kommer og vil lære vor skole at kende, og til den fremmede befolkning saavel som til øvrigheden staar vor tysk-protestantiske højskole i det bedste forhold.

Et halvt aar efter vor skoles grundlæggelse hørte jeg med stor glæde, at der var en Polak, som stod lige saa stærkt under højskoletankens magt som jeg. Pastor Ludwiczak, som ifjor ogsaa var her i Danmark, grundlagde uafhængigt af os først een og derefter en anden polsk højskole; den første i Datki ved Gnesen og den anden i Kaschubeien (endnu ikke helt færdig).

Og nu har Polakkerne og Ukrainerne ogsaa begyndt højskolearbejdet i Galizien. I nærheden af os aabnes nu til vinteren den første polske højskole i Galizien, og da jeg rejste bort fra Galizien, hørte jeg, at Ukrainerne nu ogsaa til vinter vilde have forsøgt det samme arbejde; men det kunde ikke gennemføres endnu.

Det er jo nu det første forsøg paa at overdrage højskoletanken til den katholske verden. Det er vel for tidligt at fælde en dom, om højskoletanken har en fremtid ogsaa imellem katolikkerne.

Vi er i alt fald meget glade for, at prøven er gjort og indtil nu paa en meget lykkelig maade. Vi Tyskere i Galizien, som staar under højskoletankens magt, har det store haab, at igennem det fælles arbejde skal meget had forsvinde imellem Polakkerne og minoriteterne i Polen; thi højskolen har i Polen den særlige betydning og opgave at skaffe forsonlighed og højagtelse paa begge sider og hos alle partier overfor fremmed nationalitet og igennem kærlighed, trofasthed og tro til deres egen folkeejendommelighed.

Til sidst maa jeg faa lov engang til at komme ind paa mit arbejde.

De andre højskoler — de polske og ruthenske, de katholske — har enten hjælp fra staten og kirken, eller de bæres i alt fald af en stor mængde folk. Vore elever maa betale alt selv, vor højskole hviler paa mig og min hustru og nogle venner — eller hellere vil jeg sige: vor højskole hviler paa Gud. Men Gud hjælper i denne verden altid igen-

nem mennesker; han gør os villige til at hjælpe. Det har vi oplevet saa mange gange igennem de sidste tre aar.

Hvor nødvendigt højskolearbejdet er netop for vore protestantiske unge, derom vil jeg til slutning fortælle med en lille oplevelse:

Det var under konfirmationsundervisningen. Jeg talte med børnene om, at mennesket bestaar af sjæl og legeme. En lille 13 aar gammel pige, som var opvokset i en ruthensk b. og aldrig haft protestantisk religionsundervisning, saa paa mig med sine store klare barneøjne; men da jeg spurgte hende, kunde hun ikke sige mig, hvad mennesket var mere end legemet. Noget forarget spurgte jeg hende: »Har du slet intet hørt om sjælen?« Og med dyb smerte gik det mig igennem hjertet, da hun saa trohjertet og tydeligt svarede: »Nej!«

Aldrig havde hun hørt noget om sjælen, og hun havde allerede været næsten 14 aar paa denne jord. Er det ikke endnu dybere elendighed end al krigselendigheden? Og det er endnu ikke det værste. Saadan et barn vokser ind i livet, og aldrig kommer det under ledelse af aandelig opvakte mennesker, hvis ikke endnu engang en skole aabner sig for ham eller hende. Saaledes tænker jeg, min højskole skal blive til aandelig og sjælelig vejledning for de mange stakels spredte uoplyste unge.

Vore unge vilde jo saa gerne komme, og de er begavede og opvakte, ogsaa hvis nogle af dem kun har faa aars folkeskoleundervisning. De kan tænke Dem, at det er ikke let for ungdommen at sætte igennem hjemme, at de vil gaa paa højskole. De gamle siger altid: »Vi har ikke haft det hidtil, hvorfor saa nu?«

Men at ungdommen trænger til skolen, det kunde vi let mærke og opleve i denne sommer.

Vi forsøgte for to maaneder siden første gang med »otte dage paa højskole«. Vi haabede, at der skulde komme 30—40, og da ugen kom, havde vi mere end 200 deltagere, og vi vidste slet ikke, hvad vi skulde gøre. Der var ikke bolig, og min kone havde heller ikke gryder nok, og alle vore fade, pletter og pander var for smaa.

Men det blev alligevel ved Dornfelds indbyggeres hjælp en stor glædelig og velsignet uge for os alle.

Der er jo endnu mange vanskeligheder — indre og ydre — men vi er paa vejen, og vi har lært det i Vallekilde i even-

tyret om prinsessen og det halve kongerige. Det arbejde, man har taget sig paa, det bringer man færdig. Og nu vil jeg spørge til slutning:

Maaske er der en eller anden ung pige, som vil udenlands for at lære tysk, og som gerne vil se lidt i et fjernt land, hun er hjertelig velkommen paa højskolen i Dornfeld. Rejsen koster i den tyske og polske valuta næsten ingenting, og det hele kursus for 5 maaneder koster ikke meget mere end 100 kr. ialt. Allerede nu rejser to unge danske piger med mig ned til Galizien.

EN SKAT I HIMLEN.

MANGE af de Udtalelser, vi har fra vor Herre Jesus, gaar ud paa at faa Tilhørernes Tanker flyttet fra den synlige over i den usynlige Verden: »Samler eder ikke Skatte paa Jorden, hvor Møl og Rust fortærer . . ., men samler eder Skatte i Himlen.« »Sælg alt, hvad du har, og uddel det til fattige, saa skal du have en Skat i Himlen.« »Gører eder Venner ved Uretfærdighedens Mammon, for at de, naar det er forbi med den, maa modtage eder i de evige Boliger«. I den usynlige Verden der er alt sikkert, holdbart, evigt; i denne Verden raader Forgængeligheden. »Som Blomsten falmer [hver Rosenkind, som Græs fældes Kæmper gæve.« Derfor, er du en »forstandig Mand«, saa byg dit Hus paa Klippen, paa det usynlige, det evige, saa behøver du hverken at frygte Skylregnen eller Floderne eller Vinden.

Det er jo altsaa lige det modsatte af, hvad man plejer at regne med blandt Mennesker. Der hedder det: »Har du Hus og Hjem og et sikkert Levebrød, saa har du din Tilværelse betrygget, og du kan rolig se Fremtiden i Møde. Og dog, hver Gang, der fremstaar en Mand iblandt os, som evner noget i Retning af det at have en Skat i Himlen, saa studser vi, og det er, som noget rører sig inde i os og siger: Det er ham, der bygger paa Klippen.

Biskop Martensen siger om Grundtvig, at af alt, hvad der paavirkede ham, var der især eet, han vilde fremhæve, og det var Grundtvigs »Opfattelse af Aanden og Aandens Verden som det eneste virkelige, mens alt andet var mere eller mindre uvirkeligt, kun Skin og Skygge.« — Dette Grundtvigs Syn paa Aand og Aandens Verden var dannet hos ham i de unge Dage, mens han opholdt sig som Huslærer paa Langeland. Der var det, at det sære var hændt ham, at han, den selvbevidste og noget selvretfærdige, ordentlige og pæne unge Mand, var blevet forelsket i en gift Kone. Og det var jo meningsløst, fuldkommen taabeligt, for det laa langt borte

fra Grundtvigs Tanker at drømme om, at hun — hvis hun i det hele taget tænkte og følte som han — skulde løbe bort fra Hus og Hjem med ham for et eller andet Sted at leve yndigt af Kærlighed og Kildevand. Ja, men naar det var saa taabeligt, hvorfor skød han dem ikke fra sig som den Galskab, de var; eller hvorfor løb han ikke sin Vej? Paa alt dette kunde der ikke gives et fornuftigt Svar. Men Virkeligheden, den frydefulde, men ogsaa bitre og haarde Virkelighed, var den, at Følelsen stormede i hans Bryst; og den lod sig ikke bortforklare. Grundtvig havde aldrig oplevet noget, der var mere virkelig end dette, at han elskede Fru Constance Leth, selv om det var fuldkommen taabeligt, og selv om det var syndigt. Han skrev paa den Tid: »Jeg saa en Gang et Billede af det evige. Kunde og turde jeg male det, som det stod for mig, da vilde I tilbede knælende. Kunde og turde jeg udtale Smerten, jeg følte, da det ej mere var for mig, da skulde eders Ledemod dirre og eders Aasyn blegne. Dette Billede svæver evindeligt for mit Øje.«

Grundtvig overvandt eller »kom sig« af sin Forelskelse. Dens Betydning ligger vel især deri, at den lærte ham, at noget, som er usynligt, og som synes et forstandigt Menneske helt meningsløst, det kan være virkelig som intet andet. Smerten og Sorgen førte ham til ivrigt at fordybe sig i Skrifter, som handlede om usynlige, evige Forhold; og han kom til at føle det som en Virkelighed, at Gud er over og i alle Ting, og at Mennesket har et evigt Maal. Han gav sig til at granske over Nordens Oldtid, og her oplevede han, at det er Virkelighed, at der er noget, der hedder nordisk Aandsliv. Han følte det bruse i sit Bryst, naar han sænkede sig ned i Minderne om det gamle Nord; der var noget af evig Art, der bandt Slægtled til Slægtled i en uafbrudt Kæde. Den samme Aand, der havde levet i de Stormænd, der havde været det danske Folks Førere igennem Tiderne, den levede nu i ham i frydefuld og i smertelig Virkelighed. Og han oplevede senere det, at Kristendommen ved Helligaanden er Virkelighed. Han følte det i sit Hjerte med lige saa stor Vished, som han i sin Tid havde følt den ulykkelige Forelskelse derovre paa Langeland. Og han gik i Tjeneste i Aandens Verden; først som en Nødhjælp, »thi hvorledes kunde jeg aflade at bevæge mig i en Verden, hvis Herlighed ene hjælper mig at bære Livets Byrde«; siden med Lyst. Han skriver til Steffens i 1818: »Vi vil kaste Blus i Aandens

Verden, som kan tænde og flamme, naar vi smuldrer.« Først mange Aar senere naar han til den stærke Jubeltone over Livet i Guds Menighed, over dette, at der er slaaet Bro over til det usynlige Land, »hvor Kærlighed vokser som Dagen i Vaar med Roser i Haar«; »hvor alt, hvad som blegned', opblomstrer paa ny, hvor alt, hvad der segned', opfarer i Sky.«

O, Vidundertro!

du slaar over Dybet din gyngende Bro,
som Isgangen trodser i brusende Strand,
fra Dødningehjem til de levendes Land;
bo lavere hos os, det huer dig bedst,
du højbaarne Gæst.

Der er vist ingen Tvivl om, at det, der greb Mennesker saa stærkt hos Grundtvig, var ikke saa meget det, at han havde kastet nyt Lys over Kaarene og Vejene i Kirkens og Skolens Verden, som det var det mægtige Vidnesbyrd, han aflagde, om den usynlige, evige Verdens Virkelighed. Lytter vi efter, hvad hans Disciple, Højskolemænd og Præster taler om, ja, da hører vi dem nok tale om og ud af de nye Ideer med Iver og Begejstring; men jeg skulde tro, at det, der især faar jævne Mennesker til at flokkes om dem, er Vidnesbyrdet i Ord og i Færd om, at Aandens Verden er en Virkelighed, som man trygt kan bygge sit Liv paa.

Den norske Højskolemand og Politiker Viggo Ullmann (1848—1910) er i Vinteren 1872—73 paa Besøg i Danmark. Han er stærkt grebet af Tanken om at blive Højskolelærer, og han forhandler med sin trolovede derom. Det er en vanskelig Sag, for han har Gæld, og han forestiller sig, »hvilken Rædsel det vil være for mange Mennesker, naar de hører, at jeg tænker paa at opgive det visse Levebrød med Gage, Pension og »Udsigter««. Derfor gælder det om, »at vi med klart Blik ser Fremtiden i Møde og ved, at det, vi gaar til, er ikke udvortes Goder, men at der kræves af os begge Forsagelse og stor Nøjsomhed; thi Folkehøjskolesagen vil jeg ofre mig for; jeg giver mig i den Ting ikke for nogen jordisk Magt, dertil føler jeg Lysten og Kaldet, dertil og til intet andet.«

Hver Gang en aandelig Løftelse er gaaet igennem Menneskesind, da har dens ydre Kendetegn været dette, at Troen paa den usynlige Verden, Aandens evige Verden har

vundet i Styrke, at Mennesker har dristet sig til at samle »Skatte i Himlen, hvor hverken Møl eller Rust fortærer, og hvor Tyve ikke bryder ind og stjæler.«

En meget væsentlig Del af den Undervisning, som Jesus gav sine Disciple, gik ud paa dette at flytte Tyngdepunktet i deres Liv fra den synlige over i den usynlige Verden, fra Tiden over i Evigheden. Den Vej gik han selv med dem. Han var blevet et Menneske som en af dem, som de kunde færdes sammen med og komme til at elske, rent menneskeligt; og han blev hos dem saa længe, at han var bleven Midtpunktet i deres Liv og Tyngdepunktet i deres Tilværelse, saa de vidste ikke, hvad de skulde gøre, naar de ikke kunde være hos ham. Som Simon Peter siger det: »Herre, til hvem skal vi gaa hen? Du har det evige Livs Ord.« Men naar han saa talte om, at han skulde lide, dø og opstaa, saa hedder det: »Og de fattede intet deraf, og dette Ord var skjult for dem, og de forstod ikke det, som blev sagt.« — Saa gik han da sin Lidelses Vej, som endte paa Korset; og de saa med Forfærdelse, hvorledes han, som de havde troet om, at »han var den, der skulde forløse Israel«, nu blev behandlet som en Forbryder, og at han tilsyneladende magtesløs lod sine Fjender mishandle sig. Alt dette, som de paa ydre Maade havde fæstet sig ved hos ham, maatte brydes ned, for at de kunde hjælpes over i den Tro paa det usynliges Magt, som de maatte tilegne sig, for at de evigt kunde blive hos ham og han hos dem.

Det var altsaa igennem den synlige Jesus Kristus, at Disciplene lærte at bygge deres Liv paa det usynliges Grund. Og saaledes maa det sikkert altid være ogsaa den Dag i Dag. Den, som ikke først elsker de jordiske, synlige Ting, han lærer aldrig at elske de himmelske, usynlige. »Den, som ikke elsker sin Broder, som han har set, hvorledes kan han elske Gud, som han ikke har set.« Og naar vi ser os om og tænker ved, hvad vi ser, er det saa ikke netop saaledes, at hele Livet her paa Jorden er en saadan Skolegang, hvorved vi skal lære at faa »en Skat i Himlen«.

Den engelske Historiker og Tænkter, Thomas Carlyle, siger, at enhver lille Genstand her paa Jorden, en Sten, et Græsstraa, er ligesom et Vindue, hvorigennem vi kan se ind i det evige. Bag om den synlige og endelige Verden

ligger den usynlige, evige Verden. Ja, den synlige Verden med sine Bjerge og Have, Planter, Dyr og Mennesker, er egentlig kun det eviges Klædebon. Altsaa det egentlige, virkelige Liv er bag ved det, vi kan se. Thi bag ved alle Ting der er Gud, hver lille Ting er en Del af hans Skabning og er altsaa et Udtryk for Gud. Vi kan da ikke røre os eller foretage os noget, uden at vi kommer til ogsaa at gribe ind i den usynlige Verden; thi alle Tingene er blot et Udtryk for det usynlige og evige. Og det bliver da Opgaven for os at lære at erkende dette og langsomt at faa vort Livs Tyngdepunkt flyttet over i den usynlige Verden; det vil sige faa vor Skat i Himlen; thi der, hvor din Skat er, vil ogsaa dit Hjerte være.

Der er oven for talt om Grundtvigs Forelskelse i Herregaardsfruen paa Langeland. Det er jo noget rent menneskeligt, naturligt og jordisk. Og mange vil synes, at det egentlig er trist, at saadan noget skulde hænde en ellers god Mand; thi en saadan Forelskelse har dog ved sig meget, som er latterligt og utiltalende. Og det er jo rigtigt. Men læser vi Beretningen derom, saa faar vi det Indtryk, at denne Følelse kom over Grundtvig som et Uvejr, med en Naturkrafts Vælde. Han havde ikke »faaet den til at komme«. I dette Stykke var han lige saa magtesløs, som han vilde være i at faa Vinden til at blæse eller Havet til at stige. Det var Gud, der sendte den paa samme Maade, som det er Gud, der lader Vinden blæse i Kraft af de Naturlove, som han har sat. Og Grundtvig erkendte det, at Gud var i Forelskelsen, og at det nu gjaldt om, at han kunde gribe og holde fast det, som var af evig Værdi, og udskille det, som hørte Jorden til. Og som en Jakob, der kæmper med Herrens Engel, siger: »Jeg slipper dig ikke, før du velsigner mig«, saaledes stred Grundtvig for at holde fast, det gik gennem Tider med mørk Fortvivlelse, det førte ham tilsidst til Randen af Sindssyge; men han holdt fast paa den usynlige Haand, som var udstrakt for at føre ham igennem Brændingen; og en Dag stod han paa den anden Side af Brændingen; og da vidste han noget, som han vel vanskeligt vilde have lært paa anden Maade, om Guds Vælde, om hans Trofasthed og om hans Kærlighed.

Nu er det jo ikke saadan, at det er en normal Maade at møde Kærligheden paa. Men jeg skulde tro, at det, om den Kærlighed, som griber et Menneske, faar det, man kalder

et lykkeligt Forløb og ender i et Ægteskab, eller den som Grundtvigs er en saakaldt ulykkelig Kærlighed, det er med Hensyn til det, som her er Tale om, ligegyldigt; thi ogsaa i det lykkelige Ægteskab lurder jo Fristelserne. Det kan synke ned og blive et rent kødeligt Forhold, eller det kan blive et verdsligt, hyggeligt Bekvemmelighedsforhold, hvis højeste Værdi er Mad, pæne Stuer, Blomster og Musik. Og det skal Mand og Kvinde nok lære, at enten det sker gennem en kort stormfuld Krise, eller det sker langsomt fra Dag til Dag, skal Kærligheden blive af den ædle Art, den, der bæres med gennem Død og Grav, saa følger der Smerte med. Det jordiske, sanselige, udvendige maa skilles ud; og det gør altid ondt. — Kærligheden mellem Mand og Kvinde er et af Undervisningsfagene i Livets Skole, hvor det kanske mere end i noget andet Forhold gælder om at lære det, at alt, hvad der i Længden skal kunne fylde Hjertet med Glæde, det maa være af usynlig og evig Art. — Ogsaa her gælder det om at faa en Skat i Himlen.

Vi kender alle Fortællingen om Abraham og Sara, der fik en Søn paa deres gamle Dage; og denne Søn blev deres Hjerters Glæde. De holdt af ham, saadan som han gik der, hans Øjne, Haar og Hænder, hele hans Legeme er bleven dem kært. Han var vel ved at blive alt for dem, saa at de over ham var ved at glemme Gud og hans Forjættelse om, at gennem denne Dreng skulde Velsignelsen komme til alle Jordens Slægter. Saa kommer en Dag Spørgsmaalet til Abraham, om han kan give Slip paa denne Søn for at bevare sit Gudsforhold, om han vil have »en Skat i Himlen«, eller han vil beholde denne sin Skat paa Jorden. Enhver kan selv udmale sig den Smerte, der har rystet Abrahams Sjæl, inden han kom saa vidt, at han kunde sige: »Herre, din Vilje ske.« Og da Abraham havde gennemgaaet Skolen, da han havde vist, at han kunde ofre sin menneskelige Faderglæde for at faa »en Skat i Himlen«, saa fik han Lov at beholde sin Søn. Det, der skulde ske, var, at Abraham igen skulde faa vendt sit Blik og faa sat sin Fortrøstning til Gud, til den usynlige, evige Verden.

Ligesom den Gang er det ogsaa endnu; det at have Børn er en Skolegang, hvor vi ved at elske det, som vi ser, skal lære at elske det, som vi ikke ser.

Saaledes med alt det, som her i Verden kan fortrylle vort Hjerte, Menneskers Kærlighed, Glæde over Blomster-

pragt og Fuglesang, over det øde, vældige, altid bølgende Hav, over Bjerge og Skove i Solskin og under tindrende Stjerner. Det er Midler, hvorved Gud underviser Menneskene; og den, som bliver staaende derved, han misbruger Guds Gaver.

Alt, hvad der møder Mennesker her i Verden af Ting og Oplevelser, har en synlig og en usynlig Side, en timelig og en evig Side. Det er altsammen Midler, som Gud bruger til vor Undervisning i det at have »en Skat i Himlen«.

Hvis det er rigtigt, som her er sagt, at vi gennem det synlige skal lære at kende det usynlige, gennem det timelige lære at kende det evige, gennem Menneskers Kærlighed lære at kende Guds Kærlighed, saa faar ogsaa ved denne Betragtning de synlige, haandgribelige Ting en større Betydning for os end før.

Vi skal ikke gaa og vente paa, at der skal ske Undergørelser omkring os i Retning af underfulde Helbredelser, paradisiske Samfundstilstande eller lignende. Det er altid en vantro Slægt, der kræver Tegn af den Art. For den, som tror, er jo alt omkring os Undere, Vinduer, hvorigennem vi kan se ind i Evigheden, som Carlyle siger. Gennem vort daglige Arbejde og gennem vort jævne Menneskeliv skal vi lære Gud og det evige at kende.

Det er gennem de synlige dagligdags Ting, Gud taler til os. Jesus Kristus var jo til at begynde med for sine Disciple et Menneske, saa voksede han til at blive Messias, som skulde frelse Israel fra Romernes Aag og hidføre et ydre Gudsrige paa Jorden. Vi kan mærke det af det Spørgsmaal, de kommer med, engang han er sammen med dem efter Opstandelsen. »Herre, opretter du paa denne Tid Riget igen for Israel?« De kan ikke ret faa deres Tanker fra de ydre jordiske Ting. Han svarer dem afvisende: »Det tilkommer ikke eder at kende Tider eller Timer, hvilke Faderen har fastsat i sin egen Magt.« Men samtidig peger han paa den usynlige Verden, som de skal opleve at faa stærkere Forbindelse med. »Men I skal faa Kraft, naar den Helligaand kommer over eder, og I skal være mine Vidner baade i Jerusalem og i hele Judæa og Samaria og til Jordens Ende.« -- Og da de har oplevet Pinsedagen, saa endelig synes de at være rodfæstede i det evige. Nu er Jesus endelig det, han skal være. Nu er han den opstandne, him-

melfarne Frelser. Nu er han gaaet over i den usynlige evige Verden og sidder »ved Guds højre Haand«. Derfra har han sendt dem den Helligaands Gave, som de nu i alles Paasyn har modtaget.

Nu vil man maaske sige, at vor Herres Himmelfart og den hellige Aands Udgydelse paa Pinsedagen var jo netop ikke dagligdags Oplevelser. Dertil vil jeg svare, at de var saadanne Oplevelser, som de Mennesker kunde tage imod. Hvis noget lignende blev fortalt i vore Dage, skulde vi sikkert finde en naturlig Forklaring dertil, som fik udelukket det underfulde. Men det, som jeg her vilde pege paa, er, at Gud taler til Mennesker om det usynlige gennem det synlige. Det gjorde han den Gang, og det gør han endnu.

I Stedet for ydre Undergerninger, som vi selv har oplevet, har vi den kristne Menigheds Historie at vise hen til. Gennem snart nitten Hundrede Aar har nu Mennesker levet deres Liv og stridt deres Strid; og helt ind i Dødens Porte har de vidnet, at Kristus har gjort Underværker i deres Liv. Gennem det synlige skal vi lære det usynlige at kende. Gennem kristne Menneskers Vidnesbyrd skal vi lære Kristus at kende, saa at vi selv søger ham i hans Ord, som lyder ved Daaben og ved Nadveren. Ved Daaben og i Nadveren der er Jesus Kristus selv til Stede usynlig, men i det synlige, Vandet, Brødet og Vinen, idet Ordene lyder der over, og det modtages i Tro.

Her i Menighedens Forsamling skal vi søge vor Herre Jesus Kristus. Her skal vi hente Kraften og Styrken til at leve vort Liv saadan, at vi kan have »vor Skat i Himlen«. Men ude i det daglige Liv skal Striden staa; der skal vor Skolegang i det enkelte foregaa; og Fremgangen her kendetegnes derved, at vi villigt lader os føre igennem Vanskelighederne og mere og mere lærer at forstaa, at Aandens Verden er den egentlige, virkelige Verden, at den, der har sin Skat i Himlen, han er den stærkeste. Og naar vi saa er trofaste i denne vor Skolegang, saa skal vi lære til sidst for Alvor at synge med Brorson:

Jeg er i min Faders Skød,
 har i Himlen hjemme,
 der er ingen Synd og Død
 mere at fornemme;
 Arven faar jeg vist og sandt,
 har den Helligaand til Pant.

Saa har vi en Skat i Himlen.

LARS BÆKHØJ.

FAAMANDSVÆLDE OG FOLKESTYRE

I mennesket er der nedlagt en stræben efter lykke.
I'aget i store træk ytrer den sig på to måder :
Stræben efter lykke for sig selv alene, og
stræben efter lykke for sig selv og andre.
I samfundslivet bliver de til faamændsvælde
og folkestyre.

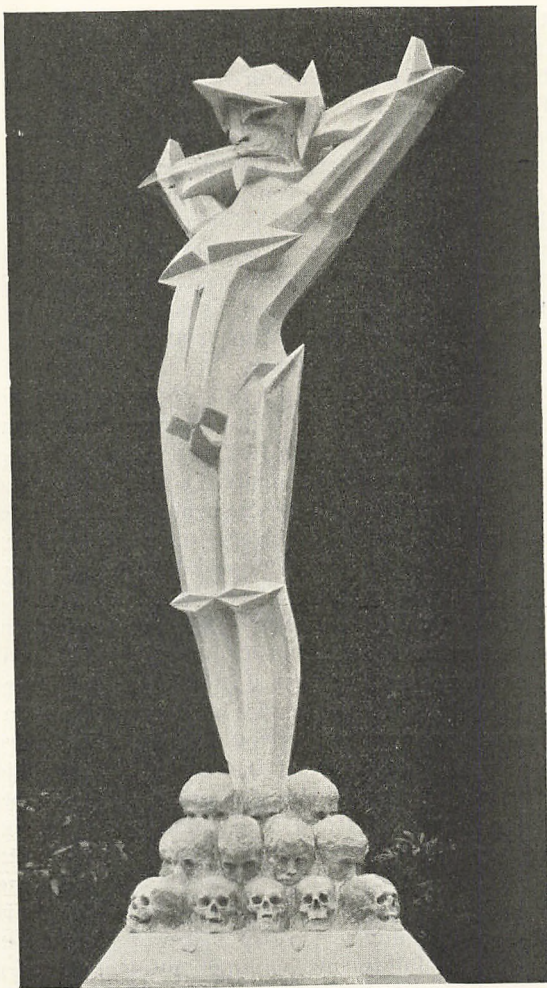
FAAMANDSVÆLDET

DET er et magtregimente (czarismen, kejsermagten i den nære fortid; proletariatets diktatur, fascisme, industri- og kolonimagt nu). Dets mening er at tjene de ledende, de for staten selvbestaltede formyndere, der altid siges at ville og altid at vide nationens sande vel. Det er i virkeligheden et pengeregimente.

Det opfatter staten som en organisk eller mekanisk eenhed. Det taler om massen, om folket og det brede lag som en mægtig kæmpe, der i krig kan tappes for en mængde blod og for en tid dærvet göres svag; men ved rigelig behandling ved jern, vil blodmængden atter øges, tiden vil hele kolossens saar og livslysten vende tilbage ved had til »fjenden« og hurraraab for konge og fædreland under pragtfuld militær-udfoldelse af en hær, der kun har til opgave at værne landet og stå bag det bedrag, der kaldes den væbnede neutralitet. Nogen aar, og kæmpen vil atter være i form til at kunne taale en ny aareladning for fædrelandets og kejserens ære!

Menneske og mennesker er ord, faamandsvældet ikke kender. I fred er menneskene altså masser, eller endnu mere på afstand: den offentlige mening, der vel at mærke ikke eder, men bliver ledet; fjernest er menneskene en indviklet maskine, et bundt tandhjulsforbindelser, der om fornødent smøres med blod, normalt med mængdens fedt, for at gaa efter »sin« bestemmelse. I krig bliver de til tropper, mand-

skab, soldater eller levende materiale: 10 heste eller 40 mand betegner således en lukket jernbanevogns flade- og rummaal.

Faamandsvældets mænd er ikke fremtrædende, de virker i det skjulte. Hugo Stinnes fx. er sikkert bleven mere bemærket, end han skøtter om; det betyder ofte indledningen til fald at blive seet. — Det hedder om den tidligere mæg-

tige Times-udgiver, at bladet tabte i indflydelse, efterhaands som Northcliffs navn kom i forgrunden, og han selv viiste sig på den politiske tribune.

Instinkt til at leve i offentlig ubemærkethed belyser skarpt deres ansvarsfølelse og — ansvarsform. — Faamandsvældet er et aktieselskab med begrænset ansvar, dets fjernhed fra folkelivet som sådan er karakteristisk og af samvittighedsgrunde en nødvendighed; uden den kunde aktionærer ikke røgte deres vigtigste opgave: at presse det størst mulige udbytte frem ved alle lovlige — eller juridisk tilladelige —, aldrig ved ædle midler. De spørger ikke, om sukkeret bliver dyrere, de lyser kun efter muligheden for en fortjeneste på 15 millioner og en dividende på 24 pct., selvom det så fremkommer ved, at sukkeret er exporteret til store priser og tilbagekøbt af forbrugerne til endnu højere priser plus salær til importører.

Spiller aktieselskabet fallit, (og det gör det som bekendt næsten altid), skal det gå grovt til, om faamandsvældets repræsentantskab kommer til at bøde. I Tyskland og Rusland gik det galt for dem, der var repræsentanter i kejsermagten og czarismen; her er vi foreløbig nøjedes med, at folket har bødet med et skjult tal ved formueforringelse og ca. 250 millioner + uforudsete udgifter, som vi stadigvæk skal betale, mens aarsagen, systemet, blev. Dog skal ret være ret: et par herrer blev stillet til offentlig beskuelse og fik i værste fald en straf, der maaler brøden til omkring en femtedel af at bryde ind i et spisekammer og stjæle en slagtet høne; dog oppebærer — efter sigende — et par af de hårdt medtagne en slags arbejdsløshedsapanage på henved 1000 kr. mdl.; mere grusomme er vi da heller ikke i Danmark. Nu oparbejder vi i skön forening de skadelidtes status bl. a. ved toldskatter på nyopfundne luksus ud fra den selvindlysende socialøkonomiske sætning, at folket ikke kan udrede flere direkte skatter, altså må det betale dem indirekte, for pengene skal ind; derved er vi jo rigtignok kommen ind i det mærkelige forhold, at ophjælpsningen af vore penges værdiforringelse, der vel også skyldes fallitterne, hæmmes automatisk ved denne skatteform, da statsindtægten ved told jo kun kan stige med vareindførselen, som altsaa atter forringer vore penges værd i udlandet! Dette kaster i et skarpt blink lys over faamandsvældets samfundsøkonomi og -støtte.

Ett af faamandsvældets redskaber er organisationen, der

hviler på massernes uniformering. Organisationen kan være betagende i sin magtudfoldelse. Digteren Johannes Jørgensen, der ikke kan siges at være tysksindet (Klokke-Roland, i det yderste Belgien), skrev imponeret om den tyske hærs afskedsparader i de første augustdage 1914. Faamandsvældet ønsker organisation, fordi det betyder magt; men organisationen, magtsamlingen betinger tillige den orden og diciplin — herredømmet over masserne —, der er nødvendig, hvor de faa skal raade. For denne tankegang var Bismarcks forslag genialt, der ønskede de religiøse bekendelser stedfæstede, så katolikerne boede i syd, øst og vest, de statskirketro i rigets midte, mens sekter og andre kunde flytte sammen mod nord. Dærfør må de — som socialisterne — stræbe efter at herske over skolen og bestemme dens undervisningsindhold og -form, ligesaa over militæret og politistyrken; de må holde modstand nede ved at oprette påvirkningsorganer, fx. ved at opkøbe blade, bygge universiteter til udbredelse af deres lære, eller ved andre midler: som oprettelsen af en landstorm, der er en tvungen ungdomsskole med betinget lærefrihed, altsammen på det, at enhver skulle vandre i geledd med pladsen bestemt til siderne, bagud og fremad.

Trods den let erkendelige sandhed, at livet ikke kan forenes med stilstand, holder de på det bestaaende og fordrer med held, at vi skal værne om det ved at hindre nyt i at trænge frem.

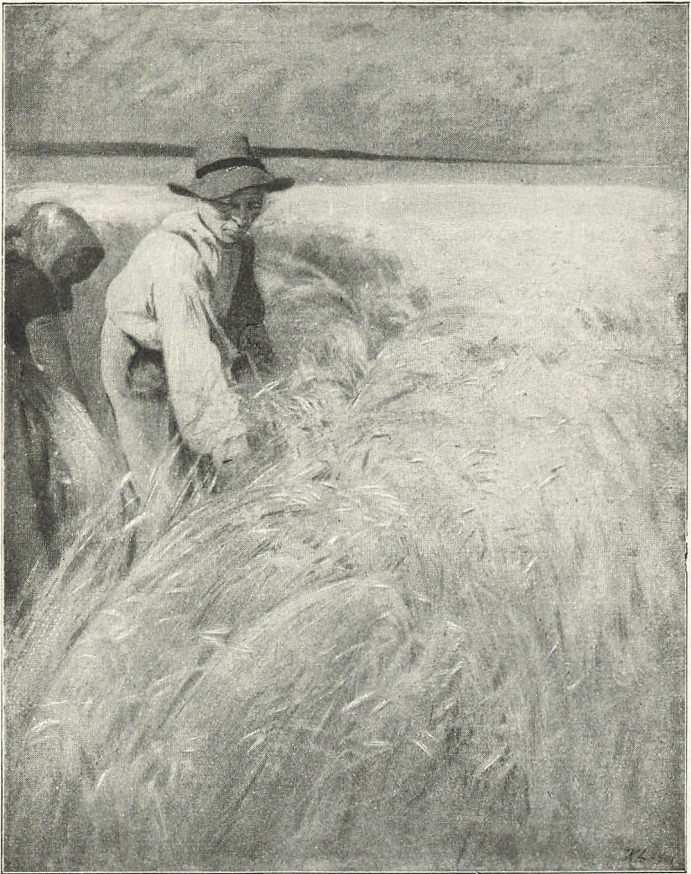
For fuldstændigheds skyld skal det betones, at dette system vil bygge samfundets, d. v. s. dets egen økonomi på toldprincippet, der jo tager fra den, som arbejder, meest fra den flittige, og giver den private kapitalist og aktionæren mindst ligeså meget, som staten faar, mens det absolut intet ansvar føler overfor den, det i kraft af sin ansvarsbegrænsning har lokket ind til et arbejde i en unaturlig industri, andre må så underholde den arbejdsløse, alt imens vaager faamandsvældet ivrigt over, at ingen produktionskilde (for Danmarks vedkommende: jorden) aabnes for ham til hans selvhjælp; derimod yder de gerne billig skibslejlighed til den, de har gjort hjem- og rodløs, så han kan emigrere.

Det er faamandsvældet.

FOLKESTYRET

Mod faamandsvældet staar folkestyret, der i øjeblikket er svagt.

Jeg kaldte faamandsvældet et aktieselskab med begrænset

ansvar; folkestyret er et andelsforetagende med solidarisk ansvar — alle for een og een for alle.

Mens grundpræget for faamandsvælde er stræben efter lykke for sig selv, vil folkestyret unde andre noget, idet det stiler mod lige ret for alle. Denne kan øves på to maader:

- 1) ved, at vi alle giver os ind under uniformitetens tvang, hvad jo nogen tror er bedst; eller
- 2) ved at tilstræbe størst mulige frihed for den enkelte og kun anvende lighedskravets tvang for at kunne skaffe uhindret passage for enhver, hvad mange med mig tror er bedst.

Men dette er vanskeligt. Vi kan godt enkeltviis tro paa, at »jeg« kan bestemme over »mig selv«; men det er ret svært at fatte, at min nabo har modenhed nok til at kunne det. Dærfør har vi fx. en § 8 b (lærerafskedigelse, der oven i købet kun halvt udøves ved folkestyre) og ingen § 8 a (lærersansættelse), altså frihed uden ansvar, det farligste af alt.

Folkestyret må ikke opfattes som et gennemført flertalsvælde, økonomisk, kirkeligt, skolemæssigt osv.; der er kun flertalsvælde, hvor der gælder færdselsreglementet, altså reglen om at komme om ved hverandre. Dærfør må reglerne for økonomisk liv indskrænke sig til:

- 1) at enhver svarer sit, som han breder sig til,
 - 2) at han ikke breder sig meer, end at alle kan få plads,
 - 3) at ingen forfordeles eller »beskyttes« mod andre eller
 - 4) får lov til i den såkaldte frie konkurrences navn at slå andre ned, dærfør ophører jo friheden,
 - 5) at ingen kan fratages retten til sit arbejde og retten til at kunne faa fuldt udbytte af det.
- På andre omraader har enhver sin frihed fx. til at opdrage deres børn, som de synes bedst, til gudsyndighed (hvor nu myndighederne til tider griber for stærkt ind, netop udfra den falske lære om det bestaaendes særret, imod grundlovens ord om religionsfrihed). Men med denne frihed er det fulde ansvar uløseligt forbundet.

Der skal tro på andre til at arbejde for folkestyret, og tro til sig selv med. Og vi må stole på folkesundheden, for at det kan trives. Også rets- og barmhjertighedsfølelsen må styrkes ved troen på dem. Ved at gøre dette alvorligt: at omsætte det i handling, faar folkestyret sit præg, det, jeg vil kalde vennesindet. Ikke som faamandsvældet: Lige for lige, når venskab skal holdes; det er væbnet neutralitet eller en »hjertelig« entente; men Kristi ord, som Wilson tog til fanetag for sin sag: Hvad du vil, at andre skal gøre imod dig, det skal du gøre imod dem.

Det skal villigt indrømmes, at det slet ikke er let at have denne tro og dette vennesind, at det er vanskeligt at yde de ofre, det kræver. Ved den sønderjydske skoleordning fx. har man givet skolekommissionen en ret udstrakt frihed til at bestemme over underviisningen og dens midler; der kan måske nok indvendes, at det er noget tidligt, da den tyske kulturpåvirkning endnu kan spores dernede; men skeer der end efter vor mening overgreb nu og da, må vi huske, at de som vi er bedst tilpas med at ordne egne sager; de er med i arbejdet, det er liv for dem, og livet vil nok rette, hvad der er vrangt, så det bliver godt tilsidst.

Skulde jeg give et billede på folkestyret, vilde jeg sammenligne det med en lys, aaben skov, hvor der baade er væxtmulighed for underskov og høje træer. I sådan en skov er der intet forbud imod, at den unge bøg voxer op til et stort könt træ, når den vil samle sig om det store træes tre opgaver: en dyb rod, en enkelt, rank stamme og en kraftig krone. En sådan skov er et godt opdragelsessted: Træer og buske møder samlet vinden og bryder dens hæmmende, svidende magt; skovens faldne löv omdannes til fællesnæring, og dens sammenhold, sluttethed, værner om væden og mildheden; her er frihed til at være sig selv, at udvikle det ejendommelige for En; men her er også ansvaret, det, der kræver hensynet til andre og godkender deres ret til at være.

Marscherer faamandsvældets masser under kommando, i geledder, påbudt at holde trit og retning uden selvtænkning, går folkestyrets mennesker i flok: Den, der vandrer hurtigst, kommer i spidsen, mens den sløje sækker bag ud, alt bestemt af egen indsats, og dog virker den raskes iver ildnende på dem alle.

Folkestyret i samfundslivet må vi fremme, det er fortsættelsen af livslinjen i vort folks levnedsløb. Mange mener, at vi allerede har folkestyre, og peger på rigsdagen med valg, vælgere og det hele. Når jeg beder om at sammenholde denne påstand med det, der, som omtalt her, for mig er det grundlæggende i folkestyre og faamandsvælde, vil det hastigt sees, at der er lang vej endnu. Vi har begyndt, vi er måske ogsaa længst fremme på det omraade blandt verdens riger og lande; men vi er kun godt begyndt. Og faren til at forfuske denne begyndelse er der allerede; den

kan kort udtrykkes i ordet: andelsbank. Jeg kunde tænke mig, at denne forfuskelse af den solidariske folkestyretanke skyldes, at man med held bejlede til egenvindingslysten samtidigt med, at man skjulte forræderiet mod fællesskabsideen med ordet andels. Man førte denne snedighed over i systemet ved at bygge en bank ovenpaa »kasser«, det skabte yderligere andelstillid; »kasserne«, der har meer end navne-

lighed med sparekasserne, er pengelige andelsforeninger, som med et lille ufarligt hjørne af sin pengeskuffe underbyggede bankens begrænsede ansvar og egen ret til at bidsmage spekulationens letvundne mammonsfrugter. Banken blev udstyret med en mission, en landsopgave: at bryde storinstitutternes forfærdende indflydelse, den skulde altså løses i samme aand som bekæmpelse af krigen ved krig. Men eet kunde ikke skjules: andelsforeningerne, folkestyrets ophav og grundvold, var bleven uheldsvangert antastet af akkordens aand og rejste A/S Den danske Andelsbank; den så ganske vist mere uskyldig ud ved at hedde Den danske Andelsbank, A. m. b. H.; men det betyder: Aktieselskab med begrænset hæftelse og har intet med andels at gøre, der betyder sam-

arbejde med fuld hæftelse. Vi må have dette lavet om: bank må ombyttes med »kasse« (sparekasse til sund hjælp uden de doktrinære ængstelser), og det 1. og 3. bogstav efter navnet må ændres til S. og f.; de sidste tider har jo allerede viist, at der er fuld berettigelse for dette krav. Dette er blot ett virkeligt eksempel.

— Lad os gøre vort lands styre til et virkeligt folkestyre og dets fællesøkonomi til et andelsforetagende; lad os flytte vor formue over i andelskassen og vore fælleskræfter i en andelsforretning, og lad os lære at færdes sådan, at ingen gaaes for nær eller hindres i at komme frem, så kan vi undvære politimænd og andre til at dirigere vort samfunds gang.

Men inden vi med den hensigt forlader faamandssvældets herrer, skal de, klart, kort og godt med Wilsons ord på dansk, vide, hvorfor vi nu vender os fra dem:

Den opfattelse, som Danmarks folk har, er ikke trængt ind i jer bevidsthed endnu. I er villige til at virke for folket [for jer: staten, der er jer selv]; men I er ikke villige til at virke gennem folket [og dær gaar vejen]. Nu foreslaar vi, at vi virker for os selv . . . Frit folk trænger ikke til formyndere.

EJNAR SKOVRUP.

Til N. Hansen-Jacobsens statue af Militarismen har kunstneren gengivet Jeppe Aakjærs (?) ord: Jeg har set en Mand, klædt i Staal fra Hoved til Fod; han har en Rovfugls Udtryk i sit Ansigt; han fryder sig over Slagmarkens Brutalitet, dens Ødelæggelse og Gru. De saaredes Klage ved hans Fod ænser han ikke.

En fotografisk gengivelse er os venligst overladt af kunstneren.

Michael Anchers billede: De skibbrudne bringes i Land (Kunstmusæet) er gengivet med kunstnerens og Gads forlags tilladelse, der har reproduktionsretten.

Knud Larsens høstbillede er en omslagstegning til Jeppe Aakjær: Rugens Sange; Gyldendalske Boghandel har venligst overladt os clichéen til brug.

MODERNE RELIGIØSITET OG KRISTENTROEN

FOR mig er Hovedmodsatningen mellem Liv og Død,« sagde Grundtvig en Gang til en tysk Professor. Denne Udtalelse er ofte blevet nævnt som betegnende for ham. For nylig har jeg hørt sige, at man kunde samle hele Grundtvigs Gerning i det ene Ord: Liv. Og det er sikkert også det Ord, man bedst kan samle hans Gerning i. Et Menneskes Forhold til Livet var altid for ham vigtigere end dets Evner, Uddannelse, Meninger o. s. v. Han forstod altid, at hvad det først kommer an på såvel i Kirke som Skole er Livet. Ønskede han Formerne der forandrede, d. v. s. gjort friere, var det altid for Livets Skyld. Den særlige Skole, han skabte, Højskolen, skulde da ogsaa være en Skole for Livet.

Den Opfattelse af Grundtvigs Gerning er efter min Mening ikke alene rigtig, men værd at lægge Vægt på. Der trænges for Tiden hårdt til, at den levende tilegnes af de Kredse indenfor vort Folk, som nævnes med Grundtvigs Navn. For det, der her er i Vejen — at der er noget i Vejen, tror jeg, ingen benægter — er netop, at Livet er ved at dø ud.

Det Liv, som ved Grundtvig blev levet ind i det danske Folk, har, som alt Liv må, taget en ydre Form: dels en Lære, (d. v. s. en Måde at udtrykke de åndelige Oplevelser og det åndelige Liv på, forskelligt hos de enkelte, men dog med et vist Fællespræg) — dels også Sammenlutninger: Fri- og Valgmenigheder og andre levende Menighedskredse. Det mener jeg kun er godt og nødvendigt. Men det, som man nu ser, er, at disse Former står tilbage, øges og bliver fastere, mens Livet næsten er forsvundet. De unge går ind i Formerne, men ejer ikke Livet. Vi er under Indflydelse af den store Dødslov, der går som en sort Tråd gennem alt åndeligt Livs Historie: en

Profets åndelige Oplevelser, som han må udtrykke i Ord, gøres til Meninger, som den ny Slægt antager i Stedet for at gøre de Oplevelser, Profetens Ord og Tanker kun er Beskrivelse af; og denne ny Slægt knyttes da ikke sammen til en åndelig Enhed gennem de fælles Oplevelser, men kommer til at danne en ydre Organisation, hvis væsentligste indre Tilknytning er Enshed i Meninger.

I den grundtvigske Bevægelses Begyndelse, mens Livet var friskt og levende, bekymrede man sig lidet om Formerne. Men da Formernes Indhold, Livet, forsvandt, rettedes Opmærksomheden og Interessen mod Formerne selv. Man blev ivrig for at lave ny Organisations-Former (f. Eks. et Kirkeligt Samfund), og man ængstes og tror i bogstavelig Forstand, det er Livet om at gøre, når en rokker ved en af Lære-Formerne (f. Eks. Jomfrufødslen). Man ser, Livet svinder, og griber så i en halvt ubevidst Panikfølelse til den Udvej at udvide og styrke Formerne — i den Tro, at man derved holder på Livet.

At Livet er ved at dø ud, har mange unge nu et skarpt Blik for. At man ikke kan styrke det ved at gøre Formerne fastere, forstår de ogsaa overmåde godt. Men disse unge er Børn af Tidens svage Menighedskredse og har ogsaa Opmærksomheden henvendt mod det ydre. De kører da i den modsatte Grøft og mener, at de ovennævnte Følger af Livets Uddøen er Årsagerne dertil. Og så går de i Krig med alle Former og al Formdyrkelse. I enhver afgjort Mening øjner de et Dogme (en fastslået Læresætning), som skal slås ned. En fast Livsanskuelse frygter de som Ortodoksi (død Rettroenhed). Er ikke den grundtvigske kirkelige Anskuelse Dogmatik? spørger de ængsteligt og går uden om den. Eller de går løs paa Trosbekendelsen med Kritik — for at hindre den i at blive et Dogme. Og paa Nadveren; det er en ydre Form, som skal bort. Og Dåben da! Ja, mon den har så stort at betyde? spørger i alt Fald nogle af disse, som jeg her omtaler. Et Barn går da ikke fortabt, selv om det dør før Dåben. Det må jo have Livet fra Gud i sig fra Fødslen. Ordene Grundtvigianer og Grundtvigianisme er ganske særlig egnede til at bringe dem i Harnisk. De vejrer straks Dogmatik og Ortodoksi. Og så tager de fat på at skildre, hvori Grundtvigs Gerning egentlig bestod — omtrent på samme Måde, som jeg har gjort det i Begyndelsen af denne Artikel: Grundtvig er den store Forkynder af Livet og den store

Oplyser om, at Liv er et, og Lære noget helt andet. Mere kan og må der ikke siges, for så bliver det Dogmatik. Men det er også en Forkyndelse, der altid tiltrænges — hævdes der meget rigtig videre. Det er den sande Profets Forkyndelse. Og har den ikke lydt til alle Tider og til alle Folk — og i alle Religioner? Her begynder Fodfæstet at svigte, alt glider. — For hvad er så Forskellen på Kristendommen og de andre Religioner? — Man bliver angst, og dog skælver Sjælen i en sød og sær Undren: står man ikke her i den indre Verden overfor det samme, som skete i den ydre Verden i det 16. Århundrede, da »Verdensægget« brast, så Himlen ikke længer var en fast Skal, men Verden uendelig? Er ikke alle disse Skranker, som de forskellige Religionsformer stiller op, Menneskeværk, som skal falde? Det høres jo fra de forskellige kristelige Verdenskonferencer, at nu må man se bort fra Læreforskellighederne og kun kræve levende Tro. Og man hører om, ja møder måske personlig Buddhister og må gribes af deres idealistiske og inderlige Religiositet. Eller man studerer Religionshistorie og finder måske — i Tilknnytning til vor store Religionsforsker Vilh. Grønbeck —, at Idealet for en Religion har vi hos de helt primitive Folk, som slet ingen Døgmer har, men hvis Gudsyndelse kun er umiddelbar religiøs Oplevelse. Må man da ikke bryde ud af det kristne »Tankeæg« og bekende det uden Omsvøb, at det alene er Dybden og Inderligheden i den religiøse Oplevelse, det kommer an på: Er den aldeles selvforglemmende, da sker det største, der kan ske med et Menneske. Hvordan man så vil beskrive sin Gud og sin Gudstro, er ret ligegyldig, ja det er netop Kendetegnet på sand Gudsyndelse, at den slet ikke kan udtrykkes i Ord. — Har man ikke her fundet »de vises Sten«? Er det ikke på den Måde, at Gud tilsidst skal blive alt i alle?

Det er langt fra alene unge fra grundtvigske Kredse, der tumler med sådanne Tanker for Tiden. Det er tvertimod Tanker, der har ligeså stor Udbredelse, som de har Magt i unges Sind — om end de ofte er halvt ubevidste. Og fordi den Del af Sandheden, som disse Tanker rummer, er en så overmåde vigtig Del, er der både noget glædeligt og noget meget farligt ved denne religiøse Bevægelse. Jeg frygter alvorligt, at den vil føre flere bort fra den kristne Menighed end den ateistiske (gudsfor nægtende) Strømning, den er trådt i Stedet for. Men det er dog en Bevægelse med de rigeste

Muligheder for Menigheden, blot vi vil være villige Redskaber for Guds Ånd. Og jeg er vis på, Gud også vil bruge os Danske, og hvad der er os betroet ved Grundtvig, til at fremme sit Rige i disse mulighedssvangre Tider. Grundtvigs Lærlinge vil måske bedst af alle Kristne kunne anerkende Berettigelsen i den religiøse Anskuelse, jeg foran har gjort Rede for. Men de vil også klarere end nogen andre kunne påvise det utilstrækkelige deri. Jeg skal forsøge at gøre det ganske kort i det følgende.

For de fleste ikke Kristne betyder religiøs Oplevelse kun noget sjæleligt, en selvforglemmende Opgåen i noget større, som er den højeste Tilstand, Sjælen kan komme i, og som ved stadige Gentagelser kan virke rensende og befrugtende på Personlighedslivet. Og det vil ikke forundre, at hvad der karakteriserer de moderne Kristne, som vi her beskæftiger os med, er netop, at den religiøse Oplevelse for dem ikke betyder stort andet — hvad dog ikke forhindrer, at den betyder forholdsvis meget for dem. I det hele taget forekommer det mig, at man indenfor den kristne Kirke altid har været meget uklar over den religiøse Oplevelses Betydning. De såkaldte Mystikere skilte sig ud fra den officielle Kirke ved at tillægge den en stor Betydning. Men de kunde kun meget dunkelt udtrykke, hvori den bestod.

Ligeledes har Betydningen af Ordet Liv (brugt billedligt, altså ikke om organisk Liv) aldrig været klart oplyst inden for Kirken før Grundtvigs Tid.

Hvad siger da Grundtvig om disse vigtige Forhold. Han går ud fra, at Kristendommen er Jesus Kristus selv, men sådan som han nu lever her på Jorden i Helligånden. Men Helligånden er ikke noget luftigt, som flager om et Sted mellem Skyerne. Helligånden lever i det Guds Ord, som vi kalder Trosordet. Ved det kommer han i Dåben ind i Menneskehjertet. Mennesket bliver født af Ånd som Guds Barn. Da begynder dets Kristenliv. For Kristenliv vil sige, at Helligånden gør sin Gerning. Og Liv vil sige det samme som Ånd. Liv i Betydningen Åndsliv er da noget helt forskelligt ikke blot fra organisk Liv, men også fra sjæleligt Liv. Det stammer fra Helligånden.

Men Helligånden er een, og ved ham kan alle de Mennesker, som han er kommet ind i, blive et. Sådan skabes Menigheden, Når Guds Ånd ved Dåben lukkes ind i et Menneskehjerte, da sker den største religiøse Oplevelse, som dog på en Måde gen-

tages eller fortsættes, hver Gang Kristne går til Herrens Bord. Og fordi Menigheden er eet, bliver Døb og Nadver til dybe religiøse Oplevelser for alle Kristne, der som Tilhørere af Hjertet er med deri. Ja hver Gang Kristne er samlede som Kristne med ærlig Vilje til at lade Guds Ånd råde, da kan Rigdommen i det kristne Fællesskab opleves, og det er en religiøs Oplevelse, som ikke blot er noget sjæleligt, men noget åndeligt, betyder det, at Kristus vokser i en.

Ved Dåben kommer Evighedslevet ved Guds Ånd ind i Menneskehjertet. Men Mennesket må give Guds Ånd Lov til at virke, det må tro Ordet, d. v. s. tro på Kristus, som taler det, må tilegne sig, vedkende sig, bekende Ordet. Det største sker i Dåben, Mennesket helt ubevidst, men det er en Del af Menneskets Adelskab, at det må sige ja til Guds Gave, hvis ikke den igen skal tabes. Her bliver da ingen Mulighed for den Tanke, at det er ligegyldigt, hvordan man i Ord kan give Udtryk for sin Gud, ligegyldigt hvad Navn, man giver ham. Gud både modtager vi, og bekender vi, og nævner vi i Trosbekendelsen Trosbekendelsen er hans Navn.

Men det er ikke blot det enkelte Menneske, der ud af sin kristelige Oplevelse bekender hans Navn. Det er Gud selv, der aabenbarer sig, bekender sig selv gennem sin Menighed, det er Menighedens klare Bekendelse af, hvem dens Gud er. Menighedens Ånd vidner med den enkeltes Ånd, at Jesus er Kristus.

Her er ingen Dogmer, der stiller sig mellem Gud og Menneskehjertet. Men her er den Fasthed og Klarhed, som modne Mennesker må kræve, og som vor Tid trænger så ganske særlig til.

Vor Tro er ej på, hvad som helst
 man Kristendom vil nævne,
 men på, hvad os har skabt og frelst
 og fører på det jævne,
 og saa på alt, hvad Troens Ånd
 os leder til med kærlig Hånd,
 alt efter Hjertets Evne.

PEDER BUKII.

FRIHED I SKOLEN

KRAVET om Frihed lyder Verden over; men hvor Friheden findes, misbruges den ofte, idet Mennesker enten blot spilder deres Tid og Kræfter eller endog hensynsløst udnytter deres Frihed paa andres Bekostning, dybere set og saa paa deres egen, saa man faar at se, hvorledes stigende Frihed kan følges af synkende Samfundsliv.

Da nu Frihed dog i Grunden er et stort Gode, og da Skolerne i mange Lande er under Omordning, fordi man anser deres Betydning for at være saa stor, maa man for Fremtidens Skyld ønske, at der maa komme megen Frihed ind i Skolerne, men paa en saadan Maade, at Børn og Unge netop derved kan hjælpes til at blive Friheden værdige. At blive dette er aabenbart saa vigtigt, saa der ikke kan begyndes for tidligt paa at lære hver ny Slægt at leve og arbejde i Frihed. Netop i Nutidens vilde Forvirring, til hvilken forvildede Frihedskrav er en af Aarsagerne, maa Skolerne prøve paa at opdrage til Frihed.

Jeg vil nu forsøge at skrive noget om Frihed i Børneskolen.

Hvor vidt man kan komme med Frihed i Skolen, ved jeg naturligvis ikke. Men for os, der arbejder i Ollerup Friskole, er det en Grundtanke, at hele Skolelivet skal præges saa meget som muligt af Friheden; ikke en Frihed, der overlader Børnene til sig selv og lader dem blive til, hvad de tilfældigvis kan, men en Frihed, der bestaar i, at Læreren i Stilhed under Arbejdets Gang altid stiler efter at lede Børnene ind i Omgivelser og Situationer, hvor de har gunstige Betingelser for at vælge ret imellem Arbejde, Grundighed, Omhu, Stilfærdighed, Hjælpsomhed, Ærlighed o. s. v. og Modsætningerne dertil, altsaa saaledes, at der saa lidt som muligt høres eller føles et »du skal«, men derimod fremelskes et »jeg vil«.

Lad mig nævne nogle Exempler paa, hvad Frihed vi har i Skolen her:

1) Vi har i Regelen ikke Morgensangen i Skolestuen, men i Dagligstuen ved Klaveret. De store Børn faar at vide, at de ikke behøver at gaa med ind, hvis de ikke har Lyst. Det hænder, men sjældent, at en eller anden bliver i Skolestuen, vel mest for at prøve det; men saa har vi alle set og følt vor Frihed, og det Barn vil ikke om 10 Aar sige, at han var under Pres, hvad det angaar; og det kan betyde noget for visse Mennesker.

2) Hvis nogen under Fortælling viser Ulyst til at høre, faar de Lov til at gaa ud og lege eller arbejde med hvad de selv vil Resten af Timen; har de forstyrret, maa de høre en misbilligende Bemærkning, idet de gaar: forstyrre maa man ikke. At det er til Gavn, baade for den der gaar, og dem, der bliver, er jeg ikke i Tvivl om. Sker saadanne Frigivelser eller Udvisninger for tit, er det naturligt, fordi Læreren fortæller for ofte eller for længe eller for daarligt, hvad han saa maa se til at ændre.

3) Børnene læser Historie og Geografi hjemme — hvis jeg kan give dem Lyst til det. Undertiden spørger jeg ved Timens Slutning: »Naa, hvor mange vil saa arbejde godt med dette her til næste Dag?« Saa lover maaske 17 mig det, og jeg bliver glad. Naar saa dog kun 11 gør det, er jeg alligevel glad, nemlig over at de øvrige siger mig ærligt og redeligt, som det er. — En Dag efter en lang og fra min Side noget haardt fremdreven Tur paa Landkortet, som jeg sluttede af med en saa kraftig Naturskildring, som jeg kunde præstere, var det ordentlig morsomt baade for Børnene og mig at se, hvordan en ikke videre læselysten Dreng, da jeg spurgte efter dem, der vilde læse hjemme, stak Haanden hurtigt op og ned 3—4 Gange, mens hans Ansigt afspejlede indre Bevægelse: Han vilde læse, for han var revet med — men han kendte sig selv og stolede ikke paa, at han fik det gjort.

Jeg udlægger saadant som et Tegn paa en vaagnende Vilje, vækket af Friheden.

Vi har Frihed paa mange andre Maader, fx. Frihed til at læse og regne lidt eller meget hjemme. Der bør efter min Mening ikke naas mere, end hvad der kommer frem ved at anerkende det store, gode Arbejde og beklage det modsatte; jeg tror næsten ogsaa, at der ved den Metode naas mest. Engang, da jeg en kort Tid sagde »skal« angaaende Hjemme-regning, var der strax nogle, der vilde snyde mig; saa var jeg færdig med det. Friheden kan godt fremkalde en natur-

lig Ivrigthed hos Børnene, for de er jo af Naturen virksomme. De store Børn har endog i den sidste Tid underkastet sig en frivillig Examen i Regning, hvor de kappes om at naa til fuldstændig Sikkerhed i Tabel, Metersystem og alle Regneregler for Brøk og Decimalbrøk.

Af Friheder kan endnu nævnes, at vi ofte korter det Arbejde af, der gaar daarligt, men fortsætter timevis med det, der gaar godt. Engang fik de Lov til at regne omtrent en hel Skoledag. I saadanne Tilfælde faar de Lov til at lege lige saa længe de har Lyst ovenpaa. Paa denne Maade mener vi, at Børnenes Kræfter kommer til fuldere Udfoldelse.

Ofte har vi en Time, hvor de faar Lov at arbejde med hvad de helst vil. Ligeledes har de Lov at hjælpe hinanden med alting, baade i Timer og Fritider. De sidste maa de tilbringe i Skolestuen, hvis de vil; de maa spise, snakke, le og synge, tegne paa Vægtavlen o. s. v., i det hele taget gøre hvad de vil, blot det ikke medfører Uorden og Støj; i saa Fald vises de paagældende ud for Resten af Frikvarteret, men det er sjældent nødvendigt.

Vil man spørge, om Børnene slet ingen bestemte Pligter har, saa kan jeg maaske nævne nogle faa: De skal blive paa Skolens Grund i Fritiden; hvis de laver Uorden eller snavser til, skal de selv ordne eller feje op; de skal hver Dag, før de gaar hjem, støve deres Bord og Stol af og lægge Stolen op paa Bordet. Og maaske der kunde nævnes mere, men der er ikke mere, end de selv finder rimeligt og tilfredsstillende, og det føles næppe som et Skaar i Friheden.

Lærerens bevidste Krav maa han sammenarbejde med Børnenes ubevidste Krav, saa det ikke bliver Læreren alene, men han og Børnene i Forening, der former det daglige Liv i Skolen. Derved faar Skolelivet sin frie, for Børnene gavnlige Form.

Under al denne Frihed bliver man i temmelig høj Grad Kammerat med Børnene. Samtidig maa man dog være aarvaagen Vejleder, maa navnlig i Timerne vise Exempel paa Arbejdsiver, Stilfærdighed og Hjælpsomhed. Kan man af Barnet blive anerkendt baade som Kammerat og god Vejleder, bliver man ogsaa let i de enkelte Tilfælde, hvor en saadan er nødvendig, anerkendt som Højesteret. Er man kommen saa vidt, da er Lærerens Forhold til Børnene meget lig en Faders, og Skolen meget lig et Hjem, og dette er vist nok hvad der skal til, for at der kan være de bedste

Muligheder for, at Børnene vil tage imod, naar man en Gang imellem ønsker, at de vil lytte, saa de aldrig glemmer.

Naas dette Maal, og faar man lært Børnene virkelig at arbejde under fri Forhold, har de ikke gaaet i Skole for-gæves. Det kan ikke være andet, end at jo mere det i Skolen gaar skematisk og kommanderende til, uden Hensyn til Barnets egen Vilje og Trang, jo daarligere bliver det forberedt til selvstændig og værdifuld Handling senere. Men ved det frie Skoleliv kan man haabe, at Børnene gaar ud af Skolen igen lige saa friske, glade, tillidsfulde og lære-lystne, som de kom; og tillige vil de være indlevet i hensynsfuldt Samvær og ivrigt, hjælpsomt Samarbejde, saa Grunden er lagt til en Udvikling, der kan føre dem ind i Samfundslivet med Lyst til at være med der, hvor Virksomhed, gensidig Hjælp, Ro og Orden sættes højt, i Stedet for at de i Ungdomstiden skal misbruge deres Frihed. Tør man ikke haabe, at Skolen kan medvirke til at lægge en saadan Grund, er det ikke Umagen værd at holde Skole for Børnene.

Jeg vil ogsaa tro, at det frie Skoleliv bedst kan fremme — om ikke just en Livsanskuelse eller en Tro — saa dog et sikkert Instinkt for, hvad der duer og ikke duer i Livet. Deraf kan saa med Tiden fremvokse en Personlighed med et mere bevidst og fuldkomment Livsindhold; men dettes Udvikling er det snarere Højskolens end Børneskolens Sag at tænke paa, hvad den jo ogsaa netop gør. Mon ikke de bedste Højskoleelever vil være dem, der i Børneskolen har lært Begyndelsesgrundene i Frihedens rette Brug, og tillige faaet en Anelse om, hvad Livsoplysning er, en mere eller mindre dunkel Anelse, der saa i Ungdomstiden kan vokse til en klar Forstaaelse af, at Livsoplysning trænger man til, for at ens Menneskeliv kan lykkes.

— Jeg kunde nok ønske, at nogle af de mange, der forstaa Højskolens Betydning, ogsaa kunde faa Øjnene op for, at der paa en ikke uvæsentlig Maade kan være Forbindelse mellem fri Ungdomsskole og fri Børneskole.

Ollerup Friskole, Oktober 1923.

SVEND EMBORG.

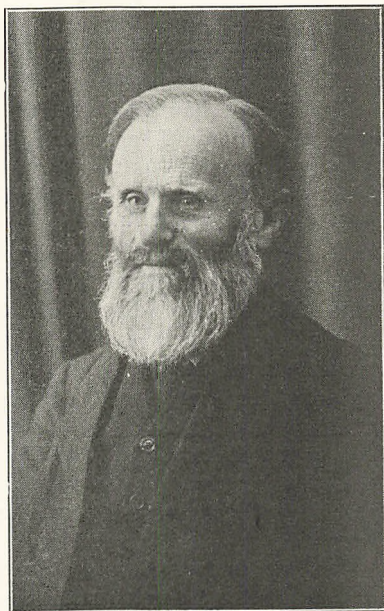
VALDEMAR BENNIKE

En af Højskolens trofaste Arbejdere er i dette Efteraar afgaaet ved Døden. Gennem 45 Aar har Valdemar Bennike været Lærer ved Vallekilde Højskole. Han er saaledes kendt af mange Tusinde i vort Land. Og ved Budskabet om hans Død er mange af os, der har været hans Elever og Venner, stanset og har genkaldt i Erindringen Optrin og Ord, som stiller os hans lille, travle Skikkelse og hans retliniede og varmthjertede Personlighed for Øje.

Han var født i København 1849. Faderen var Malermester og stammede fra Tyskland. Moderen var af dansk Rod. Forældrene gik i Kirke hos Grundtvig i Vartov. Og Valdemar Bennike er baade døbt og konfirmeret af Grundtvig. En Tid gik han i Karoline Amalies Asylskole, siden i Melchiors Skole, hvorfra han gik ud med (den lille) Præliminæreksamen. Et Aars Tid efter Konfirmationen hjalp han Faderen med Malerhaandværket. Men da han havde stor Lyst til Lærergerningen, kom han til Nyborg som Hjælpelærer ved en derværende Privatskole. Herfra kom han i Forbindelse med den grundtvigske Bevægelse paa Fyn og var snart med Liv og Sjæl med i den. Han blev en ivrig Lærling af Kristen Kold og blev Ven med flere af de fynske Friskolelærere. Han var Elev paa Vejstrup Højskole og i flere Aar Friskolelærer.

Bennike havde en stærk Trang til at se sig om i Verden. Han foretog en Rejse gennem Norge, mest til Fods. 25 Aar gl. aftjente han sin Værnepligt som Marinesoldat; og siden var han med Fregatten »Jylland« paa en Tur til Madeira. Derefter tog han Hyre med en Brig fra Hamborg, som skulde gøre en Rejse sønden om Syd-Amerika, om til Republikken Ecuador, som ligger under Ækvator paa Verdensdelens Vestside. Paa denne Tur oplevede han de skønne, blide Nætter under Sollinien; og han oplevede en voldsom Storm ud for Munden af La Plata Floden. Her blev han en Dag sendt

til Vejrs for at gøre en Stump Sejl fast, som var gaaet løs. Det var en farlig Tur. Briggen gyngede, saa Ræerne var ved at dyppe Spidserne i Vandet. Da han kom der op, var han ved at blive svimmel; men saa mindedes han, hvad en ældre Sømand havde sagt, at var man ved at blive svimmel, skulde man se op mod Himlen. Han saa op, og da han en Stund havde ladet Øjnene hvile paa den rolige, faste Hvælving, fik han Styrke til at gøre sit Arbejde færdigt; og han kom vel ned igen. — I Ecuador sejler han op ad Floden til Guayaquil og ser en Mængde store Krokodiller. Han ser det vældige Bjerg Chimborazo, et af Amerikas højeste Bjerge. Med aabne Øjne og vaagne Sanser indsuger han disse mangeartede Indtryk; og hans Personlighed udvikles gennem Oplevelserne.

Valdemar Bennike.

Senere opholder han sig en Tid i England, dels som Malersvend og dels ligefrem for at gøre

Studier. Ogsaa her modtager han stærke Indtryk, som præger ham for hele Livet. Han blev ved at nære stor Beundring for engelsk Folkeliv og stor Kærlighed til Landet.

Det var imidlertid ikke alene de fremmede Lande, Bennike vilde se, ogsaa sit eget Fædreland har han gennemvandret som faa. Foruden at han har været Friskolelærer paa Fyn, har han haft Huslærerpladser i Salling og paa Lolland; allerede dette gjorde, at han lærte de Landsdele at kende; men han havde en Interesse, som førte ham til personlig at gennemvandre næsten alle Landets Egne.

Den samme Trang, som drev ham ud for at fylde sit Sind med forskelligartede Indtryk fra den store Verden,

førte ham til at forske efter Forskellighederne i danske Menneskers Maade at tale paa. Han gik ind i Husene til gamle Folk for at høre, hvordan de udtalte Ordene paa deres Egn; og de Forskelligheder, som han saaledes fandt, noterede han omhyggeligt op. Og han naede saa vidt, at han senere paa Højskolen, hvor han har fortsat disse Studier ved at udspørge Eleverne, tit kunde bestemme hvilket Herred, eller maaske endog hvilket Sogn en Elev var fra, blot ved at høre hans Udtale af visse bestemte Ord.

I 1878 kom han til Vallekilde Højskole som Lærer; og her faar han sin Livsgerning, et utrætteligt, myreflittigt Arbejde gennem 45 Aar. — Bennike havde ikke mange ydre Midler at virke med som Taler. Han var lille af Vækst, havde en noget tør Stemme og var i det hele taget beskeden og fordringsløs i sin Optræden. Han havde heller ingen særlig Evne til at forme det, han fortalte, ud i malende Billeder eller dramatiske Optrin. Han fortalte muntert og levende, men ganske jævnt og ligetil.

Denne hans Mangel paa ydre Virkemidler gjorde, at han aldrig fik den Plads i Folks Omdømme, som han efter sine Evner og sin Udvikling kunde tilkomme. — Men fik han ikke nogen fremskudt Plads blandt Landets Foredragsholdere, saa har han dog skrevet sit Navn ind i Tusinder af Karles og Pigers Hjerter, saadan at det nok skal blive staaende.

Han var bedst, naar han fortalte om sine Rejser. Jeg har i to Vintre i Træk hørt hans Foredrag om »Lande og Folk« eller »Jordbeskrivelse«. Jeg har ikke alene bevaret mange levende Helhedsindtryk, men jeg husker ogsaa mange Enkeltheder endnu 25 Aar efter. Det, der greb én, var vel ikke saa meget hans klare Syn paa eller sikre Dom om de forskellige Lande, Folk og Forhold; men det var den levende Optagethed, hvormed han gengav det, han havde set og oplevet. Det var virkelig for ham, det levede i ham; og derfor kunde det blive levende for dem, der havde »Øren at høre med«.

Den levende Optagethed hos ham viste sig ogsaa deri, at han fulgte ivrigt med i, hvad der var oppe i Tiden. Han var en ivrig Tilhænger af og en trofast Vaabendrager for Amerikaneren Henry Georges Tanker om »Jordspørgsmaal«. Han var til det sidste optaget af at inddrage i sin Livsanskuelse det, han fandt brugeligt i den saakaldte Ud-

viklingslære. Det er vel rigtigst at sige, at han ogsaa paa disse to Omraader virkede mere ved sin levende Gengivelse af det, han havde mødt, end ved Selvstændighed og Klarhed i sit Syn paa Tingene.

Foruden at være Lærer i »Jordbeskrivelse« — Bennike vilde, at man skulde tale Dansk, derfor sagde han ikke Geografi, Gymnastik og Mathematik, men Jordbeskrivelse, Legemsøvelser og Bogstavregning — var han Regnelærer og gennem mange Aar Højskolens Regnskabsfører; han havde ofte et Hold, som han læste Engelsk med. Ved Siden heraf arbejdede han sammen med Dr. Marius Kristensen, Askov, paa et Værk om de danske Folkemaal; og han har dels oversat, dels skrevet flere Skrifter angaaende Henry Georges Tanker om Jordspørgsmaalet.

Bennike var et Arbejds menneske. Han havde travlt. Trods det, at han havde en Hjertefejl, gik han sjælden; han løb, eller han gik saa rask, at en anden maatte løbe for at følge med. Han sprang op og ned ad Trapperne, især nedad tog han tit 2—3 Trin ad Gangen til Forfærdelse for rolige og forsigtige Mennesker. — En Morgen var han i Færd med at save et Træ over. Han tog for haardt, besvimede, blev baaret ind, og der blev sendt Ilbud efter Lægen. Men da det var den Tid, at Bennike skulde holde Foredrag, vaagne han op; og ingen kunde nu holde ham tilbage; han stod op og gik ned paa Skolen og holdt Foredrag, hvis Doktoren vilde tale med ham, fik han vente, til Bennike var færdig med sit Arbejde. — Saaledes var han, hans Gerning, hans Arbejde var Liv og Glæde for ham.

Bennike var to Gange gift og kom til at opdrage en stor Børneflokk. Det var en Glæde at se Bennike i hans Hjem hos Hustru og Børn. Her havde han ikke travlt. Her fik man Indtryk af, at der var Fred og Hvile; man gik altid opmuntret bort fra et Besøg i Bennikes Hjem.

Nu har han saa lagt sig til Hvile efter sin lange og travle Arbejdsdag. Kræfterne havde svigtet lidt i den senere Tid; og nu, da Højskolen træder ind i et nyt Afsnit af sin Udvikling, skulde han trække sig tilbage fra en Del af Arbejdet; det kunde være blevet svært for ham. Nu gav hans store Arbejdsherre ham Orlov.

Vi, som har været hans Elever, og som skylder ham saa meget, vil takke Gud for den trofaste Tjener, den utrættelige Arbejder og det gode Menneske Valdemar Bennike.

LARS BÆKHØJ.

Mens »pølsen« koger.

ELEVMOÐET 23. OG 24. JUNI 1923

Vi plejer at nævne sommer og sol sammen, det kunde vi ikke iaar; det var ikke tit, de to saas; bare de nu ikke har glemt hinanden heelt til næste aar.

Hvor var det vådt og koldt; regnen og kulden blev i den grad vore fortrolige, at vi næsten savnede dem, da varme-

Peder Jensens garde.

Lykkeligst at hvile paa . . . ?

bølgen endelig kom. Det spændende — da ogsaa det eneste m. h. t. vejret — var, om det nu vilde skabe sig ligeså tosset i elevmødedagene, eller det vilde klare op, for ellers . . .

Fredag, pynte-, pudse- og madlavningsdag, gav regn. Men vi svinged' sydvesten og sprang i strømmen. Og for en stiv!

Og salen skulde pyntes, hvor gildet skulde staa . .

vest—nordvest stævnedes vi hjemad under krappe søer, vel-lastede med blomster og grene; vi klarede pynten. Under opsang, alvorlig som skipperens under tovhalingen, drog vi igennem pytterne. (Det var en lørdag aften . . ., 4 skridt på hvert taktslag.)

Vi hamrede tit på barometeret om lørdagen. Om morgenen stod det på 750, men tenderede mod 760, vinden var stiv nordvest, og varmemåleren svingede imellem 7° og 12°

Laursen og vinterens musikantere.

celsius. Vilde der komme nogen? Heldigviis blev vi glædelig overraskede: 200 var mødt til aftensmaden. Så gik det hele af sig selv, for humør manglede der ikke.

Aftenen gik med musik af lærer FR. LAURSENS vinterskole-orkester, derefter oplæsning af Fru KORNBECK (Holbergs Barselstuen), tilsidst St. Hans-blus, desværre var det så koldt, at hexene holdt sig hjemme. Man var tjenlig til husly og søvn efter baalet, og det skete jo som vanligt: Karlene hyggede sig i høet, mens pigerne snakkede sig i søvn i de enkle dobbeltsenge; det bliver nu eengang ikke anderledes!

Hvad vilde søndagen så? Ja den gav regn.

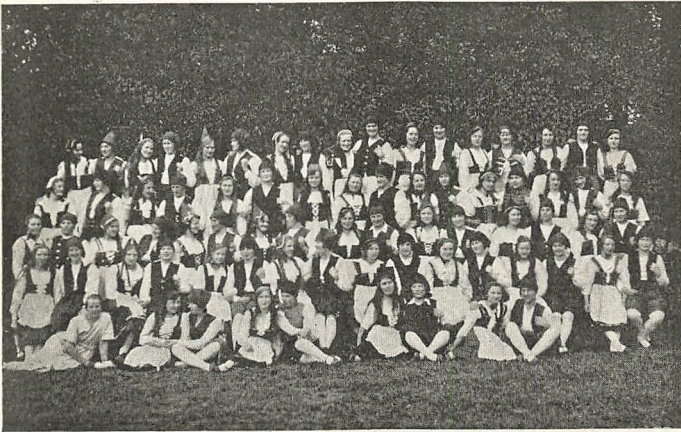
Først holdt elevforeningen generalforsamling; foredrags-salen var stuvende fuld. Generalforsamlingen fik følgende forløb:

Efter sangen: Se Norges blomsterdal . . . bød formanden,

Bordet er dækket.

Jens L. Jensen, velkommen og omtalte kort sidste aars foreningsbegivenheder, der hovedsagelig drejede sig om ud-
deling af understøttelse til elever. Derefter aflagde forret-
ningsføreren beretning om regnskabet, der balancerede med
5402,30 kr. og udviiste en kassebeholdning på 717,72 kr.

Folkedansedanserne.

Regnskabet godkendtes eenstemmigt. — Så tog formanden atter ordet og bad medlemmerne overveje en bedre repræsentationsform ved elevmødet; forslag desangaaende kunde tilsendes forretningsføreren til optagelse i aarsskriftet. (Der er ingen indkommen.) Endvidere vedtoges det stiltiende at optrykke foreningens love.

Formanden omtalte udgivelsen af Mads Hansen: Udvalgte Digte og ny, og meddeelte, at Ejnar Skovrup påtænkte at ud-

Somrens sangere.

sende et udvalg af Anton Nielsens fortællinger og sange og en levnedstegning af Anton Nielsen. — Efter en drøftelse vedtog generalforsamlingen at yde dette arbejde en hjælp på 200 kr. aarlig i tre aar med »ret« til genhenvendelse, om foretagendet ved underskud opfordrer dertil.

Af de afgaaende bestyrelsesmedlemmer: Gdr. Kristian Hansen Lauridsen, gdr. Hans Jensen, Tornungaard, og over- sygeplejerske Kristine Rasmussen, Assens amtssygehus, genvalgtes sidstnævnte, mens Ingrid Schmidt, Østerlindet, og konsulent Offersen, Kerteminde, nyvalgtes. Den afgaaende revisor, gdr. Aksel Larsen, Østerskerninge, genvalgtes.

Generalforsamlingen, der begyndte kl. 9 $\frac{1}{2}$ fm., sluttede kl. 10 $\frac{1}{2}$ fm. Formanden ledede den.

Efter morgen-andagten talte KRISTENSEN-RANDERS om

Sommer og sol og glade dage.

Spiritisme, men vi måtte være i gymnastiksalen, da vejret var slemt.

Vi var 650 til middag samme steds. Der var indkommen en del hilsener, således fra: Sørine Pedersen (1904), Signe Larsen og Kristine Thomsen (1922), Maren Pedersen (1922), Johanne Berg (1922), Karen M. Petersen (1916), Frida Frederiksen, Kathrine Augustinus og Jens Hansen, Marie Lorenzen (1920), Christian Lorenzen (1918—19), Else Storm (1919), Søren Gerding, Karen Rasmussen, Halsted (1919), Kirstine Jensen (1917), Karen Jensen (1919), og fra skolens mangleaarige lærerinde, Mette Jensen, der jo nu er lærerinde i Draaby på Mors.

Eftermiddagens foredrag var ligeledes i gymnastiksalen, hvor LARS BÆKHØJ talte om Livet og organisationerne, derefter P. BAK: Adel forpligter.

Det var vådt at gøre gymnastik og danse folkedanse ude, men vi var glade ved at see på det, de gjorde det smukt og muntert alligevel.

Og så kom BALTSESEN, ukuelig i humøret som altid. Iaar fik vi: En Tyvetøs af Anna Brøndum, Telefonen af J. Jacobsens Tæjelowssjow.

Korsangen, som sommereleverne sluttede festen med, var ogsaa ude i det fri.

Og havde det end været koldt, var festen god; vi var jo mange, og det varmede: det var skönt for os at mærke, at festtrangen var stærk nok til at overvinde vejrets besværligheder, og det gjorde mødet festligt, »trods regn og trods blæst og trods storm af nordvest«.

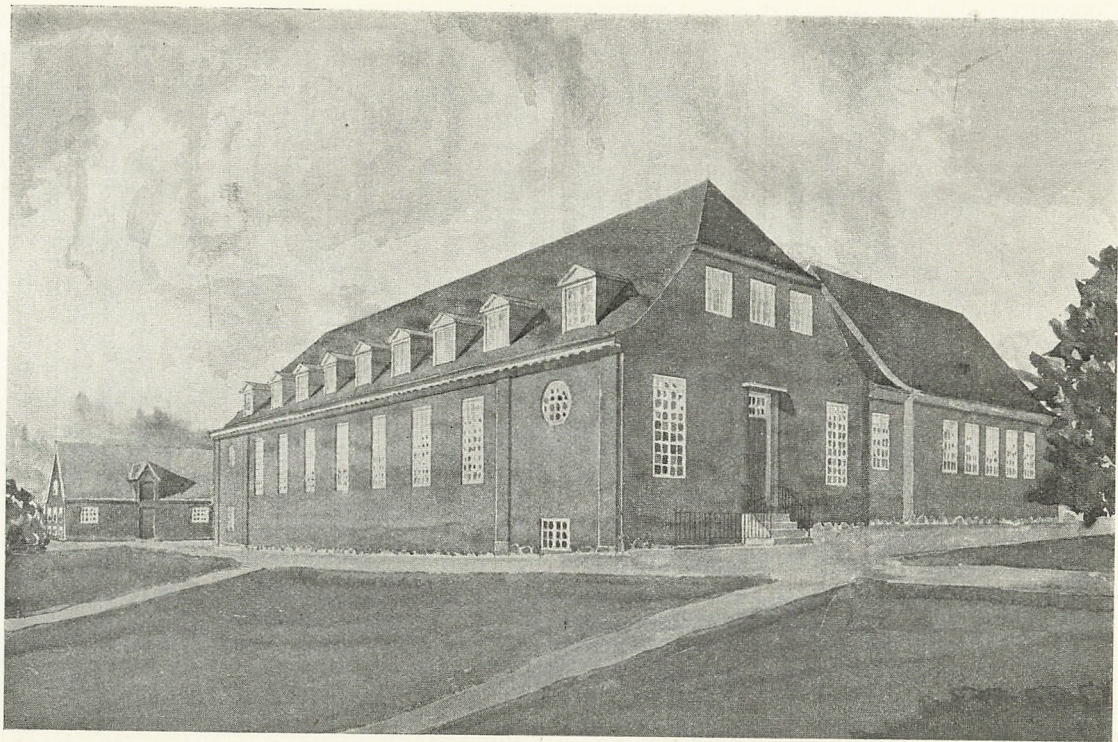
Ved E. S. K.

BYGGEPLANER

OPFØRELSEN af Foredragssalen i 1913 paa det Sted, hvor den ligger, krævede egentlig en større Forandring i Bygningsanlægget her ved Højskolen, idet Forbindelsen med »Møllen« og »Borgen« nu flyttede Tyngdepunktet i Elevernes Færdsel om bag Hovedbygningen; og det maatte fra nu af blive Maalet at faa de ældre Bygninger passet til efter denne nye Tingenes Tilstand. Det første Skridt i denne Retning var Opførelsen af Mellembygningen, der forbinder Hovedbygningen med Gymnastiksalen og giver Indgang til den store Skolestue og Spisestuen fra Sydsiden. Det næste Skridt maatte være, at faa flyttet Fredensborg og de smaa Huse længere bort, saa der kunde blive en rummelig Gaardsplads. Planer om en saadan Flytning har ogsaa været oppe, lige siden vi overtog Skolens Ledelse; men hidtil har alt, hvad vi økonomisk kunde magte, været sat ind paa at vinde »Borgen« tilbage til Højskolen og at faa »Himmerigsgaarden«, Højskolens gamle Hjem, draget ind som en Støtte og Hjælp for Gerningen her. Derfor er det først i det sidste Par Aar, at vi virkelig er begyndt at tumle med selve Byggeplanerne. — Nu er der jo kommet det til, at i Aarenes Løb har Gymnastiksalen stadig vist sig at være for lille ved Efteraarsmøder og saadanne Lejligheder; og derfor maatte en Forandring indbefatte en Udvidelse af Gymnastiksalen. Endnu et Krav er der kommen, nemlig om bedre Rum til vore Bogsamlinger og vore fysiske Apparater og om en nogenlunde tidssvarende Læsestue.

Sammen med Daniel Rasmussen begyndte vi saa at drøfte disse Planer for ca. halvandet Aar siden; og han udarbejdede da sammen med Ejnar Mindedahl Rasmussen Plan og Tegninger til Nybygningerne, som gaar ud paa følgende:

Der bygges en ny, stor Gymnastiksal Syd for Gavlen af Foredragssalen og forbunden med denne ved en Mellembygning. Længden Øst—Vest er 33 Meter og Bredden 11,⁰⁵

Den planlagte Gymnastiksal i Forbindelse med Foredragssalen. I Baggrunden det nye Udhus.

Meter. I den østlige Ende skal der være Rum til Kort og fysiske Apparater, i den vestlige Baderum og ovenpaa Elevværelser til Erstatning for dem, der gaar tabt ved Fredensborgs Nedrivning. Alle Træhusene og de smaa Huse rives ned, og alt dette samles i et langt Hus med Stentag, 32 Meter langt og 7,⁶⁰ Meter bredt, der i Retning Syd—Nord ligger Syd og Vest for den gamle Gymnastiksal. Den gamle Gymnastiksal laves om til Bibliotek, Læsestue og Værelser til en ugift Lærer.

Disse Planers Virkeliggørelse vilde jo koste en Del; men Arkitekterne mente, at den nye Gymnastiksal og Mellembygning maatte kunne opføres for mellem 40.000 og 50.000 Kr.; og jeg meddelte derfor ved Elevmødet, at vi tænkte paa at gaa i Lag med Udførelsen, naar Sommerskolen var forbi. Da vi imidlertid fik Tilbud fra Haandværkerne paa Arbejdets Udførelse, viste disse, at der alene til Opførelse af Gymnastiksal og Mellembygning med Varme- og Badeanlæg vilde medgaa ca. 63.000 Kr., der udenfor kom saa Udhuset og Ombygningen af den gamle Gymnastiksal, saa det hele syntes at ville blive mindst 75.000 Kr. — Saa stor en Sum syntes vi ikke, at vi i Øjeblikket burde forøge Gælden paa Skolen med; og vi opgav derfor at faa Planen virkeliggjort indenfor den Tid, vi først havde tænkt.

Imidlertid tænker vi fremdeles paa at gennemføre den; vi begyndte straks efter Sommerferien at rive Cykleskuret og de andre Træhuse ned; og det Udhus, der skulde erstatte dem, er snart opført og vil kunne tages i Brug til Nytaar.

Da jeg den 1. November om Morgenen kørte forbi Tommerup Station paa min Hjemrejse og der købte et »Fyns Venstreblad«, saa jeg deri til min store Overraskelse og større Glæde, at der blandt gamle Elever og Venner af Skolen var tænkt paa en Pengehjælp til Virkeliggørelsen af de ovennævnte Planer. En smukkere og mere kærkommen Velkomst kunde jeg vel vanskeligt have faaet. Da jeg kom hjem, laa der paa mit Bord et Brev med nærmere Redegørelse for Sagen.

Jeg vil gerne her bringe alle dem, der har været med, min bedste Tak; og den smukke Hjælp vil jo være en Spore for os til saa snart som muligt at gaa i Gang med Planernes Virkeliggørelse.

LARS BÆKHØJ.

UMIDDELBART efter elevmødet iaar, hvor forstander Bæk-
høj — som nævnt ovenfor — meddeelte planerne om op-
førelse af en ny møde- og gymnastiksal og en rejse- og
cyklestald, afholdt elevforeningens bestyrelsesmedlemmer
og revisorer et møde, hvorpaa det bestemtes »at udsende
indbydelse til gamle elever og venner af Ollerup folkehøj-
skole til at give en gave til støtte og sikring af dette store
byggeforetagende«

Imidlertid blev den tidsfrist, der var nævnt i indbydel-
sen, ikke overholdt, idet der endnu kommer bidrag ind. —

Dateret den 31. oktober tilstillede indsamlingens forret-
ningsudvalg forstander Bækhøj og fru Bækhøj en skrivelse,
hvori det meddeelttes, at den endelige overdragelse af de ind-
komne beløb først kunde finde sted senere, da tilsendelsen
af gaver skønnedes ikke at være afsluttet. Dog havde for-
retningsudvalget d. d. givet postbanken i København ordre
til at oversende 6000 kr. til Landbo-Sparekassen for Fyn i
Svendborg og anmodet denne om at indsætte beløbet på en
bog, der efter bestemmelsen stiledes til Ollerup folkehøj-
skole ved forstander Lars Bækhøj og fru Kirstine Bækhøj.
Den 7. november indsattes yderligere 1000 kr. på bogen.

Forretningsudvalget kan således ikke aflægge regnskab
for de tilsendte gaver i dette aarsskrift, det vil blive gjort
ved elevmødet til sommer og regnskabet trykt i næste
aarsskrift.

Til alle dem, der har sendt bidrag til de påtænkte ny-
bygninger, sender elevforeningens bestyrelse og revision
gennem forretningsudvalget herved deres bedste tak.

P. F. V.
EJNAR SKOVRUP,
forretningsfører.

Vi har med Tak modtaget Sparekassebogen, lydende paa
det ovenfor nævnte Beløb, 7000 Kr.

KIRSTINE og LARS BÆKHØJ.

AF AARETS HISTORIE

DET forløbne Aar har ikke ved særlige Begivenheder skilt sig ud fra de foregaaende. Arbejdet har gaaet sin jævne Gang uden Forstyrrelser af nogen Art.

Den 11. November talte Forstander Thøger Dissing, Vejstrup, ved vort offentlige Lørdagsmøde om »Vurdering«. Den 25. havde vi Besøg af Hans Jepsen Christensen fra Høgsbro, der talte om »Skoleforholdene i Egnene ved vor Sydgrænse«. Den 2. Decbr. talte Landbrugslærer Sloth, Korinth, om »Landbrugskrisen for hundrede Aar siden«; og den 16. December talte Forfatteren Holger Rosenberg om »Samfærdselsmidlernes Udvikling«. Foredraget var ledsaget af interessante Lysbilleder. I Ugen før Jul havde vi Besøg af Missionær Oksbjerg fra Kina, der i et Par Timer talte for Eleverne om kinesiske Forhold og om Missionsarbejdet i Manchuriet. Vi fik et stærkt Indtryk af, at der var Liv og Grøde i Arbejdet derude. — Den 22. December Kl. 7 Aften holdt vi Juleferie.

Den 5. Januar samledes vi igen og indledede Virksomheden i det nye Aar med en lille Juletræsfest, som vi plejer. I den første Uges Tid maatte vi savne Kr.-Randers' Hjælp i Undervisningen, da han havde ladet sig indlægge paa Svendborg Sygehus for at faa helbredet et Saar paa Skinnebenet; han havde ligget der i hele Juleferien. Fra Midten af Januar kunde han tage Arbejdet op for fuld Kraft igen. Den 19. og 20. Januar havde vi Besøg af Højskolernes Tilsynsmand Dr. L. Moltesen, som holdt Foredrag for os om »Folkenes Forbund«.

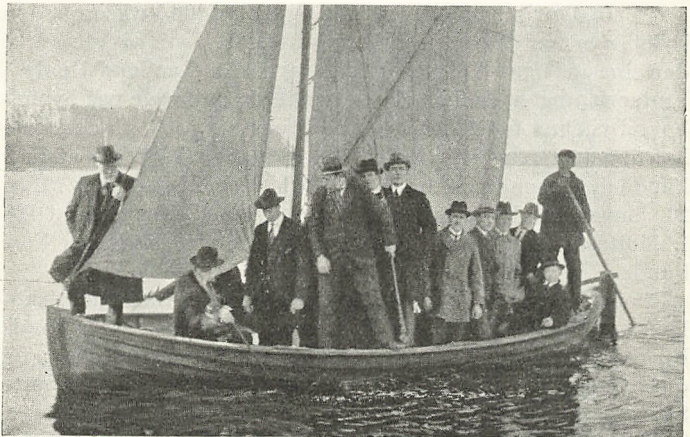
Den 25. Januar havde vi sammen med Gymnastikhøjskolen en fornøjelig Udflugt til Odense. Vi besaa St. Knuds Kirke, »H. C. Andersens Hus« og »Fyns Stifts Museum«; og om Aftenen saa vi paa Odense Teater Shakespeares berømte Skuespil »Hamlet«.

Den 27. talte Forstander Clausen, Skaarup Landbrugsskole, om »en Rejse til England«; og den 3. Februar havde vi Be-

Fra Fastelavnskoncerten.

søg af vor Æven Pastor Störmer fra Lüdenscheid i Westfalen. Han holdt Foredrag om »Det nye Tyskland«. Fra Lørdag den 10. Kl. 12 til Tirsdag Morgen Kl. 8 holdt vi Fastelavnsferie; en Del Elever fra Fyen rejste hjem, og vi andre tilbragte Tiden med forskelligt. »Alvor og Gaminen«. Den 17. Februar talte Missionær Povl Lange fra Indien om sit Ar-

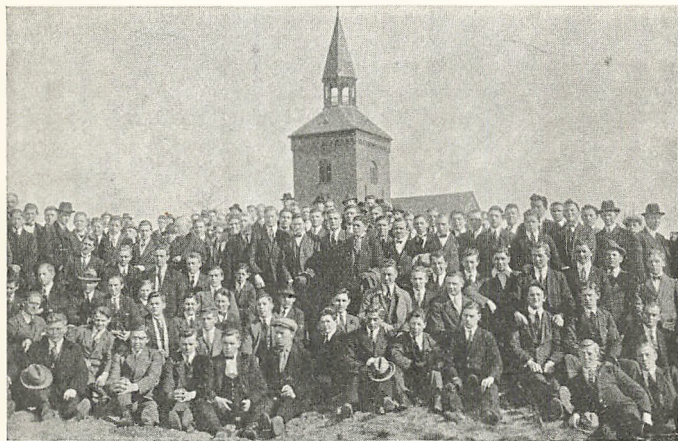
Over Svendborg Sund I.

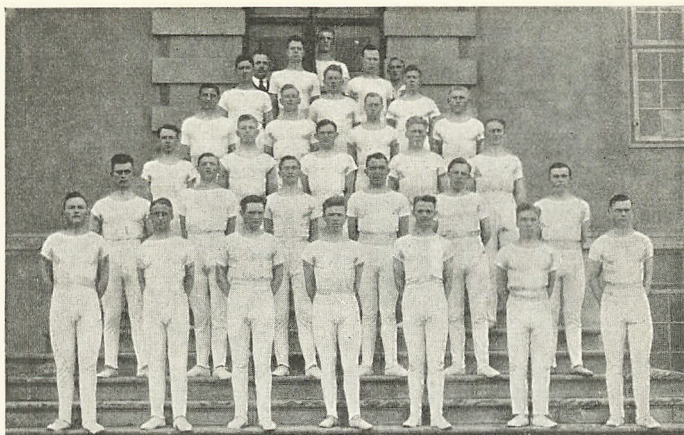
Over Svendborg Sund II.

bejde derude. Foredraget var ledsaget af Lysbilleder; det var baade oplysende og berigende.

Den 16. Marts havde vi i godt Vejr vor sædvanlige Udflugt til Taasinge; den blev en lille Streg fornøjeligere derved, at Færgen fra Svendborg til Vindeby laa stille den Dag, saa vi maatte sejles over i mindre Baade.

Paa Bregninge Bakke.

Delingsførerholdet.

Den 17. Marts talte Højskolelærer Salomon Nielsen for os om »Oplysningsarbejdet blandt de Danske Syd for den nye Grænse«.

Den 25., Palmesøndag, havde vi Afslutningsfest med Gymnastikfremvisning paa Gymnastikhøjskolen og Fremlæggelse af Tegninger paa Haandværkerskolen. Den 27. om Aftenen

Delingsførerne paa Sommerskolen.

sluttede Undervisningen, og i Løbet af den 28. rejste de fleste af Eleverne, for at de kunde være hjemme til Paasken.

Ved Landbrugsforedragene om Lørdagen har Konsulent Helm fra Svendborg — ligesom i de senere Aar — været os en udmærket Hjælp, som vi er taknemmelige for. Foruden af ham har der været holdt Landbrugsforedrag af Forstandere og Lærere ved Skaarup og Korinth Landbrugsskoler.

Lærer Laursen fra Tved har som hidtil med stor Iver

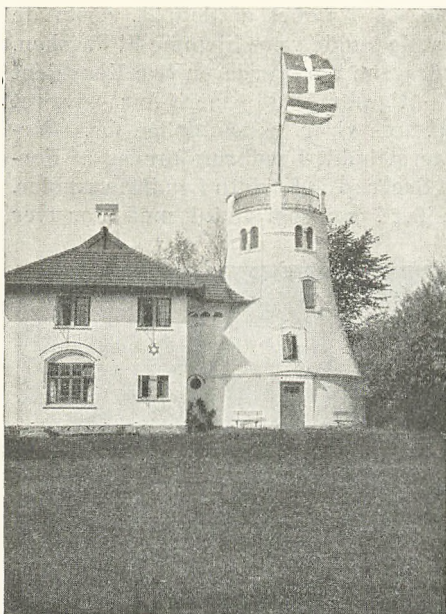
Haandværkerne.

arbejdet med de Elever, der kunde spille, saa der blev et udmærket Musikkorps, der skaffede os mange fornøjelige Timer.

Sommerskolen begyndte som sædvanlig den 3. Maj. Holdet blev ikke saa stort som det, vi havde i 1922, da vi ikke kunde skaffe Plads til flere end 157. Deraf var 20 paa Delingsførerholdet, der ligesom i 1921 hovedsagelig uddannedes af Anna Mortensen.

Den 6. havde vi et meget velbesøgt Aabningsmøde, hvor Kr.-Randers talte om »Livsanskuelser«, og jeg talte om »det menneskelige«. Om Aftenen var der Koncert paa Gymnastikhøjskolen af Skaarup Symfoniorkester.

Pinsen kom tidlig i Aar, og Vejret var meget koldt og regnfuldt. Alligevel var vi som sædvanlig paa Udflugt anden

Flagning paa Argentinas Frihedsdag 25. Maj.

maatte fyre i Kakkellovnen i Skolestuen baade 1. og 2. Pinsedag.

Den 23. Maj havde vi Besøg af Pastor Kvistgaard og Frue fra Nr. Lyndelse, der sammen med 105 unge Mennesker kom cyklende hertil. Det var atter Regnvejr men de unge var i godt Humør, de spiste sammen med os i Gymnastiksalen, og siden talte jeg for dem i Foredragssalen; derefter besøgte de Gymnastikhøjskolen, drak saa Kaffe hos os og cyklede atter hjem, henved 6 Mil i Regnvejr, men kom dog alle godt hjem.

Den 5. Juni havde vi Grundlovsfest. Pastor Harald Axelsen-Drejer, Pedersborg, talte om »Folkekarakter«, Lærer Skovrup om »Faamandsvælde og Folkestyre«, og jeg om »Aanden fra 48«. Om Aftenen var der Musik, Sang og Oplæsning i Gymnastiksalen; ogsaa den Dag regnede det, saa det sidste Foredrag maatte holdes inde.

Den 21. Juni havde vi vor Udflugt til Taasinge. Det var Tørvejr om end køligt og blæsende. Den 23. og 24. havde

Pinsedag til Vester-skerningeStrand og paa Besøg hos Gdr. Morten Jensens. Vi kom hjemmefra i nogenlunde Tørvejr; men snart øste Regnen ned. Vi kunde ikke være i Haven; og med megen Opfindsomhed var der da indrettet til Kaffedrikning i Laden. Det gik udmærket; men vor Tur til Stranden druknede i en vældig Regnbyge, og vi maatte skynde os at komme hjem for at faa tørre Klæder paa. Vejret var i den Grad ublidt, at vi

En Flok Argentinere.

vi vort Elevmøde, som for hvert Aar bliver os en kærere Fest.

Den 4. Juli havde vi et Møde med ca. 900 Husmænd og Husmandskoner. De kom i store Lastbiler ved Middagstid og var her hele Eftermiddagen. De drak Kaffe i Gymnastiksalen; jeg holdt Foredrag for dem paa Møllepladsen om

Foran Valdemar Slot.

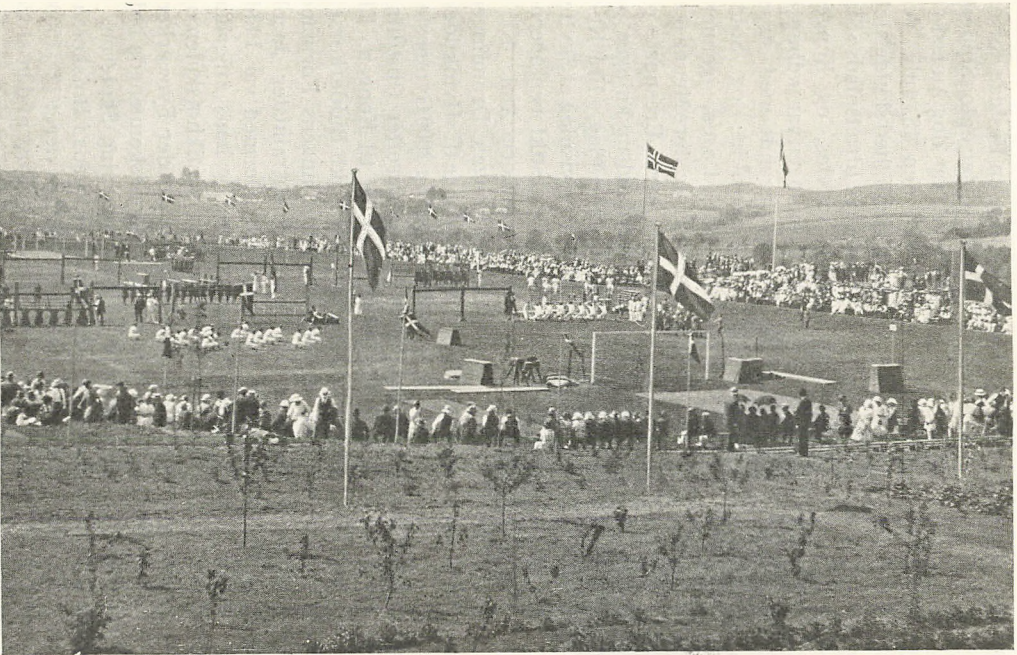
I Grusgraven var der Læ.

«Højskolen og Hjemmene»; derefter besaa de Gymnastikhøjskolen, saa paa Legemsøvelser og Sanglege og hørte paa Elevernes flerstemmige Sange. Ved 6 Tiden begyndte de store Biler under Hurra og Viften Farvel at rulle ud af Skolegaarden. Vejret havde været godt; og det var en festlig og god Dag.

Hjem fra Taasingeturen.

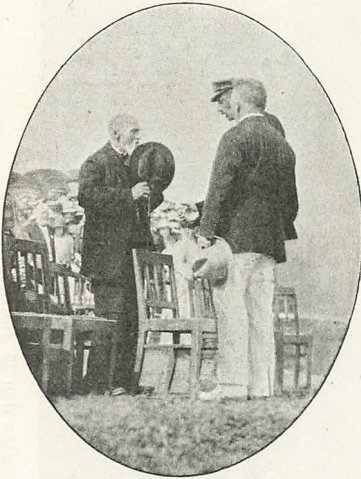
Den 6. Juli var vi til Menighedsmøde i Prestegårdshaven, hvor Pastor Gunner Engberg talte om »Korsets Plads

Amtskyttefesten den 13. Juli.

i Kristendommens Udvikling«, og jeg ud fra Skrifflordet »Øjet er Legemets Lys«.

Den 8. Juli havde Sydfynske Hovedkreds af »De danske Ungdomsforeninger« Møde hos os. Her talte den nye Forstander for Vallekilde, Uffe Grosen, og Redaktør Thorvald Laursen, »Dansk Ungdom«. Ogsaa det blev en Festdag for os.

Kongen hilser paa Niels Bukhs Fader.

Den Fest, der optog Sindene stærkest, var dog Amtsskyttefesten den 13. Juli. Ved denne Lejlighed skulde Niels Bukhs nye Idrætsplads »Stadion« indvies, og Kongen og Dronningen var indbudte. Dagen oprandt med straalende Solskin; og Solen skinnede Dagen igennem ned over de store Menneskeskarer, over Æresporte og Guirlandeudsmykninger og smeldende Flag. Fra Kl. 9 var der Opvisning af Skytte- og Gymnastikforeningerne fra Svendborg Amt. Kl. 4 ankom Kongen. Dronningen kørte tilbage til »Hvidkilde«.

De omkring 2000 Gymnaster marcherede forbi Kongens Plads og tog derefter Opstilling over for ham. Niels Bukh holdt en Tale til Kongen. Efter en kort Tale overrakte Kongen Niels Bukh Ridderkorset. Derefter blev der talt af Amtsskytteforeningens Formand Pastor Clausen, Korinth, af Undervisningsminister Jacob Appel og af Generalmajor Castenskjold. Dermed var Pladsen indviet. Niels Bukhs Sommerlever og hans Amerikahold viste Gymnastik. Kongen besaa Gymnastikhøjskolen og kørte bort ved 6 $\frac{1}{2}$ Tiden. Om Aftenen var der Fyrværkeri nede ved Hvidkilde Sø. -- En mægtig Menneskemængde hølgede Dagen igennem frem og tilbage omkring Skolerne. I den hede Middagsstund var der næppe en Plads i Højskolens Have, som ikke var optaget. Der siges at have været 12—15000 Mennesker til Stede. — Det var ligesom et Pust af den store Verden ind i vort mere stilfærdige Arbejde. Det var en stor og vellykket Fest, som viste, at man i Danmark kan holde Folkefest paa en god Maade. — Vi var dog glade ved, at vi igen kunde samle os om vort Arbejde med de Ting, som

Paa den store Skanses Vestskraaning.

ikke skal ses og maales og bedømmes, men vise sin Kraft ved »at drage Hjerterne opad og fylde dem med Glæde«.

Den 19. Juli havde vi en vellykket Udflugt til Sønderborg og Dybbøl sammen med Gymnastikhøjskolen. Vejret var atter godt. Rejsen gik i Aar over Faaborg med den nye Færge til Mommark. Vi kom hjem om Aftenen fra Faaborg

I det indre af Skansen.

Herfra er en smuk Udsigt.

med Ekstratog. — Den 27. fejredes min Kones Fødselsdag med Fest i Haven om Aftenen, hvor der var ophængt kulørteLamper og afbrændtes Fyrværkeri. Den 29. havde vi Afslutningsfest med Gymnastikfremvisning paa Gymnastikhøjskolen og Fremkæggelse af Elevernes Haandarbejder i Skolestuerne paa Højskolen. Mandag den 30. var den sidste Skoledag. Den 31. spredtes Eleverne ud over Landet.

Det havde været en lidt urolig Sommer paa Grund af de mange Møder og Fester; dog havde vi Indtryk af, at det var en god Sommer. Vi havde i Aar den Glæde, at Fru Theaterdirektør Kornbeck boede her i Byen det meste af Skoletiden og flere Gange ydede os Bistand med sin udmærkede Oplæsning. Særlig festlig var en Aften paa Gymnastikhøjskolen, da Hr. og Fru Kornbeck læste Johan Bojers Skuespil »Sigurd Braa«.

Fra 2. til 8. August havde »Danmarks kristelige Studenterforbund« sit kvindelige Gymnasiastmøde her. Der var lidt over 100 Deltagere. Mødet forløb paa samme festlige Maade som tidligere Aar under Frk. Ruth Vermehrens udmærkede Ledelse.

Inden dette Kursus sluttede, var jeg draget af Sted paa min Udenlandsfærd. Og der blev saa ikke holdt flere Kursus end dette. — Inden jeg rejste var der ankommen et Par tyske Studenter Alexis Schwarz og Bernhard Nestle, der sammen med vore

Om Bord i Mommark Færgen.

tidligere gæster fra Østring Alois Wøber og Karl Strache
var paa Højskolen i Efteraarstertien.

Gymnasiastmødet.

Efteraarsmødet holdtes i Dage 23.—26. September.
I Løbet af Efteraaret er der blevet bygget to nye Hjem

her paa Højskolebakken. Daniel Rasmussens Søn, Ejnar Mindedal, som efter at have taget sin Arkitekteksamen er rykket ind som Faderens Medarbejder baade i Skolen og ved Bygningsvirksomheden, har bygget sig et Hus tæt Syd for Anine Brydegaards Papirhandel, hvor han nu snart flytter

Metha og Peder Bukh.

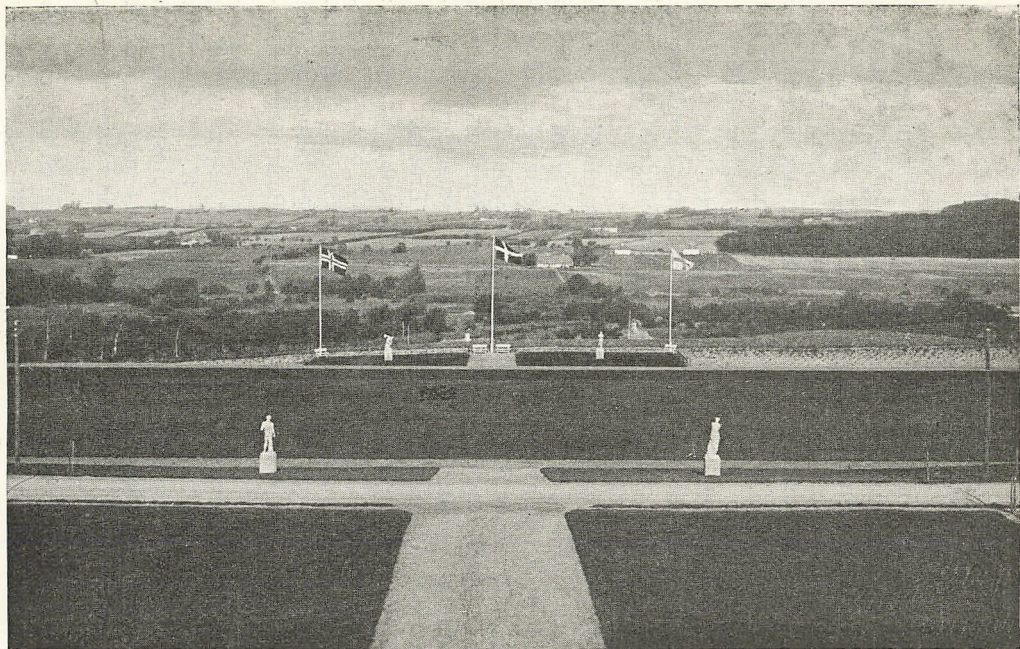
ind med Hustru og Datter. Peder Bukh, som nu paa tredje Aar er Lærer her, har ligeledes bygget et Hus langs den samme Vej. Han holdt den 26. Oktober Bryllup med Metha Andersen fra V. Vedsted, Elev fra 1921. Og saa snart Huset er tørt, flytter de ind, de haaber, det kan ske inden Jul. Det er en stor Styrke for Gerningen her at have ligesom et Læbælte af gode Hjem. Vi haaber paa god Lykke for de to nye Hjem.

Da Lærer Emborg nu er saa stærkt optaget af sit Arbejde i Friskolen, at han ikke kan undervise paa Højskolen, er vor gamle Elev fra Vinteren 1915—16, Landbrugsk. Ebbe Stevns, kommen os til Hjælp. Han er Lærer i Fysik og Gymnastik.

Vinterskolen begyndte som sædvanlig den 3. November. Det er i Aar lykkedes os at skaffe Plads til 173 Elever. Deraf er 113 paa den almindelige Højskole, 34 paa Delingsførerafdelingen og 26 paa Haandværkerskolen. — Vi holdt Aabningsmøde Søndag den 4. Der var mange fremmede trods Regn og Blæst, saa at vi sammen med Gymnastikhøjskolens 114 Elever kunde fylde Salen. Kr.-Randers talte om »at finde de vises [Sten«; og jeg fortalte nogle Træk fra Udenlandsfærden.

Ollerup Højskole, den 15. November 1923.

LARS BÆKHØJ.

Stadion med de nye Billedstøtter.

EFTERÅRSMØDET

23.—26. SEPTEMBER

DET fandt sted i en travl tid iaar; alligevel kom her mange til foredragene og aftenunderholdningerne. Også dette møde fulgte regnen og køligheden trofast.

Søndag: Forstander Rs. BORDING talte om Apostlene, KRISTENSEN-RANDERS om Den første forjættelse, der lød: Der skal være evigt fjendskab mellem kvindens sæd og slangens. Om aftenen var der koncert af organist, seminarielærer J. L. EMBORG, Vordingborg, musikhistorikeren KARL STRACHE, Graz, og friskolelærer Sv. EMBORG, Ollerup; de spillede fin, klassisk musik, og organist Emborg indledede aftenen med et par ord om at forstaa musik.

Mandag: Først talte forst. Rs. BORDING om Skæbne. Om eftermiddagen var der foredrag af dr. SEEFELDT, Dornfeld i Polen, der talte om höjkskolens begyndelse dær nede; foredraget findes som artikel andetsteds i skriftet. Derefter talte pastor O. BERTELSEN, Faxe, (tidligere lærer her ved skolen) om Hjemmet og dets arbejde. Om aftenen læste lærer H. LARSEN, Odense, Einar Christiansen: Mellem Brødre.

Tirsdag begyndte med foredrag af pastor BERTELSEN: Søndagens brug; herefter talte forstander S. KVAALE, Norge, han kaldte sit emne: Norsk folkesjæl; sidste foredrag holdt forstander BEGTRUP om Fællesskabet og dets betydning. Om aftenen oplæste censor P. A. ROSENBERG Beaumarchais' komedie: Barberen i Sevilla.

Onsdag: Forstander KVAALE talte om Neger-slaveriet og Booker Washington, forst. BEGTRUP over H. C. Andersens eventyr: Nissen og Spækhøkeren. Censor ROSENBERG talte om, hvorledes Søren Kierkegaard udfyldte Grundtvig i dansk kristen- og aandsliv. Mødet sluttede med oplæsning af BALTSESEN for fuldt hus!

Under mødet blev der indsamlet penge til dr. Seefeldts höjkskolearbejde i Galizien, der indkom 250 kr.; og til Grundtvigkirken, det gav 120 kr.; endvidere til efterskolen i Rens 105 kr. og til den skandinaviske sømandsmission i Calcutta 105 kr.

Ved E. J. Sk.

OVERSIGT OVER OLLERUP HØJSKOLES
ELEVFORENINGS REGNSKAB 1922—23

INDTÆGT:		Kr.	Ø.
Kassebeholdning (²⁴ / ₆ 1922).....		246	06
1803 indløste postopkrævninger à 2,50		4507	50
2 do. do. (1 aarsskr.)		4	50
76 medlemsbidrag à 2,15		163	40
17 do. à 2,00		34	00
83 do. à 2,15		178	45
Solgte aarsskrifter		16	15
Gave fra vandrebogen Brevduen		8	00
Gave fra politikassen hersteds		20	00
Extrarabat fra Andelsbogtrykkeriet.....		224	24
	Ialt...	5402	30

UDGIFT:			
Trykkeriregning		2121	65
Opkrævningsblanketter m. deelviis tryk		95	00
Svendborg Avis for resttryk		30	08
Konvolutter med tryk		131	00
Frimærker		1297	10
Papir, sejl garn, gummibaand		15	85
100 svarbrevkort		30	00
Småporto, alm. brev kort, strafporto		39	92
Fragt, påskønnelse og budpenge		69	90
1 elevunderstøttelse 1922.....		90	00
7 elevunderstøttelser 1922—23		500	00
Postbanken for bogføring m. m.		14	08
Sekretærens løn		250	00
		4684	58
Kassebeholdning (²³ / ₆ 1923).....		717	72
	Ialt...	5402	30

VEDTÆGTER FOR OLLERUP HØJSKOLES ELEVFORENING

I. Foreningens navn er Ollerup Højskoles Elevforening.

II. Dens formaal er navnlig at vedligeholde forbindelsen mellem skolen og dens gamle elever og understøtte elever på skolen, der er bleven forbigaaet ved amsunderstøttelse, men dog er trængende, og som anbefales af forstanderen.

III. Der afholdes aarligt et elevmøde (sidste søndag i juni maaned), og der udgives et aarsskrift, som udsendes til medlemmerne. Medlemsbidraget fastsættes af generalforsamlingen; det opkræves pr. post sammen med aarsskriftets udsendelse.

IV. På den aarlige generalforsamling, som afholdes i forbindelse med elevmødet, vælges bestyrelsen, der afgaar skifteviis 4 og 3, samt vælges revisorer; regnskabet aflægges, og beslutninger tages vedrørende foreningen. Afstemning skeer ved almindeligt flertal. Regnskabet slutter 1. juni.

V. Bestyrelsen bestaar af 7 medlemmer, deraf er ett repræsentant for delingsførerne og ett for håndværkerne. Bestyrelsesmedlemmer har fri jernbanerejse til de aarlige elevmøder. Den fører forhandlingsprotokol over bestyrelsesmøder og generalforsamlinger, samt aflægger regnskab og status over foreningens midler.

VI. Foreningsarbejdet udføres af en forretningsfører, hvis løn bestyrelsen fastsætter.

Vedtaget på generalforsamlingen den 26. juni 1910 med småændringer fra generalforsamlingerne i 1911, 1912, 1916, 1918 og 1920.

Generalforsamlingen 1923 bestemte, at ovennævnte vedtægter skulde optrykkes i aarsskriftet for iaar.

Ved EJNAR SKOVBRUP,
forretningsfører.

FORENINGSMEDDELELSER

UNDERSTØTTELSE AF ELEVFORENINGEN. Ansøgning herom skeer ved at indsende et dertil trykt skema, der faaes på højskolen, til gdr. J. L. Jensen, Staagerup, pr. Vestersker-ninge, eller til højskolens forstander.

AARSSKRIFTET kan faaes til købs for 2 kr. + porto ved henvendelse til højskolelærer Ejnar Skovrup, Ollerup.

ELEVMOEDET 1924

tænkes holdt søndag den 29. juni kl. 9 formiddag.

Tilrejsende elever og andre deltagere bedes møde på Ollerup st. lørdag den 28. juni kl. ca. 7 em.; der vil da være vogn ved toget til rejsegods. De, der vil bo og spise på skolen, bedes meddele det til forstander Bæklhøj senest lørdag den 21. juni, og tage tæpper, lagener og håndklæder med.

Også de, der vil spise her, men ikke ønsker nattely på skolen, bedes melde sig senest 21. juni.

Mødet vil slutte så tidligt, at afrejse kan finde sted fra Ollerup st. med togene søndag aften. Ved E. Sk.

INDHOLDSFORTEGNELSE

- Side
3. Den gode danske Mand Morten Eskesen. Af J. P. KR.-
RANDERS.
 21. Lidt om en Rejse. Af LARS BÆKHØJ.
 47. Adel forpligter. Af P. BAK.
 56. Den første Højskole i Galizien. Af DR. F. SEEFELDT.
 66. En Skat i Himlen. Af LARS BÆKHØJ.
 74. Faamandsvælde og Folkestyre. Af EJNAR SKOVRUP.
 83. Moderne Religjøsitet og Kristentroen. Af PEDER BUKH.
 88. Frihed i Skolen. Af SVEND EMBORG.
 92. Valdemar Bennike. Af LARS BÆKHØJ.
 96. Elevmødet. Ved EJ. SK.
 103. Byggeplaner. Ved LARS BÆKHØJ og EJNAR SKOVRUP.
 107. Af Aarets Historie. Ved LARS BÆKHØJ.
 122. Efteraarsmødet.
 123. Elevforeningens Regnskab.
 124. Vedtægter for Ollerup Højskoles Elevforening.
 125. Foreningsmeddelelser.
-

EN BOG OM ANTON NIELSEN
OG
ET UDVALG AF HANS SKRIFTER

VED EJNAR SKOVRUP

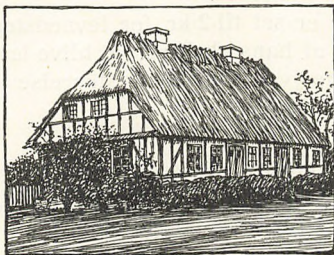
SUBSKRIPTIONSINDBYDELSE

DET heldige udfald, udgivelsen af Mads Hansen: Udvalgte Digte og ny — fik, har givet mig stor lyst til at fortsætte med sådanne bidrag af vor folkelige digtning og oplysninger om dens mænd.

Mit næste arbejde skulde omfatte en levnedsskildring af ANTON NIELSEN og et udvalg af hans bedste fortællinger, folkelivs- og rejseskildringer og hans sange, der tænkes udsendt i to bøger, hver noget større end Mads Hansen: Udvalgte Digte og ny. —

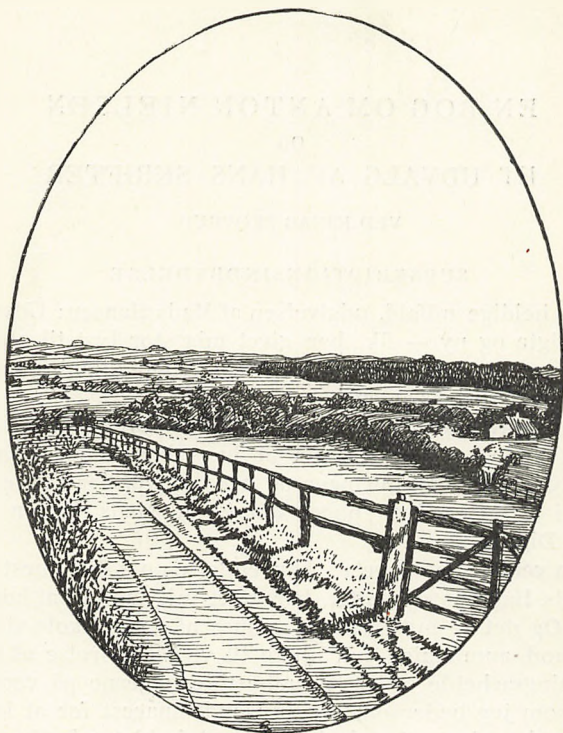
Den venlige modtagelse, henvendelsen om forudbestilling af Mads Hansens sange fik, har givet mig mod til at komme igen. Og det er mit haab, at venner af denne skole vil tage vel imod anmodning om hjælp til virkeliggørelse af dette oplysningsarbejde ved at forudbestille bøgerne på vedlagte kort, som jeg beder om at få tilsendt snarest for at kunne få arbejdet gjort allerede i vinter. Arbejdet må gøres nu, da de er faa og gamle, der kan give mig værdifulde oplysninger om Anton Nielsens liv og gerning. — Anton Nielsens

skrifter var
engang folke-
eje; men ti-
den gik også
ham imod, så
de er sjældne
nu, og en bog
om denne
mand, der i
mange aar vi-

ede sine kræf-
ter til folke-
gavn ved at
arbejde varmt
og trofast for
dansk ung-
dom, er al-
drig skrevet.
Den uret, det-
te er, vil jeg

gerne forsøge at gøre god, og jeg troer, at der fra hans pen kom så meget værdifuldt at et lædigt udvalg vil kunne blive til berigelse for unge og gamle i vor tid. —

— Det er min hensigt at lade bøgerne fremstille i samme smukke udstyrelse som Mads Hansens sange, med billeder tegnet af en god kunstner.

Priserne, der er sat til 2 kr. for levnedstegningen og 2—3 kr. for udvalget af hans skrifter, vil blive lavere, hvis fremstillingsudgifterne ved oplagets størrelse muliggør det; højere bliver de ikke.

Billederne, der er gengivet efter Mads Hansen: Udvalgte Digte og ny —, forestiller den første højskole i Vester Skerninge og udsigten fra landevejen nedover mosen nordfor Ollerup folkehøjskole. De er tegnet af den kendte kunstner og bogillustrator Kr. Kongstad.

H

Fjerde Aargang af Forstander *D. Rasmussen* og Arkitekt *Ejnar Mindedal-Rasmussen*: Lommebog for Bygningshaandværkere er udkommen. Den faas i alle Boglader.

* * *

Mads Hansen: Udvalgte Digte og ny, ved *Ejnar Skovrup*, kan faas i alle Boghandeler, saa langt Op-
laget rækker.

* * *

Hovedtræk af Nordisk Digtning i Nytiden, I—II, udgivet af *Ejnar Skovrup*, faas i alle Boglader paa Rate-
betaling.